

Työ- ja elinkeinoministeriö

Oikeudellinen selvitys yritysvastuulaista: lausuntoyhteenveto

1. Johdanto

Lausuntopyyntöön yritysvastuulain oikeudellisesta selvityksestä saapui 46 lausuntoa (palkansaajakeskusjärjestöt erikseen laskettuna 48).

Reilu kauppa ry lausui yhdessä Fingon, Ihmisoikeusliiton, Lähetysseuran ja Dalitien solidaarisuusverkoston kanssa, mutta toimitti myös oman lausuntonsa, jossa he tarkensivat näkemyksiään.

SAK:n lausunto on valmisteltu yhteistyössä palkansaajakeskusjärjestöjen kesken (SAK, STTK, Akava).

Lausunnonantajat

Tahot, joille lausuntopyyntö lähetettiin:

Akava

Amnesty International Suomen osasto

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

FIBS (ei lausunut)

Finanssiala

Fingo

Finnwatch

ICC Finland

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto

Kemianteollisuus

Keskuskauppakamari

Kirkkohallitus (ei lausunut)

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Metsäteollisuus

Muoti- ja urheilukauppa

Osuustoimintakeskus Pellervo ry

Palvelualojen ammattiliitto PAM

Pelastakaa lapset

STTK

Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry

Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskus SASK (ei lausunut)

Suomen luonnonsuojeluliitto

Suomen tekstiili- ja muoti

Suomen Yrittäjät

Teknolomiteollisuus

Teollisuusliitto

Unicef

Muut tahot, jotka lausuvat asiaan:

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy
 Black Moda Oy
 Eettisen kaupan puolesta ry
 Finlayson
 HEUNI - YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti
 Kaupan liitto ry
 Kehityspoliittinen toimikunta
 Kilpailu- ja kuluttajavirasto
 Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
 Outokumpu Oyj, Group Sustainability
 Pure Waste Textiles oy
 Reilu kauppa ry
 Sillanpää, Anna
 SOK
 Stora Enso
 Structured Profitability Oy
 Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
 Suomen Tilintarkastajat ry
 Suomen YK-nuoret
 Suomen ympäristökeskus SYKE, Vesivastuu2030-hanke
 Voglia Oy
 WWF Suomi
 Ylva
 Yritysvastuuoikeuden yhdistys

2. Yleiskommentit

2.1. Mitkä ovat kannaltanne selvityksen keskeisimmät näkökulmat?

Reilu kauppa ry

”Selvitystyö on erityisen hyödyllinen siksi, että se keskittyy sitovan yritysvastuulain käsittelyyn. Reilun kaupan kokemus on, että nykyiset ohjeistukset ja yritysten vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvat vastuullisuusaloitteet, kuten Reilun kaupan oma sertifiointi, eivät riittävällä tavalla rohkaise yrityksiä kartoittamaan, ymmärtämään ja vähentämään oman toimintansa ja arvoketjunsä merkittävimpiä haitallisia vaikutuksia ihmisoikeuksiin.”

”Sitovasta selvilläolo- ja huolellisuusvelvoitteesta sopiminen on tärkeää, jotta yhteiskunnallisten vaikutusten merkitys yritystoiminnassa kasvaa. On aika siirtyä ”smart mixiin” eli vapaaehtoisten ja sitovien aloitteiden yhdistelmään, YK:n elinkeinoelämää ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden mukaisesti. Lisätietoa Reilun kaupan kansainvälisestä näkemyksestä: www.fairtrade.net/news/from-voluntary-to-mandatory-fairtrade-pushes-for-more-human-rights-due-diligence.”

Suomen ympäristökeskus SYKE, Vesivastuu2030-hanke

”[Yritysvastuuselvytys] osoittaa selkeästi, miten tärkeää on tarkastella mahdollisuuksia parantaa yritysten vastuullisuutta sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Selvitys osoittaa myös mahdollisuudet sellaisen yritysvastuulainsäädännön antamiseen, joka perustuu yritysten asianmukaiseen huolellisuuteen. Tämä on tärkeä johtopäätös myös vesivastuullisuuden edistämisen kannalta.”

”Selvitys tarjoaa hyvän oikeudellisen pohjan asian jatkovalmistelulle. On kuitenkin huomattava, että selvityksessä keskitytään erityisesti yritysvastuun ihmisoikeusulottuvuuteen, kun taas yritysten ympäristövastuun konkretisointi edellyttää jatkotyötä.”

”Suomalaisilla yrityksillä on toimipaikkoja ja niiden arvoketjut ulottuvat myös vakavista veteen liittyvistä ongelmista kärsiville alueille. Näiden arvoketjujen vaikutusten hallintaan Suomen nykyinen lainsäädäntö ei tarjoa työkaluja.”

”Vesivastuullisuuden on syytä olla keskeinen osa yritysvastuulainsäädännön jatkovalmistelua ja mahdollisen yritysvastuulain huolellisuusvelvoitteen on syytä selvästi kattaa yritysten vesivastuullisuus.”

Teollisuusliitto ry

”Teollisuusliitto katsoo, että keskeisin näkökulma selvityksessä on se, että kansallinen laki YK:n ohjaaviin periaatteisiin pohjautuen, on säädettävissä.”

”Teollisuusliitto katsoo, että hallituksen tulee edetä yritysvastuulain kanssa hallitusohjelman mukaisesti.”

”Valmistelussa on huomioitava asian valmistelu EU-tasolla, ja tarvittaessa sopeutettava kansallinen lainsäädäntö vastaamaan EU-säätelyä.”

Suomen YK-nuoret

”Suomen YK-nuorten mielestä keskeisintä on YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden sekä muiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusten huomioinnottaminen kansallisessa yritysvastuulainsäädännössä ja asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen säätämisessä. Painotamme, että kaiken kansallisen yritysvastuusäätelyn tulee pohjautua ja perustua YK:n ohjaavien periaatteiden ja ihmisoikeussopimusten velvoitteisiin ja niiden toteutumisen varmistamiseen.”

”Painotamme, että yritysvastuusäätelyssä tulee huomioida ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutusten välinen yhteys. Säätelyn tavoitteiden sekä keinojen tulee olla kunnianhimoisia ja niiden tulee suojella vahingonkärsijöitä globaaleissa tuotantoketjuissa. Yritysvastuusäätelyn tulee estää yritysten mahdollisuudet siirtää tuotantoaan maihin, joissa yrityksiä ei velvoiteta asianmukaiseen huolellisuuteen toiminnassaan, vaan kaikille yrityksille tulee globaalisti olla samat pelisäännöt asianmukaisen huolellisuuden kohdalla.”

Outokumpu Oyj, Group Sustainability

”Nyt tehty selvitys nostaa esille tärkeän aiheen ja on hyvä, että etsitään parhaita keinoja edistää vastuullisuutta. Kansainvälisille yrityksille yritysvastuukysymykset ovat kuitenkin lähtökohtaisesti globaaleja kysymyksiä. On selvää, että tällöin vain globaalien tason ratkaisu voi olla toimiva vaihtoehto.”

Metsäteollisuus ry

”Metsäteollisuus ei pidä kansallisen yritysvastuulain säätämistä tarkoituksenmukaisena. Metsäteollisuus ei myöskään näe, että ilman tarkempaa tarkastelua ja vaikutusten arviointia olisi oikeudellisen selvityksen perusteella edellytyksiä tehdä mahdollista päätöstä kansallisen lain eteenpäin viemisestä. Kansallisen yritysvastuulain vaikutuksia ja toteuttamismahdollisuuksia tulee arvioida tarkasti ennen mahdollista päätöstä viedä lakia eteenpäin.”

”Yritysvastuukysymys on globaali kysymys, johon ensisijaisesti tarvitaan globaali ratkaisu. Kun asiassa ymmärtääksemme vielä valmistellaan EU-toimia/lainsäädäntöä, niin tästäkään näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista viedä asiaa kansallisesti eteenpäin.”

”Kaikissa asiaan liittyvissä pohdinnoissa on syytä ottaa huomioon yritysten vapaaehtoiisiin toimiin perustuvat vaihtoehdot. Joustavuus olisi säilytettävä, koska yritysten tulisi edelleen pystyä suunnittelemaan ratkaisuja, jotka sopivat niiden kokoon, alaan, toimitusketjun osaan, toimintamarkkinoihin ja liiketoimintamalliin. Due diligence -järjestelmien vapaaehtoisuus tarjoaa suurimman mahdollisuuden joustavuuteen.”

”On myös tärkeää varmistaa, ettei valtioiden vastuuta ohiteta ihmisoikeus- ja ympäristökysymyksissä. Ihmisoikeuskysymyksiä ja ympäristöasioita säännellään kansainvälisillä sopimuksilla, joiden ratifioinnista päättävät valtiot itsenäisesti. Suomalaisille yrityksille ei voida antaa valtioiden roolia ihmisoikeuksien noudattamisen valvonnassa, eikä niiden tehtävänä ole paikallisviranomaisten jättämien sääntely- ja täytäntöönpanokulujen täyttäminen.”

Pure Waste Textiles oy

”Selvityksessä on tarkasteltu kattavasti yritysvastuulain keskeisiä elementtejä useista eri tulokulmista, ja se vahvistaa, että Suomeen voidaan säätää kunnianhimoinen yritysvastuulaki.”

Amnesty International Suomen osasto

”Yritysvastuulain julkilausuttuina tavoitteina tulee YK-periaatteiden mukaisesti olla ennaltaehkäistä yritystoiminnasta aiheutuvia ihmisoikeusloukkauksia ja vahvistaa ihmisoikeuksien kunnioittamista yritystoiminnassa.”

”Lain tulee koskea laajasti kaikkia Suomessa toimivia yrityksiä ilman yhtiömuotoon, kokoon tai toimialaan perustuvia rajoituksia. On keskeistä, että laki edellyttää yrityksiltä huolellisuusvelvoitteen noudattamista niiden koko arvoketjussa. Näin ollen huolellisuusvelvoite kattaa yrityksen oman toiminnan, palvelut, tuotteet sekä sen liiketoimintasuhteet.”

”Yritysvastuulain tulee edistää ihmisoikeuksien kunnioittamista kattamalla kaikki YK:n ja Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimusten sisällyttämät ihmisoikeudet. Lisäksi lain tulee kattaa myös sen soveltamisalan kannalta oleelliset soft law -instrumentit, kuten ILO:n julistus työelämän perusperiaatteista ja oikeuksista vuodelta 1998.”

”Lain tulee sisältää tehokkaat toimeenpanokeinot, mukaan lukien toimiva valvonta ja sanktiot huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnistä ja yritysten aiheuttamasta haitasta. Lain tulee tehokkaasti edistää ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeussuojaa.”

SAK ry

”Selvityksen keskeisimpänä näkökulmana on se, että selvitys osoittaa, että kansallinen laki pohjautuen YK:n ohjaaviin periaatteisiin on säädettävissä.”

”Suomessa säädettävän lain tulee perustua YK:n ohjaavien periaatteiden mukaiselle asianmukaiselle huolellisuudelle. Yritysvastuulainsäädännössä tulee määritellä asianmukainen huolellisuus vastaamaan YK:n ohjaavia periaatteita eli pyrkimystä ehkäistä yritystoiminnan kielteisiä ihmisoikeusvaikutuksia.” -- ”Yrityksen tulee asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen täyttämiseksi kartoittaa riskit ihmisoikeusloukkauksille toimintaketjuissaan ja tehdä vaikutusarviointi. Jatkotoimien tulee olla asianmukaisia, perustuen riskiarvioon. Asianmukaisen huolellisuuden raportoinnin tulee toimia osana valvontaa velvoitteiden toteutumisesta.”

”Lain valmistelussa on erityisesti kiinnitettävä huomiota laille asetettavaan tavoitteeseen sekä kolmelle pilarille rakentuvaan ”suojele, kunnioita ja korjaa” -viitekehukseen: Valtiolla on velvollisuus suojella ihmisoikeuksia, yritysten tulee kunnioittaa ihmisoikeuksia ja yritystoimintaan liittyvien kielteisten ihmisoikeusvaikutusten uhreilla tulee olla oikeus päästä tehokkaiden korjaavien toimenpiteiden piiriin.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Selvityksessä olisi ollut hyvä tuoda heti alussa esiin oikeusjärjestelmän systematiikkaa. Nyt laaditussa selvityksessä ei selkeästi käy ilmi, milloin kyse on valtiota velvoittavasta kv-sääntelystä vs. yksityisiä toimijoita velvoittavasta kansallisesta sääntelystä. Systematiikan avaaminen selkeyttäisi tätä.

”Selvityksen ihmisoikeushuomiot ja -analyysit ovat vaatimattomia.”

”Selvitys toteaa, että ihmisoikeudet määritellään kansainvälisissä sopimuksissa, mutta selvitys ei tyhjentävästi avaa ihmisoikeus-termin takana olevia laajaa yksittäisen oikeuksien kirjoa.”

Teknologiaeollisuus ry

”Nyt tehty selvitys nostaa esille tärkeän aiheen ja on hyvä, että etsitään parhaita keinoja edistää vastuullisuutta. Kuten tarkasteltavana olevasta selvityksestäkin käy ilmi, yritysvastuukysymykset ovat lähtökohtaisesti globaaleja kysymyksiä. On selvää, että tällöin vain globaalien tason ratkaisu voi olla toimiva vaihtoehto.”

Suomen UNICEF ry

”Oikeudellisen selvityksen tärkein anti on se, että Suomessa on mahdollista säätää yritysvastuulaki. Yritysten toiminnalla on merkittäviä positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia kaikkien lasten oikeuksiin ja vaikutukset voivat olla mittavat erityisesti kaikkein haavoittuvimpiin lapsiin. Lasten oikeudet varmistava yritysvastuulaki on ensiarvoisen tärkeä, sillä lapsen oikeudet huomioivalla liiketoiminnalla on merkittävä vaikutus lasten hyvinvointiin.”

”Ihmisoikeudet ja ympäristöasiat linkittyvät vahvasti toisiinsa, sillä ilmastonmuutos on huomattava uhka lasten oikeuksien toteutumiselle. Onkin tärkeää, että yritysvastuulaki ottaa molemmat näkökulmat huomioon ja asettaa selkeät toimenpiteet, joita yritysten tulee toteuttaa sekä seuraamukset, mikäli näin ei tapahdu.”

Suomen luonnonsuojeluliitto

”Oikeudellisen selvityksen keskeinen huomiona on, että yrityksille asetettavan ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskevan huolellisuuden veloitteen säätäminen olisi kansallisen oikeusjärjestelmän puitteissa mahdollista.”

”Selvityksessä olisi tullut huomioida vahvemmin ympäristöperusoikeudet, jotka takaavat ihmisten ylisukupolvista oikeutta terveeseen ja turvalliseen ympäristöön.”

”Selvityksessä todetaan, että kansainvälisesti trendinä näyttäisi olevan ympäristön käsittelemisen myös itsenäisenä suojankohteenä. Tätä lähestymistapaa tukee myös Suomen oma ympäristölainsäädäntö. Mahdollisessa yritysvastuulaissa suojeltavien oikeushyvien ja/tai tavoitteiden muotoilussa voidaan hyödyntää muualla ympäristölainsäädännössä käytettyjä määritelmiä. Näiden lisäksi voidaan viitata esimerkiksi tiettyihin keskeisiin ympäristösopimuksiin.”

”Myös ihmisoikeuksien ja ympäristöperusoikeuksien välinen suhde tulee tunnistaa. Vaikka ympäristövaikutuksiin ei aina liittyisikään suoria ja/tai välittömiä ihmisoikeusvaikutuksia, välilliset tai pitkän aikavälin vaikutukset ovat mahdollisia.”

”Selvityksessä ei ole myös tunnistettu esimerkiksi kansainvälisten kauppasopimusten, kuten Mercosur-sopimuksen, CETA-sopimuksen ja yksityisoikeudellisten välimiesmenettelyjen ja muiden yksityisoikeudellisten sopimusten roolia kansainvälisen yritysten vastuuta määrittäessä.”

”Toiminnan huolellisuuden arvioinnin osalta kannatamme, että asianmukaisen huolellisuudenveloitteen tulee kattaa yrityksen arvoketjut, eikä veloitetta tule rajata vain yrityksen määräysvallassa oleviin yrityksiin. Silloin jätettäisiin iso osa ongelmallisimmista arvoketjuvaiheista sääntelyn ulkopuolelle, mikä ei olisi YK-periaatteiden mukaista.”

Suomen Yrittäjät

”Selvityksen keskeisimmän johtopäätöksen mukaan yritystoiminnan ihmisoikeuksiin ja ympäristöön liittyvät riskit korostuvat monikansallisessa toiminnassa. Tällaiseen pääosin globaaliin ongelmaan tarvitaan myös kokonaisvaltainen globaali ratkaisu.”

”Ainoastaan sen vuoksi, että kansallinen yritysvastuulaki voidaan selvityksen mukaan säätää, ei tarkoita sitä, että toteuttaminen kansallisella tasolla olisi vaikuttavuuden näkökulmasta toimivin tai tarkoituksenmukaisin ratkaisu. Lisäksi kansallista sääntelytarvetta vastaan puhuu selvityksessä esiintunut seikka, ettei kolmansien maiden ihmisoikeusloukkaukskanteita käsittelevässä selvityksessä ole mukana yhtään suomalaisia yrityksiä vastaan nostettua oikeusjuttua.”

”Näiden edellä mainittujen ja selvityksessä esiintuotujen seikkojen valossa kansallisen yritysvastuulainsäädännön säätämisestä tulee pidättäytyä. Mikäli yritysvastuun osalta halutaan luoda velvoittavaa sääntelyä, tulee se toteuttaa EU-tasolla. Kansallinen lainsäädäntö heikentää suomalaisten yritysten kilpailukykyä ja lisää yritysten hallinnollista taakkaa. Vain suomalaisia yrityksiä koskeva sääntely heikentää suomalaisten yritysten kilpailuasemaa globaaleilla markkinoilla ja myös eurooppalaisiin verrokkeihin verrattuna. Erilaisten kansallisten yritysvastuulakien säätäminen on itse ongelman ratkaisun kannalta toimimaton ratkaisu. Ei ole myöskään kannattavaa tai järkevää ryhtyä kansallisesti päällekkäiseen työhön EU:n kanssa. Kansallisen lain säätäminen vain mallin luomiseksi tulevalle EU-tason sääntelylle ei ole asianmukainen peruste kansallisen lain säätämiseksi.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Selvitys osoittaa selkeästi, että asia on kansainvälisesti ajankohtainen ja ihmisoikeuksia koskeva yritysvastuulaki voidaan hyvin toteuttaa myös Suomessa.”

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy

”Keskeisenä kysymyksenä näemme kuitenkin sen, onko kansallinen lainsäädäntö paras työkalu globaaleihin ongelmiin. Selvityksessä katsotaan, että kestävä ja vastuullisen yritystoiminnan sääntely vaatii todennäköisesti holistista ja ylikansallista lähestymistapaa.”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Lainsäädäntö ja hallinto

”Keskeisimpänä selvityksen ongelmana tai haasteena on siis se, että siinä ei mitenkään määritellä ja kuvata sitä konkreettista ihmisoikeuksiin tai ympäristöön kohdistuvaa kotimaisten yritysten ongelmaa, joka nyt olisi nimen-omaisesti kansallisen lain avulla ratkaistava.”

”Ihmisoikeusongelmat kansainvälisissä toimitusketjuissa ovat luonteeltaan globaaleja, toimitusketjujen toisessa päässä tapahtuvia kolmansien maiden työntekijöiden työoloja, työturvallisuutta ja palkkausta koskevia rikkomuksia. Ne ovat ongelmia, jotka eivät tapahdu Suomessa eikä suomalaisella lainsäädännöllä voida vaikuttaa konkreettisesti kolmansien maiden heikkoihin työoloihin, erilaiseen työkuulttuuriin tai ympäristölainsäädäntöön. Niitä myös säännellään kansainvälisillä sopimuksilla, kuten ILO:n sopimuksilla, joiden ratifiointista päättävät valtiot itsenäisesti. Valtioiden tai ulkomaisten yritysten vastuuta tai valvontaa ei voi siirtää suomalaisille yrityksille. Siksi muutoksen ja ratkaisujen näihin asioihin tulee lähteä aivan muualta kuin kotimaisesta lainsäädännöstä.”

”Kansallisen lain jatkovalmistelut tulisi pysäyttää edellä mainittujen perusteluiden lisäksi myös siksi, että EU-tasolla valmistellaan vastaavaa hanketta, eli lainsäädäntöhanketta asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen luomiseksi ihmisoikeusasioissa. Tämän lisäksi EU-tasolla

on vireillä monia kestäväään kehitykseen, ympäristö- ja yhteiskuntavastuuseen liittyviä hankkeita, kuten esimerkiksi muun kuin taloudellisen tiedon raportointidirektiivin uudistaminen, sustainable corporate governance -selvitys ja siihen liittyvät tulevat aloitteet, kestävä rahoituksen laajaan hankkeeseen liittyviä erilaisia kestävä kehityksen raportointivaihtoehtoja unohtamatta. Kansallisen sääntelyn valmistelun aloittaminen tällaisessa tilanteessa ei ole ennustettavuuden ja oikeusvarmuuden kannalta kestävä ratkaisu.”

SOK

”Painotamme, että koska keskustelu yritysvastuun sitovasta sääntelystä on EU-tasolla selvästi käynnistynyt, ja oikeudellisista asioista vastaava komissaari Reynders on linjannut, että due diligence-lakiesitys sisältyy komission vuoden 2021 työohjelmaan, on järkevää edistää EU-tasoisien sääntelyn laatimista.”

”Sääntelyn tarkoituksena tulee olla vahvistaa ihmisoikeuksien kunnioittamista kansainvälisessä yritystoiminnassa ja ehkäistä yritystoiminnasta aiheutuvia ihmisoikeusloukkauksia. Sen tulee myös edistää yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkauksien uhrien oikeusturvaa sekä sidosryhmien mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen kansainvälisessä yritystoiminnassa.”

”Yritysten ympäristövaikutuksia koskien on jo olemassa olevaa sääntelyä. Ympäristövaikutusten sisällyttäminen yritysvastuulainsäädäntöön tekisi laista merkittävästi monimutkaisempaa ja laajentaisi sitä alueista, joita kansallisen sääntelyn käynnistämisen yhteydessä mm. kaupan alan toimijoiden kanssa tavoitteiksi asetettiin.”

Kemianteollisuus ry

”Selvityksessä pyritään pureutumaan globaaleihin toimitusketjuihin ja niissä esiintyviin haasteisiin ihmisoikeus- ja ympäristökysymyksissä. Kemianteollisuuden näkemyksen mukaan näihin haasteisiin ei oikea ratkaisu ole kansalliset toimet, vaan ensisijaisesti tulisi suunnitella keinoja, jotka ovat globaalisti sovellettavissa ja, jotka kohtelevat kansainvälisillä markkinoilla toimivia yrityksiä samalla tavoin. Tästä syystä selvityksen näkökulma ei vastaa kemianteollisuuden yritysten tarpeisiin”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry (lausunnon antajina ovat myös Fingon jäsenjärjestöt Dalitien solidaarisuusverkosto ry, Ihmisoikeusliitto ry, Reilu kauppa ry ja Suomen Lähetysseura ry)

”Selvityksen keskeisin viesti on sen vahvistaminen, että ihmisoikeuksia koskeva yritysvastuulaki voidaan Suomessa toteuttaa sekä kattavien aineksien tarjoaminen yritysvastuulain valmisteluun. Selvitys myös tuo esiin yritysvastuun yhteyden YK:n Agenda 2030 -ohjelman kestävien tavoitteiden saavuttamiseksi Suomessa ja maailmassa.”

”Odotamme, että Suomessa tuloksena on asianmukainen yritysvastuulaki, joka huomioi kattavasti YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet (YK-periaatteet) sekä vastaa yritysvastuulaille kuuluviin keskeisiin tarkoituksiin.”

Osuustoimintakeskus Pellervo ry

”Myös EU-tasolla valmistellaan yritys vastuuseen liittyviä hankkeita, esimerkiksi EU-komissio tulee antamaan vuoden 2021 aikana sääntelyehdotuksen asianmukaisesta huolellisuudesta ja johdon vastuista.” – ”Koska näillä [EU-hankkeilla] tulee olemaan vaikutusta myös Suomelle, lainsäädäntöä tulisi kehittää ensisijaisesti EU-tasoisien sääntelyn pohjalta. Onko siis kansalliselle lainsäädännölle tässä vaiheessa tarvetta?”

Eettisen kaupan puolesta ry

”Selvitys osoittaa, että ihmisoikeuksia koskeva yritys vastuulaki voidaan toteuttaa Suomessa. Lain tarkoituksena tulee olla vahvistaa ihmisoikeuksien kunnioittamista kansainvälisessä yritystoiminnassa ja ehkäistä yritystoiminnasta aiheutuvia ihmisoikeusloukkauksia mahdollisimman laajasti erilaisten yritysten koko arvoketjuissa. Lain tulee myös edistää yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeusturvaa sekä sidosryhmien mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen kansainvälisessä yritystoiminnassa.”

Keskuskauppakamari

”Selvitystyön ansioksi voidaan laskea se, että tehty selvitys osoittaa selvästi, miten moniulotteisesta sääntelykokonaisuudesta on kyse. Kuten selvityksestä käy ilmi erilaisia sääntelyvaihtoehtoja on laaja kirjo. -- Tämä korostaa tarvetta laajemmalle rajat ylittävälle koordinaatiolle ja harmonisoinnille, mitä tarkoitusta EU:ssa valmisteilla olevan lainsäädäntö toteuttaa.

”Selvityksen puutteena voidaan pitää sitä, ettei siinä ole onnistuttu asettamaan kansallisia sääntelyvaihtoehtoja laajempaan kontekstiin. Erityisesti EU:ssa valmisteilla oleva lainsäädäntö on käsitelty sillä tavoin, että siitä on vaikea hahmottaa oikeaa kokonais kuvaa EU:n sääntelystä, tavoitteista ja aikataulusta.”

”Selvityksessä ei käsitellä juuri lainkaan niitä ongelmia, joita mahdollinen ennenaikainen kansallinen laki aiheuttaisi paitsi lainsäädännön kehittämiseksi ja oikeusvarmuudelle, myös yritysten toiminnalle ja lakien soveltamiselle erityisesti rajat ylittävissä tilanteissa.”

”Keskuskauppakamari katsoo, että EU:n lainsäädäntövalmistelun ollessa kesken tulisi yritysvastuun toteutumista edistää muilla ohjaustoimilla kuin lainsäädännöllä. Erityisesti pk-yritysten osalta kyseeseen voi tulla kansainvälisen toiminnan järjestämistä koskeva ohjeistus, viranomaisyhteistyö ja parhaiden käytänteiden muodostaminen, suurimpien yritysten ja pörssiyritysten osalta myös muut itsesääntelytoimet.”

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

”Lähtökohtaisesti globaaleihin ongelmiin pitäisi löytää ratkaisuja ylikansallisella tasolla. Suomen hallituksen tuleekin osaltaan olla aktiivisesti edistämässä sitä, että yritys vastuun vahvistamiseen tähtäävät sopimukset etenisivät YK:n puitteissa. Myös aktiivisuus asiaan liittyen muissa kansainvälisissä organisaatioissa, kuten OECD:ssä ja WTO:ssa on tarpeen.

Keskeisin viiteryhmä asiaan vaikuttamisessa Suomelle on kuitenkin Euroopan unioni. Yritys vastuuseen liittyvällä sääntelyllä on kytkentä mm. EU:n sisämarkkinoiden toimintaan, yritysten kilpailuolosuhteisiin sekä EU:n kauppapolitiikkaan. MTK kannattaa myös sitä,

että EU:n kauppasopimukseen sisältyvän kestäväen kehityksen lukua ja sen toimeenpanoa vahvistettaisiin, jolloin puuttuminen ympäristö- ja ihmisoikeuskysymyksiin olisi tätäkin kautta vahvemmin mahdollista.”

”Koska yritys vastuuseen liittyvä sääntely on etenemässä lähitulevaisuudessa EU:n tasolla, MTK on sitä mieltä, että Suomen ei tässä vaiheessa ole tarvetta valmistella erillistä kansallista lainsäädäntöä.”

”Huolenaiheena on se, että suurempien yritysten velvoitteet siirtyisivät yritysten sopimuskäytännöissä pienempien yritysten vastuulle. Kaikessa uudessa sääntelyssä tulee pitää mielessä tarkoituksenmukaisuusharkinta ja tehdä vaikutustenarvio tämän kautta.”

Kaupan liitto ry

”Eurooppalaista sääntelyä pidetään asianmukaisena ja ensisijaisena vaihtoehtona. Kansallinen lainsäädäntö voi osoittautua yritys vastuun tavoitteisiin nähden tehottomaksi, koska suomalaisten vaatimusten täytäntöönpano saattaa ulkomaisten yritysten kohdalla olla haastavaa. Samalla lainsäädännön pirstaloitumisesta seuraa, että useammassa maissa operoiva yritys joutuu noudattamaan toisistaan poikkeavia vaatimuksia, mikä kasvattaa hallinnollisia kustannuksia ja heikentää suomalaisten yritysten kilpailuedellytyksiä. EU-tason lainsäädäntö kohtelee markkinatoimijoita tasapuolisesti ja edistää yhteisen pelikentän syntymistä.”

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

”On tärkeää, että Suomessa meneillään oleva yritys vastuulakia koskeva selvitystyö kytkeään EU:ssa ja YK:ssa valmisteilla oleviin yritysten ihmisoikeus vastuuta koskeviin aloitteisiin. Yksi vaihtoehto on sopeuttaa kansallista lainsäädäntöä EU-tasoisien yritys vastuulainsäädännön astuessa voimaan.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Nykyisessä tilanteessa kansallisen lainsäädännön edistäminen on ennakoitavuuden kannalta huolestuttavaa. Toivomme, että kansallisen lainsäädännön valmistelun sijasta Suomi edistää muutosta ja ratkaisuja vähintään EU-tasolla. Näkemyksemme mukaan laaja-alaisesti velvoittava kansainvälinen sääntely helpottaisi asianmukaisen huolellisuuden vaatimusten ulottamista myös globaaleihin alihankintaketjuihin. Lisäksi kansainvälinen etäkauppa voitaisiin sisällyttää samojen velvoitteiden piiriin.”

Akava ry

(ks. SAK)

Finanssiala ry

”Yritysten kannalta on selkeintä, jos valtiot pyrkivät yhtenäistämään vastuullista toimintaa koskevat odotukset ja velvoitteet sen sijaan, että jokainen maa vetää omaa erillistä linjaansa. Mielestämme hallituksen tulisi vaikuttaa EU:n sisällä yritys vastuun edistämiseksi, ja EU:n kautta vaikuttavuus olisi suurinta myös kansainvälisillä foorumeilla.”

Ylva

”Suomen kilpailukyvyyn tulisi pohjautua vastuullisen liiketoiminnan kehittämiseen ja kansallinen yritys vastuulaki tukisi sitä, että mahdollisimman moni yritys tulisi samalle viivalle liiketoimintansa kanssa.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”YHTEENVETO ICC-LAUSUNNOSTA

- Omaaloitteinen yritys vastuun on jo nyt välttämätön osa yritystoimintaa Suomessa.
- Riskit yrityksen kansainvälisessä ympäristössä ei poistu yrityksen kotimaan säänteilyllä.
- Kansainväliset velvoitteet, kansalliset lait ja uskottava itsesääntely oltava tasapainossa.
- TEM:n selvitys ei nosta esille ongelmaa, joka ratkeaisi yksinomaan kansallisella lailla.
- Uuden kansallisen lain säätämisen sijasta harkittava voimassa olevien lakien kehittämistä.
- Uuden kansallisen lain sisältöön ei saada apua voimassa olevista muiden maiden laeista.
- Yritys vastuulakeja voimassa Suomelle vieraisissa oikeusjärjestelmissä, ei Pohjoismaissa.
- TEM:n selvityksessä itsesääntely ja vaikutusten arviointi jää erittäin suppeaksi.
- Hallitusohjelman vahvistamisen jälkeen EU ja kansallinen itsesääntely edenneet vauhdilla.
- Kansallisen sääntelyn sijasta panostettava kv- ja EU-sääntelyn vahvistamiseen.
- Kansallisesti itsesääntely voidaan kehittää erityisesti pk-yritysten tarpeet huomioiden.”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”Tarvitaan erillinen sitova laki, sillä muun lainsäädännön kohdalla (esim. hankintalaki) olemme valitettavasti nähneet, että pelkät viittaukset tärkeisiin kansainvälisiin sosiaali-, ympäristö- ja työoikeussopimuksiin eivät riitä, mikäli velvoitteita ei määritellä lakipykälissä riittävän tiukasti.”

”Emme näe, että yritysten vastuu ihmisoikeuksista voitaisiin toteuttaa vain standardeilla, sertifiikaateilla tai auditointijärjestelmillä niiden runsaan määrän ja laatuongelmien vuoksi.”

”Yritys vastuulain säätämässä ei tule jäädä odottamaan mahdollista tulevaa EU-tason yhteistä yritys vastuusääntelyä, vaan lainvalmistelussa on edettävä hallitusohjelman mukaisesti: Suomen on toimittava esimerkkinä ja yhteiskuntavastuun edelläkävijämaana, joka luo pohjaa myös tulevalle EU-tason sääntelylle.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Oikeudellisesta selvityksestä käy hyvin ilmi, kuinka yritysvastuuta ja laajemmin vastuullisuutta käsitteleviä sääntelyhankkeita on vireillä useita, myös ylikansallisia. Tämä kertoo toisaalta asian merkityksellisyydestä ja toisaalta siitä, kuinka tärkeätä olisi koordinoida hankkeita niin, että vältetään sekä päällekkäiseltä että pirstaloituneelta sääntelyltä.”

Black Moda Oy

”Selvityksen keskeinen anti on, että se osoittaa, että Suomi voi säätää yritysvastuulain, joka velvoittaa kaikki Suomessa toimivat yritykset huolehtimaan ihmisoikeuksista niiden tuotantoketjuissa.”

Finlayson

”Selvityksessä on käyty läpi kattavasti ihmisoikeuksia koskevan yritysvastuulain elementtejä ja siinä tuodaan esiin, että laki voidaan säätää Suomeen. Hallituksen tulisi edetä kansallisen yritysvastuulain valmistelussa mahdollisimman pikaisesti.”

Structured Profitability Oy

”Olennaista on nähdäksemme se, miten esillä oleva mahdollinen lainsäädäntö vaikuttaa suomalaisten yritysten toimintaympäristöön ja kilpailukykyyn suhteutettuna lainsäädännön saavutettavissa oleviin tavoitteisiin.”

Voglia Oy

”Selvitys osoittaa, että kansallisen yritysvastuulain säätäminen on Suomessa mahdollista. Kannustamme hallitusta etenemään lain valmistelussa.”

WWF Suomi

”Lakisääteisen huolellisuusvelvoitteen säätäminen on välttämätöntä, jotta liiketoiminnan aiheuttamien ympäristöriskien tunnistaminen, arviointi ja systemaattinen vähentäminen valtavirtaistuvat elinkeinoelämässä.”

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

”Palvelualojen ammattiliitto näkee selvityksen keskeisimpänä näkökulmana sen, että selvitys osoittaa, että kansallinen laki pohjautuen YK:n ohjaaviin periaatteisiin on säädettävissä. Tämän vuoksi PAM näkee erittäin tärkeänä, että lain jatkotyöstämisessä huomioidaan, ettei lain valmistelua ole syytä keskeyttää mahdollisen EU-tason sääntelyn vuoksi.” – ”Toimimalla edelläkävijänä lain luomisessa, Suomella on mahdollisuus toimia pohjan ja mallin luojana myös EU-tason sääntelylle. Tällä tavalla voidaan parantaa vastuullisesti toimivien suomalaisyritysten kilpailuasemaa ja reilun kilpailun edellytysten toteutumista Euroopan tasolla.”

”Yritysvastuuta toteuttava lainsäädäntö tarvitaan eikä vastuullisuutta voida toteuttaa vain erilaisin standardein. PAM pitää oleellisena, että lainsäädännön tulee turvata laajasti ihmisoikeudet ja velvoittaa yritykset toimimaan ihmisoikeuksia kunnioittaen. Suomessa säädettävän lain tulee perustua YK:n ohjaavien periaatteiden mukaiselle asianmukaiselle huolellisuudelle.”

”Lain valmistelussa on erityisesti kiinnitettävä huomiota laille asetettavaan tavoitteeseen sekä kolmelle pilarille rakentuvaan ”suojele, kunnioita ja korjaa” –viitekehykseen...”

”Yrityksen sidosryhmien huomiointi on oltava Suomen yritysvastuulainsäädännössä yhtä tärkeässä roolissa kuin YK:n ohjaavissa periaatteissa. Lain tulee varmistaa sidosryhmille mahdollisuus vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen yritysten toiminnassa Suomessa sekä suomalaisten yritysten kansainvälisessä yritystoiminnassa.”

Finnwatch ry

”Selvitys osoittaa selkeästi, että ihmisoikeuksia koskeva yritysvastuulaki voidaan toteuttaa myös Suomessa.”

”Yritysvastuulain jatkovalmisteluun tulee ottaa kaikki YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden (YK-periaatteet) keskeiset elementit.”

”Tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi sekä asianmukaista huolellisuutta että korjaavia toimenpiteitä koskevien velvollisuuksien laiminlyönnillä tulee olla oikeudellisia seuraamuksia kuten esimerkiksi hallinnollisia tai rikosoikeudellisia sanktioita. Lisäksi ihmisoikeusloukkausten uhreilla ja heitä edustavilla tahoilla on oltava mahdollisuus hakea vahingonkorvauksia ihmisoikeusloukkauksia itse aiheuttaneilta tai huolellisuusvelvoitetta laiminlyöneiltä yrityksiltä.”

Sillanpää, Anna

”Suomessa pitää säätää kunnolliset tasa-arvo-, työsuojelu-, lahjonta- ja good governance lait jotka kattaisivat myös yksityisen sektorin. Nyt tällaisia lakeja ei ole. Nykyiset lait ei mitenkään estä vuosikymmenien systemaattista naisten syrjintää, työnhäirintää ja kiusaamista esim. systemaattisesti suurimmissa yrityksissä ja yksiköissä.”

Muoti- ja urheilukauppa ry

”Selvityksen keskeisin johtopäätös: säädösohjaus EU-tasolla yhdenmukaistaisi jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, mutta globaaliin ongelmaan tulisi saada globaali ratkaisu.”

Stora Enso

”YK:n ohjaavien periaatteiden, jotka jo määrittävät laajasti hyväksytyjä asianmukaista huolellisuutta koskevia odotuksia yrityksille, tulisi muodostaa pohja kaikelle aiheeseen liittyvälle sääntelylle.

EU-tason sääntely auttaisi varmistamaan, että yrityksille kaikissa EU-maissa asetetaan samat odotukset. Kansalliset päämäärät tulevat kuitenkin todennäköisesti vaikuttamaan myös EU-tason kehitykseen, ja ne tulisi luonnostella tämä huomioiden.”

Pelastakaa lapset ry

”Selvitys osoittaa selkeästi, että huolellisuusvelvoitteeseen perustuva yritys vastuulaki voidaan toteuttaa, mitä järjestömmme vahvasti kannattaa.”

”Suosittelemme vahvasti, että myös lapset ja lapsen oikeudet huomioidaan laaja-alaisesti valmistelussa niin, että yritykset myös omassa raportoinnissaan joutuisivat huomioimaan liiketoiminnan vaikutukset lapsiin laaja-alaisemmin kuin vain ilmeisen lapsityö-kysymyksen kautta.”

Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV

”Kansallisesti asetettava muita maita kireämpi sääntely heikentää yritysten kilpailuasemaa suhteessa muihin maihin. Tämä puolestaan voi vaikuttaa yritysten sijoittumiseen ja investointeihin maiden välillä. Tämä sekä vääristää markkinoiden toimintaa että heikentää sääntelyllä tavoiteltujen päämäärien saavuttamista. Siksi tällaisia kysymyksiä on usein parempi ratkoa kansainvälisen yhteistyön kuin kansallisten päätösten keinoin. Tässä vaiheessa onkin hyödyllistä odottaa EU-lainsäädännön valmistumista ja arvioida sen jälkeen, olisiko parempi tehdä yksi laki yhdellä kertaa.”

Kehityspoliittinen toimikunta

”KPT:n mielestä kansalliselle sääntelylle on selvä tarve ja tilaus. Lain valmisteluun tulisi ryhtyä viipymättä.”

”Laki on vapaaehtoisia periaatteita tehokkaampi keino välttää ja vähentää ihmisoikeus- ja ympäristöriskejä. Sen kautta viranomaiset pystyvät puuttumaan ja lopettamaan haitallisesti vaikuttava toiminta ja ohjaamaan korjaavien toimenpiteiden käyttöön.”

”Yritysvastuulain tulee velvoittaa yrityksiä olemaan entistä tarkemmin selvillä yritystoimintansa ihmisoikeusvaikutuksista ja -riskeistä. Yritysten on myös seurattava ja raportoitava niistä.”

2.2. Oliko jotain, mitä olisitte toivoneet käsiteltäväksi enemmän?

Suomen ympäristökeskus SYKE, Vesivastuu2030-hanke

”Selvitys käsittelee sekä ihmisoikeus- että ympäristönäkökohtia yritys vastuun kohteena. Jatkossa on tarvetta kiinnittää entistä enemmän huomiota näiden sekä muiden yhteiskunnallisten intressien kytkeytyneisyyteen.”

”Yritysvastuulainsäädännön osalta onkin tehtävä valinta, halutaanko sääntelyn keskittyvän ainoastaan esimerkiksi yritystoiminnan ihmisoikeusnäkökohtiin vai halutaanko sen ohjaavan laajemmin yritysten yhteiskunnallista vastuuta.”

”Tässä selvityksessä pääpaino on ihmisoikeusnäkökohdissa, kun taas ympäristöasioita käsitellään suppeammin. Yritysten ympäristövastuualoitteita ja itsesääntelyjärjestelmiä ei ole juurikaan otettu huomioon.” – ”Lisäksi selvityksessä ei ole juuri tarkasteltu, missä määrin ihmisoikeus- ja ympäristöaspekteja on perusteltu säännellä yhteneväisesti huolellisuusvelvollisuuden kautta ja missä määrin erikseen.”

Suomen YK-nuoret

”Toivommekin syväluotaavampaa pohdintaa muiden maiden sääntelyratkaisuista ja käytännön kokemuksista, sääntelyvaihtoehtojen hyvien ja huonojen puolien vertailusta, Euroopan unionin yritys vastuusääntelyn suhteesta Suomen kansalliseen sääntelyyn sekä alkuperäiskansojen huomioimisesta.”

Outokumpu Oyj, Group Sustainability

”Selvityksessä on tuotu esille vaihtoehtoisia vastuullisuuden edistämiskeinoja. Vapaaehtoisuuteen perustuvat vastuullisuusinstrumentit jätetään kuitenkin käsittelemättä ensisijaisena ja itsenäisenä vaihtoehtona. Ne tuodaan esille lähinnä vain sääntelykysymystä täydentävänä elementtinä, mitä voidaan pitää selvityksen puutteena. Näemme, että vapaaehtoisuuteen perustuvat yritys vastuun instrumentit tulisi arvioida omana itsenäisenä elementtinä.”

”Itsesääntelyyn perustuvien instrumenttien etuna on se, että niillä voidaan puuttua joustavasti hyvin erilaisiin tilanteisiin, joita lainsäädännössä ei välttämättä ole voitu huomioida. Eri maissa oleva lainsäädäntö sekä lainsäädännön soveltaminen on hyvin erilaista. Kansallisen lain ilmeinen ongelma on joustamattomuus erilaisiin toisen maan toimintaympäristön tilanteisiin. Itsesääntelymekanismeja olisi mahdollista kehittää edelleen vastaamaan yhä paremmin yritys vastuun edistämistarpeisiin. Tätä näkökulmaa olisi selvityksessä pitänyt käsitellä enemmän.”

”Yleisellä tasolla on ongelmallista myös se, että selvitys ei käsittele mahdollisen lain soveltamisalaa selvityksessä juurikaan. Jos laki olisi geneerinen ja kaikkia koskeva, johtaisi se todennäköisesti hyvin raskaaseen järjestelmään hallinnollisen taakan kohdistuessa erityisesti pk-yrityksiin.” – ”Selvityksessä jää kuitenkin pitkälti auki, onko kansallisella lailla edes mahdollista säätää yrityksen vastaavan alihankintaketjussaan tapahtuneista ympäristövelvoitteiden ja sosiaalisten velvoitteiden rikkomisesta.”

”Selvityksessä valvonta- ja sanktiokysymykset jäävät myös pitkälti auki. Siinä todetaan, että valvonta voidaan jättää yritysten sidosryhmille tai antaa viranomaisten tehtäväksi. Kuten selvityksessäkin todetaan, sopivan valvovan viranomaisen löytäminen saattaa osoittautua varsin haasteelliseksi ja lisäksi viranomaisten toimivaltuudet tulisi kyetä määrittelemään tarkkarajaisesti.”

Metsäteollisuus ry

”Metsäteollisuus näkee ongelmallisena, että selvitys jättää kunnolla vastaamatta muun muassa seuraaviin, hankekuvauksessa esitettyihin kysymyksiin:

- millä tavoin velvoite olisi kansallisella lainsäädännöllä toteutettavissa
- millaisia taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöön sekä muihin yhteiskunnallisiin tekijöihin liittyviä vaikutuksia velvoitteella arviolta olisi

- onko ihmisoikeuksien ja ympäristökysymysten välillä eroja, jotka vaikuttaisivat sääntelyn sisältöön
- millaisia muita kuin laissa säädettyjä valtion ohjauskeinoja asianmukaisen huolellisuuden vahvistamiselle olisi.”

HEUNI - YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti

”Katsomme, että selvityksen kohteena olevan ongelman rajauksessa korostuu liikaa yritysvastuun toteutumisen globaali luonne. Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että asianmukaisen huolellisuuden velvoitteet koskevat yhtä lailla kansallisia, alueellisia (esim. eurooppalaisia) kuin globaaleja toimitus- ja alihankintaketjuja. Selvitys antaa ymmärtää, että ongelmat ovat kaukana Suomesta. Tämä katsantokanta on turhan suppea.”

Amnesty International Suomen osasto

”Amnesty esittää, että huolellisuusvelvoitteen tulee sisältää myös paikallisten ja alkuperäiskansojen yhteisöjen vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen (FPIC, Free, Prior and Informed Consent) noudattamisen.”

”Lisäksi yritysten tulee osana toimintansa ennakkollista ihmisoikeusvaikutusten arviointia tehdä asianmukaisia konsultaatioita alkuperäiskansojen edustajien lisäksi myös muiden sellaisten tahojen edustajien kanssa, joihin yrityksen toiminta voi vaikuttaa merkittäväällä tavalla. Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi paikallisyhteisöt, työntekijät, ammattiyhdistysliikkeet, kansalaisyhteiskunnan edustajat (mukaan lukien naisjärjestöt) sekä ihmisoikeuspuolustajat.”

”Jatkovalmistelussa tulee kiinnittää yhä tarkemmin huomiota yritystoimijoiden oikeudellisen vastuun toteuttamisen tehokkaaseen varmistamiseen sekä ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeuteen saada hyvitystä ihmisoikeusloukkauksiin syyllystyneiltä yrityksiltä.”

SAK ry

”Selvitys keskittyy ymmärrettävästi sosiaaliseen vastuuseen, mutta käsittely ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen jää pinnalliseksi. On toivottavaa, että ympäristöön liittyvien epäselvyyksien vuoksi itse ihmisoikeuksia koskevaa velvoitteen säätämistä ei tämän vuoksi hidasteta. Lisäselvitys ympäristölle haitallisesta vaikutuksesta sekä ympäristövahingoista on tarpeellinen ja nykyinen ympäristölainsäädäntömme tarjoaa tälle jo hyvän pohjan.”

”Selvityksessä käytiin hyvin läpi asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta. Sitä vastoin liian vähälle huomiolle jäi lain tavoitteiden käsittely sekä sen arviointi, mitä yrityksiltä voidaan valtion taholta velvoittaa, jotta YK:n ohjaavien periaatteiden tavoitteet, kielteisten ihmisoikeusvaikutusten ehkäisy ja korvaavat toimet toteutetaan.”

”Selvityksessä olisi pitänyt käsitellä myös perusteellisemmin sidosryhmien, ml. ay-liikkeen, roolia asianmukaisen huolellisuuden toteuttamisessa ja valvonnassa sekä uhrien oikeusturvan toteuttamiseksi.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Selvitys mainitsee perusoikeudet, mutta ei kuvaa perustuslain ja kansainvälisen oikeuden välistä suhdetta. Näin ollen selvitys ei myöskään selvennä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien välistä suhdetta. Selvitys mainitsee, että ”ihmisoikeudet ovat osin päällekkäisiä ja liittämättä perusoikeuksien kanssa”. Vaikka sisällöllisesti kyse on pitkälti samoista oikeuksista, selvitys ei riittävästi huomioi sitä, että ihmisoikeuksien perusta on kansainvälisessä oikeudessa, kun taas perusoikeudet pohjautuvat Suomen kansallisesti säädettyyn perustuslakiin.”

”Selvitys keskittyy ymmärrettävästi sosiaaliseen vastuuseen, mutta käsittely ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden veloitteeseen jää pinnalliseksi.”

Teknolohiateollisuus ry

”Selvityksessä vapaaehtoisuuteen perustuvat vastuullisuusinstrumentit jätetään kuitenkin käsittelemättä itsenäisenä vaihtoehtona, ja ne tuodaan esille lähinnä tarkastelussa olevaa sääntelykysymystä täydentävänä elementtinä. Teknolohiateollisuus pitää tätä selvityksen yhtenä puutteena.”

”EU-tasolla edistettävät sääntelytoimenpiteet jäävät selvityksessä myös liian vähälle huomiolle.”

”Mahdollisen lain soveltamisalaa selvityksessä käsitellään vain hyvin ohuelti. Siinä ei varsinaisesti oteta kantaa siihen, minkä kokoiset yritykset ja millä perusteella kuuluisivat mahdollisten veloitteiden piiriin. Pk-yritysten asema mahdollisten veloitteiden osalta jää myös käsittelemättä, vaikka hallitusohjelmassa on erikseen maininta tämän näkökulman huomioimisesta selvityksessä.”

”Selvityksessä jää kuitenkin pitkälti auki, onko kansallisella lailla edes mahdollista säätää yrityksen vastaavan alihankintaketjussaan tapahtuneista ympäristöveloitteiden ja sosiaalisten veloitteiden rikkomisesta.”

”Selvityksessä mahdollisen lain valvonta- ja sanktiokysymykset jäävät myös pitkälti auki. Siinä todetaan, että valvonta voidaan jättää yritysten sidosryhmille tai antaa viranomaisten tehtäväksi. Selvityksenkin mukaan sopivan valvovan viranomaisen löytäminen saattaa kuitenkin osoittautua varsin haasteelliseksi, ja lisäksi viranomaisten toimivaltuudet tulisi kyetä määrittelemään tarkkarajaisesti.”

Suomen UNICEF ry

”Koska tietyt ihmisryhmät (ml. lapset) ovat haavoittuvammassa asemassa, tulee heidät tehdä näkyvämmäksi yritysvastuusääntelyssä.”

Suomen Yrittäjät

”Selvityksen suurimpana puutteena on, ettei selvityksen perustaksi taustoiteta, mitkä ovat ne varsinaiset ongelmat, joihin etsitään ratkaisua ja joihin juuri kansallinen laki olisi paras ratkaisu. Koska nimenomaista ongelmaa ei ole nostettu esiin selvityksen pohjaksi, jäävät myös esitetyt erilaiset lainsäädännölliset toimenpidevaihtoehdot vaille konkretiaa.”

”Selvityksestä ei ilmene, miten laissa konkreettisesti määriteltäisiin sen kohteena olevat oikeushyvät. Avoimeksi jää myös, minkälaiseksi yrityksille asetettava velvoite muodostuisi ja minkälaisia yrityksiä velvoite tulisi koskemaan.”

”Selvityksessä on hyvin kapeasti hyödynnetty esimerkiksi yritysvastuusäädösten jälkiarviointeja ja tietoa siitä, kuinka säädösten soveltaminen eri maissa on sujunut. Erityisen tärkeää olisi saada todennettavaa tietoa siitä, kuinka yritykset ovat pystyneet toteuttamaan lainsäädännön vaatimukset sekä millaisia vaikutuksia lainsäädännöllä on ollut tavoitteisiinsa nähden.”

”Selvitys on myös puutteellinen muiden, kuin lainsäädännöllisten ohjauskeinojen selvittämisen suhteen.”

”Selvityksessä on kuitenkin otettu hyvin yksipuolinen näkökulma kansallisen lainsäädännön vaikutuksesta yritysten kilpailuolosuhteisiin, sillä selvityksen mukaan yrityksille asetettu huolellisuusvelvoite voi muodostua joko kilpailueduksi tai -haitaksi. Ilman tarkempia vaikutustenarvioita on kuitenkin kyseenalaista, toisiko velvoittava lainsäädäntö vastaavanlaista vapaaehtoiseen edistämistoimista seuraavaa kilpailuetua ja voisiko se poistaa niiden yritysten kilpailuetua, jotka ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet noudattamaan yritysvastuuta koskevia käytäntöjä.”

”Selvitys kuitenkin jättää tarkemmin selvittämättä niitä vaikutuksia, joihin päällekkäisen työn edistäminen kansallisella tasolla voisi johtaa, eikä selvitä, mitä mahdollisen kansallisen lainsäädännön osalta tapahtuisi, kun EU-lainsäädäntö astuu voimaan.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Kansainvälisesti valittujen erilaisten sääntelymallien erilaisia vaikutuksia sekä niiden hyviä ja huonoja puolia ei ole arvioitu selvityksessä.”

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy

”Asian jatkoselvityksessä on tarpeen tarkastella laajemmin vertailupohjana olevaa kansainvälistä lainsäädäntöä. Tässä selvityksessä relevantit säännökset on tunnistettu, mutta epäselväksi jää, onko kansallisella lainsäädännöllä pystytty tehokkaasti puuttumaan ihmisoikeusrikkomuksiin tai ympäristövahinkoihin kolmansissa maissa. Esimerkit oikeuskäytännöstä olisivat tervetulleita.”

”Mahdollisten vahingonkorvausten tarkastelu rajat ylittävässä tilanteissa jää selvityksessä kansainvälisen oikeuden näkökulmasta kevyeksi.” – ”Lisäksi olisi erittäin tärkeää konkretisoida sitä, minkälaisia seuraamuksia rikkomuksista voi aiheutua ja minkälaisia oikeuskeinoja lain perusteella on käytettävissä.”

”Selvityksessä ei juurikaan otettu kantaa siihen, onko ihmisoikeuksia ja ympäristövastuuta koskevan veloitteen välillä eroja, jotka vaikuttaisivat sääntelyn sisältöön – ja jos on, minkälaisia nämä erot ja niiden vaikutukset ovat.”

”Muita kuin taloudellisia tietoja koskevasta raportoinnista annetun EU-direktiivin käynnissä oleva muutostyö sekä muut EU-tasolla käynnissä olevat toimenpiteet tulisi huomioida jatkotyöstämisessä. Myös muuta EU-tason valmistelu- ja selvitystyötä olisi voitu käsitellä laajemmin.”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Lainsäädäntö ja hallinto

”Selvityksessä olisi tullut analysoida myös yksinomaan raportointiin perustuvaa velvollisuutta sekä näiden hybridimallia. Myös vahvaan itsesääntelyyn perustuva ratkaisumalli olisi tullut arvioida osana selvitystä.”

”Oikeudellisen selvityksen olisi tullut analysoida kaikki käytettävissä olevat mahdollisuudet ja listata näiden vaihtoehtojen hyödyt ja haitat ja mahdollisesti asettaa ne keskinäiseen paremmuusjärjestykseen. Lakia ei voida alkaa säätämään, mikäli ei ensin ole selvitetty sen todellista tarvetta ja perusteita sekä sen vaikutuksia yhteiskunnalle ja yritysten kilpailukyvyille. Lain säätämisen tulee olla viimesijainen keino, johon turvataan vasta, kun muut vaihtoehdot on selvitetty ja todettu riittämättömiksi.”

”Yrityksillä on jo velvoite raportoida nykyisin mukaan muun kuin taloudellisen tiedon raportissaan näistä ihmisoikeus- ja ympäristöasioista, joten selvityksessä olisi voitu avata tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin sitä, miten raportointiin perustuva velvoite voisi toimia vaihtoehtoisena ratkaisumallina.”

”Oikeudellisen selvityksen tulisi antaa selkeitä vastauksia ja argumentteja ministeriössä tehtävien tämän hankkeen jatkoa koskevien päätösten tueksi. Tällaista selkeyttä ja jatkotoimenpiteitä linjaavaa sisältöä selvityksestä on vaikea havaita.”

SOK

”Olisimme toivoneet, että asianmukaisen huolellisuuden käytännön ulottuvuutta olisi tarkasteltu selvityksessä tarkemmin. Käytännön esimerkkien kautta olisi selkeämpää arvioida, millaista huolellisuutta yrityksiltä voisi käytännössä lainsäädännön kautta edellyttää.”

Kemianteollisuus ry

”Selvityksessä ei otettu juurikaan huomioon omaehtoisia vastuullisuustoimia joita suomalaisilla yrityksillä on ollut käytössä jo vuosia. Ei myöskään jo olemassa olevia globaalien ulottuvuuden kattavia kansainvälisiä standardeja tai YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevia ohjaavia periaatteita, jotka ovat antaneet yritysten vastuullisuustyöhön oivan työkalun.”

”Omaehtoisia vastuullisuustyökaluja olisi mahdollista kehittää edelleen vastaamaan yhä paremmin jatkuvasti kehittyvän yritys vastuun edistämistarpeisiin, mutta tämä näkökulma jäi selvityksessä hyvin vähälle huomiolle.”

”Kemianteollisuus näkisi mieluummin Suomen roolin aktiivisena EU-tason sääntelyyn vaikuttajana kuin, että samaan aikaan työstetään kansallista lainsäädäntöä. Olisimme kaivanneet selvitykseen enemmän ulottuvuutta kansallisen lainsäädännön ja EU-tasolla säädettävän velvoitteen päällekkäisyydestä ja ajankohdan haasteellisuudesta. Muutenkin linkitys

EU-tasolla eteneviin hankkeisiin kuten Green Deal ja kestävän rahoituksen taksonomia jäi ohueksi, vaikka näillä tulee olemaan hyvin keskeinen vaikutus EU-sääntelyssä tulevina vuosina.”

”Mahdollisen lain soveltamisala jäi selvityksessä hyvin kevyeksi, vaikka vertailtaessa muiden maiden olemassa oleviin yritysvastuulakeihin juuri epäselvyydet soveltamisalassa todettiin usein haasteeksi. Selvityksessä käsiteltiin usein vain isoja yrityksiä koskevia raportointivelvoitteita, muttei otettu huomioon sitä, miten isojen yritysten velvoitteet vaikuttavat myös pk-yritysten arkeen. Toisaalta mitään pohdintaa sen osalta ei tehty, että pk-yritykset jäisivät soveltamisalan ulkopuolelle.”

”Selvityksessä ei myöskään juuri otettu kantaa siihen, miten kansallinen laki yltäisi kolmansissa maissa ilmeneviin ongelmiin - onko edes mahdollista säätää kansallisella lailla yrityksen vastuista globaalien toimitusketjujensa valvonnassa.”

”Ja vielä, mahdollisen lain valvonta- ja sanktiokysymykset jäävät pitkälti auki selvityksessä.”

”Selvityksen perusteella seuraamuksia suunnitellaan, kuten hallinnollisiin tai rikosoikeudellisiin sanktioihin viittaukset antavat ymmärtää, mutta ei pystytä konkretisoimaan, että mikä olisi rikkomuksen taso, jota rikkomalla seuraamus voisi realisoitua.”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry

”Oikeudenhaltijoiden kuulemisen varmistaminen on tärkeää. Mikäli suora kuuleminen ei ole mahdollista, OECD:n due diligence opas suosittelee välittävien organisaatioiden, kuten ammattiliittojen tai kansalaisjärjestöjen kuulemista. Tätä ei ole selvityksessä huomioitu.”

”Selvityksessä tulee esiin yritysvastuun yhteys YK:n Agenda 2030 -ohjelman kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen, mutta vahvemmin voisi tuoda esiin merkitystä, jota asianmukaisella yritysvastuulla on kaiken kaikkiaan Suomen globaalien vastuun kantamiseen sekä kehittyvissä maissa tapahtuvan liiketoiminnan vastuullisuuteen.”

Eettisen kaupan puolesta ry

”Ennakovalvontaan tulisi sisällyttää myös laadullinen elementti, jonka kautta voitaisiin puuttua tilanteisiin, joissa yrityksen ehkäisevät ja lieventävät toimenpiteet eivät noudata parhaita olemassa olevia käytäntöjä tai ovat muutoin puutteellisia.”

Keskuskauppakamari

”Selvityksessä ei sen sijaan ole esitetty oikeastaan mitään vaikutusarvioita sen enempää yritysten kuin ympäristön tai ihmisoikeuksien näkökulmasta eikä se siten vastaa lainkaan kysymykseen, ”minkälaisesta yritysvastuusta pitäisi säätää ja miksi”. Selvityksessä ei ole esitetty mitään taustoja siihen, mitä epäkohtia yritysvastuusäntelyllä pyrittäisiin korjaamaan ja minkälaisiin rakenteisiin ne liittyvät. Selvityksessä ei ole myöskään tarkasteltu ylipäätään muita kuin lainsäädännöllisiä ohjauskeinoja, ja näistäkin ainoastaan yleiseen huolellisuusvelvoitteeseen pohjautuvaa sääntelymekanismia.”

”Selvityksessä esitettiin sääntelykysymyksiin ja vaihtoehtoihin voi ottaa perustellusti kantaa ainoastaan siinä määrin kuin niiden vaikutuksista on esittää jotain laajemman tason arvioita. Selvää on kuitenkin se, että yritysten vastuuta koskevat kysymykset ovat eri yrityksissä aivan olennaisella tavalla erilaisia siitä riippuen, tarkastellaanko vaikkapa kansallisten rajojen sisäpuolella toimivaa pientä palveluyritystä vai kansainvälisesti toimivaa suuryritystä, jolla on suoraan tai alihankkijoidensa kautta työllistä kymmeniä tuhansia työntekijöitä ympäri maailmaa.”

”Keskuskaupakamari katsoo, että todellinen vaikuttavuus voidaan saavuttaa ainoastaan kansainvälisellä yhteistyöllä, jossa EU:lla on merkittävä rooli. Oikeudellisen selvitystyön lisäksi kaivattaisiin syvällisempää ymmärrystä myös siitä, mitkä ovat Suomen elinkeinorakenteen erityispiirteitä yritysvastuun näkökulmasta, erityisesti kansainvälisesti toimivien yritysten osalta, ja millaiset ohjaukset voidaan arvioida tehokkaiksi. Tämä on tärkeää siitä riippumatta, ryhdytäänkö kansallisiin toimenpiteisiin vai pyritäänkö vaikuttamaan lainsäädännölliseen päätöksentekoon EU:n tasolla.”

”Siksi on tärkeää arvioida sitä, minkälaiset ihmisoikeusepäkohdat ylipäätään ovat yritysten vaikutuspiirissä ja millä tavoin parhaiten ohjata yrityksiä käyttämään vaikutusmahdollisuuksiaan vastuullisesti.”

”Sekä yksittäisten yritysten että koko kansallisen elinkeinotoiminnan kannalta on olennaista, että lainsäädännölliset velvoitteet eivät kohdistu tarpeettomana hallinnollisena taakana tai soveltamisvaikeuksina yrityksiin, joiden toiminnalla ei ole tavoiteltua vaikuttavuutta.”

Kaupan liitto ry

”Selvityksessä olisi pitänyt tarkemmin punnita, missä määrin eri elementtien toteuttamista on tarpeen jouduttaa pakottavalla sääntelyllä.”

”Ympäristöön liittyvän huolellisuusvelvoitteen mukaan ottaminen lainsäädäntöön tekee aiheesta merkittävästi monimutkaisempaa ja se pitää suhteuttaa laajaan jo olemassa olevaan lainsäädäntöön. Ympäristökysymysten jättäminen lainsäädännön ulkopuolelle tulisi harkita ainakin ensivaiheessa.”

”Kaikkia kansainvälisen kaupan haasteita ei ole mahdollista ratkaista EU:n sisämarkkinasääntelyllä, saati kansallisella sääntelyllä. Siksi EU:n ja Suomen tulee olla edistämässä sellaisia kauppasopimuksia ja kansainvälisen kaupan sääntöjä, joissa yhteisistä pelisääntöistä sovitaan myös rajat ylittävän kaupan tilanteissa. Tähän yritysvastuun edistämisen ulottuvuuteen selvityksessä ei kiinnitetty lainkaan huomiota.”

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

”Ensinnäkin digitalisaation ja datan käytön lisääntymisen myötä tulisi ottaa huomioon yksityisyyteen (ihmisoikeudet / yksityisyyden suoja) liittyvät kysymykset, joita ei selvityksessä mainita lainkaan.”

”Datan käytön lisääntymisellä on vaikutuksia myös energiakulutukseen ja muihin ympäristökysymyksiin. Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ovat myös ihmisoikeuskysymyksiä, joten ne ovat relevantteja myös tässä yhteydessä.”

”Läpinäkyvyys datan arvoketjuissa olisi siis syytä huomioida myös mahdollisessa yrityksistä koskevassa ihmisoikeussäätelyssä (digitaaliset arvoketjut ja datavastuu).”

”Myös suuryritysten datan jakaminen muille toimijoille vastuullisen toiminnan edistämiseksi tulee huomioida tulevaisuuden lainsäädäntöä kehitettäessä. Selvityksessä voisi selkeämmin korostaa myös yritysten vastuuta siitä, mihin tarkoitukseen asiakkaat käyttävät sen valmistamaa teknologiaa tai tuotetta (esimerkiksi datan osalta).”

”Alustatalous on esimerkki ilmiöstä, jonka odotetaan kasvavan esimerkiksi jakamistalouden ja tuote palveluna -liiketoimintamallien yleistymisen myötä. Jo nyt monessa maassa kritisoidaan sitä, että alustataloudessa työntekijöiden laillinen asema ei aina vastaa perinteisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden oikeuksia.”

”Toinen esimerkki kiertotalouteen liitetystä ihmisoikeusriskistä liittyy kierrätetyn raaka-aineen hyödyntämiseen, jonka kerääminen voi joidenkin raaka-aineiden osalta tapahtua perinteisten työmarkkinarakenteiden ulkopuolella etenkin riskimaissa. UNGP kattaa yrityksen arvoketjun myös raaka-aineiden osalta, ja tätä näkökulmaa voisi entisestään korostaa selvityksessä sekä yritysten riskienhallintamenetelmissä.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Hankekuvauksen mukaan selvitystyössä oli tarkoitus kartoittaa ja arvioida myös muita kuin lainsäädännöllisiä ohjauskeinoja. Näkemyksemme mukaan selvitystyö jäi muiden toteutusvaihtoehtojen tarkastelun osalta puutteelliseksi.”

”Suomen Tekstiili & Muoti olisi toivonut selvitystyöhön myös laajempaa mahdollisen lainsäädännön vaikutusarviointia ja erikokoisten yritysten aseman tarkastelua.” – ”Lisäksi olisimme toivoneet selvitystyöhön kattavampaa arviointia mahdollisen lainsäädännön vaikutuksista ihmisoikeuksien tai ympäristönsuojelun toteutumiseen pitkissä, kolmansiin maihin ulottuvissa alihankintaketjuissa.”

”Näkemyksemme mukaan selvitystyössä olisi pitänyt käsitellä myös laajemmin toimialakohtaisia asianmukaisen huolellisuuden ohjeita ja aloitteita sekä arvioida näiden mahdollista kehitystä ja toimivuutta ohjauskeinona.”

Akava ry

(ks. SAK)

Finanssiala ry

”Lukuisat EU:ssa meneillään olevat, yritysten vastuullisuutta edistävät lainsäädäntökehitykset eivät tule selvityksessä tarpeeksi selkeästi esille.”

”Koska EU-tasolla tapahtuu nopeaa kehitystä, kansallista lainsäädäntöä olisi vaikea sovittaa ns. ”liikkuvaan maaliin”, ja riskinä olisi, että kansallisen lain ja EU-sääntelyn välille muodostuisi ristiriitoja.”

Ylva

”Meistä lainsäädännön valmistelu tulisi aloittaa ihmisoikeuskysymykset kärjellä, jotta lainsäädäntö varmasti etenee eikä jumahda siihen, että ympäristöön liittyvä huolellisuusvelvoitteet vaativat vielä tarkempaa työstöä. Samalla peräänkuulutamme tarvetta ympäristöön liittyvän huolellisuusvelvoitteen määritelmän edistämiseen.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”Itsesääntely ja sen vaikuttavuutta sekä pakottavan ja itsesääntelyn välistä suhdetta on mahdollisessa jatkovalmistelussa laajennettava ja syvennettävä”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”Sidosryhmien roolia huolellisuusvelvoitteen toteutumisen valvonnassa olisi voitu käsitellä enemmän.”

”Hallinnollisen taakan’ käsitettä olisi voitu avata ja täsmentää.”

Structured Profitability Oy

”Näin laajakantaisessa asiassa vaihtoehtona voisi olla koko EU:n laajuinen yritysvastuulainsäädäntö maakohtaisten lakien sijasta.”

WWF Suomi

”Selvityksen mukainen ympäristövaikutusten kahtiajako yhtäältä ihmisoikeusvaikutusperusteisiin ja toisaalta pelkästään ympäristövaikutusperusteisiin on epätarkoituksenmukainen ja keinotekoinen.”

Palveluajon ammattiliitto PAM ry

”Näemme merkittävänä puutteena selvityksen osalta, että sidosryhmien roolia asianmukaisen huolellisuuden toteuttamisessa ja valvonnassa sekä uhrien oikeusturvan toteuttamiseksi on käsitelty hyvin pintapuolisesti (ks. tarkemmin seuraavat kohdat.) PAMin näkemys on, että tulevassa laissa tulee ay-liikkeelle antaa riittävä rooli myös huolellisuusvelvoitteen täyttämisen arvioimisessa sekä oikeussuojakeinojen hakemisessa.”

Finnwatch ry

”Finnwatch katsoo, että tilanteet, joissa ympäristöä suojelemalla suojataan suoraan myös ihmisoikeuksia, kuuluisivat ihmisoikeuksia koskevan yritysvastuulain soveltamisalan piiriin

automaattisesti. Sen sijaan tilanteet, joissa ympäristölle aiheutuva vahinko ei aiheuta ihmisoikeusloukkauksia (ns. uhrittomat tilanteet) vaativat lisää selvitystyötä, mikäli ympäristövahinkoja koskevat uhrittomat tilanteet halutaan mukaan huolellisuusvelvoitetta koskevan sääntelyn piiriin.”

”Finnwatchin näkemyksen mukaan näiden ja mahdollisten muiden ympäristöä koskevan oikeudellisesti sitovan huolellisuusvelvoitteen säätämiseen liittyvien avoimien kysymysten selvittäminen ei ole edellytys ihmisoikeuksia koskevan yritysvastuulain etenemiselle vaan tarvittaessa pelkkää ympäristöä koskevasta asianmukaisesta huolellisuudesta voidaan säätää myöhemmin.”

Sillanpää, Anna

(ks. 4.1.)

Muoti- ja urheilukauppa ry

”Miten säädösohjaus olisi tehokasta, jos ne itsenäiset maat, joiden toimeenpanovallan alueella mahdollisen vastuullisuuslain alaiset toimet tapahtuvat, eivät olisi sopimusosapuolina?”

”Yritykselle mahdollisesti asetettavan asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen vaikutuksesta alihankintaketjujen kautta Suomen rajojen ulkopuolella toimiviin tahoihin ei tämän selvityksen puitteissa valitettavasti esitetä arvioita.”

Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV

”Oikeudellisen selvityksen rinnalla olisi syytä myös tehdä perusteellisempi taloudellinen selvitys kuin raportissa on tehty.”

3. Ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskeva asianmukainen huolellisuus

3.1. Asianmukaisen huolellisuuden prosessi

Reilu kauppa ry

”Reilu kauppa ry haluaa erityisesti kiittää selvitystä huomiosta, että ”Lainsäädännössä yrityksen suorittamaa olennaisten riskien identifiointia ja priorisointia voidaan harkita ohjattavaksi esimerkiksi velvoittamalla yritystä kiinnittämään erityistä huomiota erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin”. Pidämme tällaista ohjausta ihmisoikeuksien edistämisen kannalta hyvin tärkeänä.”

”Selvityksessä ehdotetaan erikseen selvitettäväksi, voidaanko joitakin standardeja, auditointijärjestelmiä tai sertifiointeja käyttävien yritysten katsoa jo lähtökohtaisesti noudattavan asianmukaista huolellisuutta kaikessa toiminnassaan tai toimitusketjuissaan. Reilu kauppa ry:n näkemys on, että tällaista tulkintaa ei voida tehdä. Sopivan sertifiointin tai muun vas-

tuullisuusjärjestelmän valinta tulee aina perustua yrityksen merkittävimpien ihmisoikeusvaikutusten tunnistamiselle, sillä sertifiointit ovat keskenään erilaisia ihmisoikeuspainotusten, kattavuuden tai vaikuttavuuden suhteen.”

”Olennaista on, että yritys kertoo verkkosivullaan, raporteissaan tai viranomaisten ylläpitämässä sidosryhmille avoimessa tietokannassa ihmisoikeustyöstään niin, että sidosryhmät pystyvät arvioimaan toiminnan asianmukaisuutta.”

Suomen ympäristökeskus SYKE, Vesivastuu2030-hanke

”Asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen on lainsäädännön tasolla oltava suhteellisen yleinen, jotta yritykset keskittyisivät toimintansa kriittisimpiin kysymyksiin, jotka on tunnistettu yrityskohtaisen riskinarvioinnin perusteella. Tässä suhteessa on tarpeen harkita, voidaanko ihmisoikeusvastuista antaa tarkempaa sääntelyä, kun taas ympäristönäkökohtien huomiointi on oltava siten joustavaa, että se mahdollistaa yrityksen keskittymisen kriittisimpiin kysymyksiin toimialallaan, kuitenkin tunnistuen ympäristövastuun kaikki eri ulottuvuudet.”

Suomen YK-nuoret

”Otaen huomioon aiheen globaalius, asianmukaisen huolellisuuden prosessi tulee ulottaa koko globaaliin arvoketjuun, eikä vain yrityksen määräysvallassa oleviin yrityksiin.”

”Lisäksi yritysvastuusääntelyssä tulisi huomioida luonnon monimuotoisuus velvoittamalla yritykset ottamaan huomioon arvoketjunsä vaikutukset ekosysteemeihin.”

Metsäteollisuus ry

”Esimerkiksi pitkissä toimitusketjuissa yritykset voivat keskittyä tunnistamaan niitä toimitusketjun osia, joissa riskit ovat suurimmat ja keskittämään selvitykset näihin. Selvityksessä jää auki miten edellä kuvattu prosessi toimisi lainsäädännössä. Kuka päättää ja miten tiedetään, kelpaisiko yrityksen kolmansissa maissa tehty priorisointi mahdollisen uuden lain valossa?”

Pure Waste Textiles oy

”Asianmukaisen huolellisuuden prosessi on määritelty YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevissa ohjaavissa periaatteissa ja sitä on kehitetty edelleen esim. OECD:n oppaissa. Ei ole tarpeen keksiä näitä uudelleen vaan perustaa laki näihin jo olemassa oleviin kansainvälisiin standardeihin, joita edelläkävijäyritykset ovat jo nyt jalkauttaneet toimintaansa.”

HEUNI

”Työmarkkinoiden muutokset, työvoiman liikkuvuuden lisääntyminen sekä entistä monimutkaisemmat toimitusketjut ovat nostaneet työntekijöiden oikeuksien varmistamisen tärkeäksi osaksi yritysten sosiaalista vastuuta. Siksi tätä asiakokonaisuus tulisi selkeämmin sisällyttää yritysvastuulakiin. Pidämme siksi tärkeänä, että yritysvastuulakia pohtiessa sisällytetään selkeämmin yritysten asianmukaiseen huolellisuuteen myös työperäiseen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan.”

Amnesty International Suomen osasto

”Yritysten tulee käyttää asianmukaisia metodologioita tunnistaakseen ja arvioidakseen omaan toimintaansa ja arvoketjuunsa liittyviä riskejä ja toteuttaakseen huolellisuusvelvoitettaan. Näiden metodologioiden asianmukaisuutta tulee arvioida säännöllisesti ja sopeuttaa tarpeen mukaan muuttuviin olosuhteisiin asianmukaisuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi. Yritysten tulee myös ottaa huomioon, että niiden toiminnalla voi olla erilaisia ihmisoikeusvaikutuksia eri oikeudenhaltijoille. Esimerkiksi toiminnan sukupuolivaikutukset tulee tunnistaa ja tietoa tulee kerätä ja raportoida myös sukupuoli huomioon ottaen.”

SAK ry

”Ihmisoikeusriskien ja -vaikutusten arvioinnin on katettava kaikki haitalliset ihmisoikeusvaikutukset, joita yritys vastuuvollinen voi aiheuttaa tai joiden aiheutumiseen yritys vastuuvollinen voi olla osallisena toimintansa seurauksena tai jotka voivat liittyä suoraan sen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin yrityksen liiketoimintasuhteiden perusteella.”

”Yritysten asianmukaisen huolellisuuden prosessi, raportointi ja sen aikataulu on syytä tehdä sellaiseksi, että se ei kuormita liiaksi resursseiltaan pienempiä yrityksiä. Prosessi on syytä olla avoin ja lain säännös riittävän joustava.”

”Asianmukaisen huolellisuuden prosessin eri vaiheet; ihmisoikeusvaikutusten selvittäminen, raportointi ja tiedotus on kirjattava lakiin kukin eriteltyinä velvollisuuksina. Olennaista on myös velvoittaa yritykset ryhtymään toimeen mahdollisten haitallisten ihmisoikeusvaikutusten korjaamiseksi arvoketjussa. Myös sosiaalisten oikeuksien toteutumista on seurattava ja niihin kiinnitettävä huomiota.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Asianmukaisen huolellisuuden käsitteen määrittelyssä on tärkeää korostaa prosessin dynaamisuutta. Ihmisoikeuksien kannalta negatiivisten vaikutusten (ennalta)ehkäisy, pysäyttämisen ja lieventämisen lisäksi prosesseja tulee kehittää erityisesti saadun sidosryhmäpalautteen avulla.”

”Selvilläölovelvollisuuden tulee olla kattava, mutta kuitenkin resurssiensa puitteissa yrityksen tulee keskittää selvilläölovelvollisuus keskeisten ihmisoikeusriskien (salient human rights risks) identifioimiseen, muun kuin taloudellisen raportoinnista annetun direktiivin mukaisesti. Suhteellisuuden ja asianmukaisuuden arvioinnissa tulee mahdollisuuksien mukaan käyttää riippumattomia asiantuntijoita, jotka voivat arvioida, miten yrityksen tulee kehittää asianmukaisen huolellisuuden vaatimuksia.”

”Laissa sisäinen ilmoituskanavien käytön vaatiminen (suuremmilta) yrityksiltä voi oikein hyödynnettynä tarjota arvokkaan tiedonsaantikanavan yrityksen asianmukaisen huolellisuusprosessin kannalta.”

”Yhteisölainsäädännössä asetetaan tyypillisesti yhteisön johdolle huolellisuusvaatimus. Jatkovalmistelussa on syytä täsmentää ja selventää, onko asianmukainen huolellisuus yrityksen velvollisuus oikeushenkilönä vai voiko sen lisäksi OYL:n johdon huolellisuusvelvoitetta mukaillen johto olla vastuussa asianmukaisesta huolellisuudesta.”

Suomen UNICEF ry

”Yritysvastuulaissa tulee varmistaa, että yritykset tunnistavat toimintansa suurimmat riskit, ja että toimenpiteet priorisoidaan näiden pohjalta. Ihmisoikeuksien priorisoinnissa täytyy kiinnittää huomiota erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin, erityisesti lapsiin.”

”Kuten selvityksessä ehdotetaan, yrityksillä tulee olla käytössä riippumaton viestintäkanava (”whistleblowing-kanava”), jonka kautta väärinkäytöksiä voi raportoida matalalla kynnyksellä.”

Suomen Yrittäjät

”Kaikille yrityksille ja toimialoille soveltuvan asianmukaisen huolellisuuden prosessin määrittelemineen on haasteellista. Huolellisuuden toteuttamistapa ja ne toimet, joihin yritysten tulisi ryhtyä ihmisoikeusriskien ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi omassa toiminnassaan, voisivat esitetyllä tavalla vaihdella yrityskohtaisesti.” – ”Yrityksen oikeusvarmuuden kannalta on ongelmallista, että yrityksen on vaikeaa arvioida, mitä siltä edellytetään asianmukaisen huolellisuuden toteuttamiseksi.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Asianmukaisen huolellisuuden velvoite koostuu yrityksen ihmisoikeusvaikutusten kartoittamisesta, ehkäisevistä ja lieventävistä toimenpiteistä sekä toimenpiteiden vaikutusten seuraamisesta sekä tiedottamisesta. Nämä kaikki prosessin osa-alueet tulee huomioida sääntelyssä.”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

”Asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen konkreettinen implementointi osaksi kansallista lainsäädäntöä jää selvityksessä tarkemmin arvioimatta.” – ”Selvitys jättää monia kysymyksiä auki esimerkiksi mahdollisten seuraamusten syntymekanismeista, sen noudattamatta jättämisen seuraamuksista ja siitä, millä tavalla tämä mahdollinen velvoite kohdistettaisiin suomalaisiin yrityksiin.”

SOK

”Yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevan sääntelyn tulee velvoittaa yritykset noudattamaan YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden mukaista asianmukaista huolellisuutta omassa toiminnassaan ja arvoketjussaan, johon sillä on kohtuullisesti mahdollisuus vaikuttaa.”

”Yritysten ympäristövaikutuksia koskien on jo olemassa olevaa sääntelyä. Ympäristövaikutusten sisällyttäminen yritysvastuulainsäädäntöön tekisi laista merkittävästi monimutkaisempaa. Ympäristöön kohdistuvien vaikutusten suhde ihmisoikeuksien toteutumiseen tulee arvioiduksi asianmukaisen ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin kautta.”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry

- ”Lakiin on tärkeää kirjata omina velvolluuksinaan ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen yleisesti tunnustetut osa-alueet (YK-periaatteet, OECD-opas)...
- Tärkeää on kirjata myös yritysten velvollisuus lopettaa yritysvastuulain mukainen haitallinen toiminta sekä ryhtyä tai osallistua korjaaviin toimenpiteisiin asianmukaisesti.
- Laissa tulee säätää kaikille sen piirissä oleville velvollisuus olla selvillä oman toimintansa ihmisoikeusvaikutuksista. Selvitys kuitenkin toteaa olevan haasteellista tai jopa mahdotonta määritellä kaikille toimialoille ja -alueille yhdenmukaiset ja relevantit toimet, järjestelmät ja prosessit, joihin yritysten tulee ryhtyä ihmisoikeusriskien ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi. Säännösten tulee siten olla avoin ja joustava, huolellisuuden asianmukaisuutta painottava.
- Yritysvastuulain yhtenä tavoitteena on lisätä sidosryhmien mahdollisuutta vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen kansainvälisessä yritystoiminnassa. Tämän saavuttamiseksi yrityksille tulee säätää velvollisuus raportoida korjaavien, ehkäisevien ja lieventävien toimenpiteiden vaikutuksista.
- Sidosryhmien kuulemisessa on erityisen tärkeää huomioida ihmisoikeusvaikutusten kohteena olevat yhteisöt ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät.”

Eettisen kaupan puolesta ry

(samat huomiot kuin Fingolla yllä)

Keskuskauppakamari

”Selvityksen perusteella vaikuttaisi, että yritystoimintaan kohdistuva yleinen asianmukaisen huolellisuuden velvoite ei kaikissa tilanteissa ole omiaan jäsentämään eri sidosryhmien odotuksia eikä purkamaan näiden välisiä jännitteitä. Selvityksestä ei toisaalta käy ilmi, min-kälaisia tilanteita varten asianmukaisesta huolellisuudesta oltaisiin oikeastaan säätämässä ja mihin lainsäädännön vaikuttavuuden on ajateltu perustuvan.”

”Yrityksiltä edellytettävien toimien tulee olla myös riittävän täsmällisiä, että yritykset voivat järjestää niiden mukaan toimintansa ilman oikeudellista tulkintariskiä. Mahdollisten sanktioiden tai vahingonkorvausvelvolluuksien tulee olla oikeasuhtaisia, täsmällisiä ja ennakoitavia. Tältäkin osin asianmukaista huolellisuutta koskeva muotoilu jää epäselväksi.”

”Selvityksessä ei oteta kantaa siihen, miten esimerkiksi mahdolliset raportointivelvoitteet sovitetaan tilinpäätösdirektiivin tai mahdollisten sektorikohtaisten raportointivelvoitteiden kanssa. Selvityksessä esille nostettuja selonotto-, raportointi-, ehkäisy- ja minimointi sekä seuranta- ja tiedotusvelvoitteita ei ole toisaalta määritelty sisällöllisesti itse selvityksessä - sen enempää kuin niiden asianmukaisuuden arviointia koskevaa kriteeristöä eri tilanteissa.”

Kaupan liitto ry

”Huolellisuus ei velvoita määrätyn lopputuloksen saavuttamiseen eikä toimintaan liittyvien riskien realisoituminen automaattisesti tarkoita, että huolellisuutta olisi laiminlyöty.”

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

”Mahdollisen lain piirissä olevia yrityksiä on syytä tukea lain toimeenpanossa riittävästi esimerkiksi koulutuksen tai muun tuen kautta.”

”Sekä yrityksille että niiden arvoketjujen piirissä oleville ihmisille tulee selkeyttää mahdollisen lain vaatimuksia sekä yksilön vaikutusmahdollisuuksia.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Selvitys nostaa hyvin esiin, kuinka haastavaa kaikille toimialoille soveltuvan asianmukaisen huolellisuuden prosessin määrittäminen käytännössä on.”

Akava ry

(ks. SAK)

Ylva

”Asianmukaisen huolellisuuden prosessi tulisi määritellä laissa YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden mukaisesti.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”Asianmukainen huolellisuus on jo nyt lähtökohta. Oikeudellisen selvityksen mukaan ”huolellisuus” lainsäädännössä tarkoittaa velvollisuutta tiettyyn toimintaan mahdollisten riskien toteutumisen ehkäisemiksi. ”Huolellisuus” ei siis velvoita tietyn lopputuloksen saavuttamiseen.”

”Mielestämme erillinen kansallinen laki ei asiaa nyt edesauttaisi. Päinvastoin se saattaisi huonosti toteutettuna luoda erilaisia normikonflikteja, mikä vaikeuttaisi yritysten riskienhallintaa.”

”Vaikutusvallan määrittelyn haasteet. Yritykset voivat olla vastuussa vain toimista, joihin niillä on suoraa vaikutusvalta. Kyseessä voi olla yritysten liiketoiminnan suorat vaikutukset esimerkiksi ympäristöön ja ihmisiin eli esimerkiksi toimintaan työnantajana tai tuotantolaitoksen pyörittäjänä.”

”On tarpeetonta pyrkiä pakottavan sääntelyn avulla vaikuttamaan esimerkiksi asioihin, jotka ovat yrityksen suoran vaikuttamisvallan ulkopuolella. Siihen voidaan vaikuttaa tehokkaimmin ennen kaikkea täsmällisen itsesääntelyn avulla.”

”Huolellisuusvelvoitteen kattavuus. Kirjavien kansallisten lakien muovaamassa kansainvälisessä toimintaympäristössä yrityksillä on omat, kullekin yritykselle ja sen toimialalle soveltuvat toimintaperiaatteensa ja prosessinsa hoitaa huolellisuusvelvollisuutta, jotta liiketoimintaan liittyvät taloudelliset, sosiaaliset ja ekologiset seikat tulevat huomioiduksi. Pakottavan sääntelyn avulla on erittäin haasteellista yksityiskohtaisesti määritellä huolellisuusvelvoitteen sisältöä ilman tulkinnanvaraisuuksia.”

”Yrityksen onnistumiseen käytännössä huolellisuusvelvoitteen täyttämässä vaikuttaa keskeisesti kauppakumppanin maan kansallisten viranomaisten toiminta ja suhtautuminen esille nouseviin epäkohtiin. Laaja ja velvoittava huolellisuusvelvoite ei poista ihmisoikeusongelmia, jos kansalliset viranomaiset eivät omalta osaltaan edesauta ongelmien ratkaisemista oikeudellisesti ja moraalisesti hyväksyttävällä tavalla.”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”Lainsäädännön jatkovalmistelussa on keskityttävä asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen, jonka sisältö ja prosessi määrittää YK:n ohjaavissa periaatteissa ja OECD:n toimintaohjeissa seuraavasti: yrityksen toiminnan ihmisoikeusvaikutusten kartoittaminen; ehkäisevät ja lieventävät toimenpiteet ja niiden seuraaminen; ihmisoikeusvaikutuksista tiedottaminen.”

”JHL kannattaa huolellisuuden asianmukaisuutta painottavaa, avointa ja joustavaa säännöstä, joka jättää yrityksille jää liikkumatilaa muokata toimet ja prosessit yrityksen toimintaa ja olosuhteita vastaavaksi.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Jatkovalmistelussa olisi hyvä arvioida, missä määrin on mahdollista saavuttaa sinänsä kannatettavat tavoitteet hyvin erityyppisiin yrityksiin kohdistuvalla yksityiskohtaisella lainsäädännöllä. Tarkoituksenmukaisempi lähestymistapa olisi se, että yritykset itse omat lähtökohtansa ja ominaispiirteensä huomioiden voisivat päättää keinoista, joilla päästään lainsäädännössä asetettavaan asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen edellyttämään lopputulokseen.”

Black Moda Oy

”Tältä osin lain tulee perustua YK:n ohjaaviin periaatteisiin.”

Finlayson

Lain tulee velvoittaa yritysvastuuvolliset huolehtimaan ihmisoikeuksista YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden mukaisesti niiden koko arvoketjussa (= huolellisuusvelvoite).

Structured Profitability Oy

”Asianmukaisen huolellisuuden prosessin tulisi mahdollisimman pitkälle olla integroitavissa yrityksen normaaliin suunnittelu-, toteutus-, seuranta- ja riskienhallintamenettelyyn.”

”Arvioitaessa hyväksyttävää asianmukaisen huolellisuuden prosessia lainsäädännössä ja lain toteutumisen valvonnassa tulisi ottaa huomioon, että lainsäädännön voimassa ollessa sen vaatimukset ovat yksi yrityksen normaalissa toiminnassa huomioon otettava tekijä. Lainsäädännön yrityksen toiminnalle mahdollisesti aiheuttamat riskit muodostavat auto-maattisesti yrityksen riskien hallintaan kuuluvan osan.”

”Asianmukaisen huolellisuuden vaatimus tulisi ulottaa koko toimitusketjuun useista syistä:

- vältetään mahdollisia epätoivottavia investointi- ja make-or-buy päätöksiä.
- vähennetään vaatimusten suomalaisten yritysten kilpailukykyä mahdollisesti heikentävää vaikutusta, kun yritys vaatisi toimitusketjussa ulkomailla olevilta yrityksiltä mahdollisesti kustannuksia aiheuttavia toimenpiteitä, jotka Suomessa kuuluvat normaaliin yritystoimintaan.
- vähennetään yritysten välisen kilpailun mahdollista vääristymistä, joka johtuisi yritysten erilaisista mahdollisuuksista käyttää ulkomaisia, vähäisempien vaatimusten ympäristössä toimivia toimittajia.”

”Asianmukaisen huolellisuuden vaatimus tulisi sopeuttaa toimialan yleiseen riskitasoon suhteessa yritysvastuulain tavoitteisiin.”

Voglia Oy

”Lain piiriin kuuluville yrityksille tulisi säätää ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite niin kuin se on YK:ssa ja OECD:n oppaissa määritelty.”

WWF Suomi

”Yritysvastuulain jatkotyössä on tärkeätä huomioida YK:n ohjaavat periaatteet ja OECD:n toimintaohjeet. OECD:n toimintaohjeiden mukaan yritysten tulisi toimintamaidensa lakien, asetusten ja hallinnollisten käytäntöjen sekä asiaankuuluvien kansainvälisten sopimusten, periaatteiden ja tavoitteiden puitteissa pyrkiä suojelemaan ympäristöä sekä kansanterveyttä, varmistamaan yleinen turvallisuus ja muutoin toimia kestävän kehityksen tavoitteita edistään.”

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

”Yritysten asianmukaisen huolellisuuden prosessin on oltava jatkuva ja perustua kattavaan ja jatkuvasti päivittyvään riskiarvioon. Yritys voi osoittaa asianmukaisen huolellisuuden noudattamista raporttoimalla, mutta yksin määräajoin annettava raportti ei voi olla riittävä osoitus asianmukaisen huolellisuuden noudattamisesta. PAMin näkemys on, että yrityksen työntekijöille sekä Suomessa että muissa toimipisteissä myös ulkomailla, tulee turvata rooli yrityksen asianmukaisen huolellisuuden prosessissa. Sidosryhmien roolien osalta tulevassa lainsäädännössä tulisi huomioida OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeet vastuulliseen liiketoimintaan.”

”Huolellisuusvelvoitteen ihmisoikeusrikkomusten estämiseksi tulee kansallisessa laissa perustua YK:n ohjaaville periaatteille.”

”Kattavan riskianalyysin myötä yritykset voivat tarvittaessa priorisoida ehkäiseviä ja lieventäviä toimenpiteitä silloin kun ne eivät voi puuttua kaikkiin haitallisiin vaikutuksiin samanaikaisesti.”

Finnwatch ry

”Finnwatch suosittelee, että nämä asianmukaisen huolellisuuden prosessin eri vaiheet kirjataan yritys vastuulakiin omina velvollisuuksinaan. Lakiin tulee myös kirjata yritysten velvollisuus lopettaa ihmisoikeuksien toteutumiseen haitallisesti vaikuttava toiminta sekä ryhtyä tai osallistua korjaaviin toimenpiteisiin osapuolten oikeasuhtaiseksi katsomien ja tehokaiden prosessien avulla YK-periaatteiden ja OECD:n oppaan mukaisesti.”

”Säädettävässä yritys vastuulaissa yrityksiä tulee lisäksi kannustaa kuulemaan sidosryhmiä, erityisesti ihmisoikeusvaikutusten kohteena olevia yhteisöjä, osana asianmukaisen huolellisuuden prosessia, sekä kiinnittämään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin.”

”Finnwatchin näkemyksen mukaan kaikille lain piirissä oleville yrityksille tulee säätää velvollisuus olla selvillä (selvilläölovelvollisuus) niiden toiminnan ihmisoikeusvaikutuksista.”

”Yritykset, jotka ovat tunnistanee että niiden toimintaan liittyy ihmisoikeusriskejä, tulee edelleen velvoittaa laatimaan, toimeenpanemaan ja julkaisemaan suunnitelma ko. riskien ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi.”

”Finnwatch puoltaa huolellisuuden asianmukaisuutta painottavaa, avointa ja joustavaa säännöstä.”

”Yksi yritys vastuulain tavoitteista on lisätä sidosryhmien mahdollisuutta vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen kansainvälisessä yritystoiminnassa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi yrityksille tulee säätää velvollisuus raportoida korjaavien, ehkäisevien ja lieventävien toimenpiteiden vaikutuksista.”

Sillanpää, Anna

”Nykyiset lait ja prosessit ovat näennäisprosesseja erityisesti yksityisen sektorin osalta. Ihmisoikeuksia, tasa-arvolakeja, good governance ja lahjontalakeja tulee säätää tai olennaisesti parantaa.”

Muoti- ja urheilukauppa ry

”Yritykselle mahdollisesti asetettavan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen vaikutuksesta alihankintaketjujen kautta Suomen rajojen ulkopuolella toimiviin tahoihin on keskeinen prosessien onnistumisen kannalta.”

Stora Enso

”Kuten YK:n ohjaavissa periaatteissa linjataan, vastuu vakavien ihmisoikeusseuraamusten välttämisestä, lieventämisestä ja korjaamisesta, tahii vaikutusvaltansa käytöstä näiden prosessien tukemiseksi, tulisi olla sillä taholla, joka on aiheuttanut nuo seuraamukset tai myötävaikuttanut niihin.”

Pelastakaa lapset ry

”Yritysvastuulaissa tulee huomioida se, että se antaa yrityksille mahdollisuuden myös itse ymmärtää ne suurimmat riskit joita se yhteiskunnassa aiheuttaa, ja että yritys voi myös itse tunnistaa ne vaikutukset jotka ulottuvat sen omaan tuotantoketjuun. Tässä tulee huomioida erityisesti heikoimmassa asemassa olevat ihmiset, etenkin lapset.”

Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV

”Yrityksille asetettava asianmukaisen huolellisuuden velvollisuus aiheuttaa suhteellisesti enemmän kustannuksia pienissä ja keskisuurissa yrityksissä kuin suurissa yrityksissä, mikä puoltaa sitä ratkaisua, että velvoite asetettaisiin vain suuremmille yrityksille.” –”Tällöin kuitenkin kilpailuasetelma vääristyy niiden yritysten välillä, jotka jäävät juuri rajan alle suhteessa niihin yrityksiin, jotka ovat rajan yläpuolelle.”

Kehityspoliittinen toimikunta

”Oikeudellisen selvityksen ja mahdollisen lain ytimessä on asianmukaisen huolellisuuden velvoite ihmisoikeuksia ja ympäristöä kohtaan. Sen mukaan yritysten tulisi 1) tunnistaa ja arvioida toimintansa vaikutukset ihmisoikeuksille ja ympäristölle; 2) ehkäistä ja lieventää tunnistettuja haitallisia vaikutuksia; 3) seurata toimenpiteidensä tehokkuutta ja 4) tiedottaa niistä. Selvityksessä todetaan, että huolellisuus voidaan toteuttaa eri tavoin eri yrityksissä, ja että huolellisuus on riskiperusteista. Yritysten tulisi tunnistaa ja priorisoida niiden toimintaan liittyvät olennaisimmat riskit ihmisoikeuksille ja ympäristölle. KPT pitää näitä lähtökohtia tärkeinä.”

”Avoin ja joustava säännös asianmukaisesta huolellisuudesta jättäisi yrityksille liikkumattilaa täyttää velvollisuus ja siihen liittyvä raportointi tavalla, joka sopii kyseessä olevan yrityksen toimintamalliin ja on suhteessa toimintaan liittyviin riskeihin.”

3.2. Toiminnan huolellisuuden arviointi

Suomen ympäristökeskus SYKE, Vesivastuu2030-hanke

”Toimintamallit ja ohjeistukset voivat perustua standardeihin ja sertifikaatteihin, kuten vesivastuullisuuden kansainvälisiin ja kansallisiin aloitteisiin (mm. ministeriöiden, tutkimuslaitosten ja WWF-Suomen perustama suomalainen vesivastuusitoumus).”

”Tiettyihin standardeihin ja sertifikaatteihin viittaaminen lainsäädännössä voi kuitenkin olla ongelmallista. Tällaiset järjestelmät voivat olla esimerkiksi liian suppeita, puutteellisia tai kalliita.” – ”Finnwatchin lausunnossa esitetty yritysvastuuvaltuutettu tai –lautakunta voisi toimia näiden ongelmien välttämiseksi toimiala- ja teemakohtaisten ohjeistusten yhteenko-koajana ja kehittäjänä.”

”Lisäksi ympäristöä koskevan huolellisuuden osalta on syytä harkita, voitaisiinko lainsäädännössä hyödyntää esimerkiksi EU:n nk. taksonomia-asetuksen (EU/2020/852) mukaista, taloudellisen toiminnan kestävyyttä koskevaa kriteeristöä.”

Suomen YK-nuoret

”Kaiken kokoisilla yrityksillä tulee olla velvollisuus arvioida toimintansa asianmukaista huolellisuutta globaaleissa arvoketjuissa.”

Metsäteollisuus ry

”Auki jää kuitenkin tässäkin, miten arviointi käytännössä onnistuisi lainsäädäntömielessä. Selvityksessä ei riittävästi tunnisteta ei-sitovan ohjeistuksen ja lainsäädäntövaatimusten eroa.”

Pure Waste Textiles oy

”Toiminnan huolellisuuden arvioinnin tulee myös perustua YK-periaatteisiin.”

Amnesty International Suomen osasto

”Toiminnan huolellisuuden arvioinnissa on oleellista, että velvoite tulee täytettyä asianmukaisesti suhteessa yrityksen toiminnan laajuuteen ja olosuhteet muutoin huomioiden. ”Asiannukainen” voi tässä yhteydessä viitata vain toimintaan, jolla pyritään aidosti ja todistettavasti estämään ennalta ihmisoikeusloukkauksia.”

”Amnesty painottaa myös huolellisuusveloitteeseen sisältyvää avoimuuden periaatetta ja yrityksen veloitetta tiedottaa toiminnastaan ja siihen sisältyvistä riskeistä.”

SAK ry

”Olennaista on asianmukaisen huolellisuuden toteuttaminen, avoimuus ja läpinäkyvyys toiminnassa ja joustava säännöstö. On ymmärrettävää, että eri kokoisilla ja eri toimialoilla toimivilla yrityksillä on erilaisia tarpeita toiminnan huolellisuuden arvioinnille ja sen todentamiselle.”

”Raportoinnin tulee sisältää riittävät tiedot yritysten noudattaman asianmukaisen huolellisuuden asianmukaisuuden arvioinniksi. Palkansaajille on tärkeää, että huolellisuussuunnitelmassa on raportoitu, miten negatiivisiin ihmisoikeusvaikutuksiin puututaan sekä millaisia korjaavia toimenpiteitä ja räätälöityjä toimenpiteitä yritys toimeenpanee kielteisten ihmisoikeusvaikutusten ennalta ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi. Lisäksi suunnitelman tulisi sisältää seurantamekanismi valittujen toimenpiteiden toimeenpanon ja niiden tehokkuuden seuraamiseksi.”

”Lisäksi huolellisuuden asianmukaisuutta korostava säännös mahdollistaa huolellisuusveloitteen ulottamisen yrityksen koko arvoketjuun. Oleellista on puuttua nimenomaan asianmukaisuuden veloitteeseen, ei niinkään tiukkaan määrämuotoon.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Toisaalta ongelmaa voitaisiin lähestyä huolellisuusvelvoitteen ytimen (yrityksen keskeiset ihmisoikeusriskit) tarkemman määrittelyn kannalta yhdenlaisilla sanktioilla, kun taas toiminnan huolellisuuden arviointi laajemmassa merkityksessä voisi sisältää väljemmin muotoillun säännöksen, minkä rikkomisesta voisi seurata vain hallinnollisia sanktioita. Tällaisen hybridimallin avulla yritykset voisivat saada oikeusvarmuuden, että ne noudattavat yritysvastuulain kannalta keskeisiä säännöksiä.”

Suomen UNICEF ry

”Suomen UNICEF kannattaa asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta, joka perustuu riskianalyysiin ja on mieluummin avoin ja joustava kuin liian tiukasti määritelty.”

Suomen Yrittäjät

”Objektiivinen, tilannesidonnaisuuteen pohjautuva, lähestymistapa antaa liikkumatilaa yrityksen suunnata toimensa tarkoituksenmukaisesti ja vähentää ylisääntelyn riskiä. Toisaalta tämä lähestymistapa jättäisi epäselväksi, miten yrityksen tulisi toimia täyttääkseen toiminnan huolellisuutta koskevan velvollisuuden, mikä on haitallista yrityksen oikeusvarmuuden kannalta.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Huolellisuuden asianmukaisuutta painottavalla, avoimella ja joustavalla säännöksellä on monia hyviä puolia, joihin myös selvityksessä viitataan. Kuluttajaliitto kannattaa asianmukaisen huolellisuuden suhteellisen avointa määrittelyä, joka mahdollistaa muun muassa laajan soveltamisalan rasittamatta kuitenkaan esimerkiksi pk-yrityksiä liiaksi.”

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy

”Kuka viime kädessä arvioi toiminnan huolellisuuden ja miten pystytään varmistamaan arvioinnin objektiivisuus ja luotettavuus? Millä mittareilla toiminnan huolellisuutta pystytään arvioimaan?”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

(ks. kohta 3.1.)

SOK

”Laajan raportointivelvoitteen sijaan huolellisuusvelvoitteen noudattamista valvomaan tulee määritellä olemassa oleva viranomaistaho, joka voi tarvittaessa pyytää yritykseltä tarkempaa tietoa.”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry

”Kannatamme yritysvastuulakia, joka painottaa huolellisuuden asianmukaisuutta. Tällaisessa avoimessa ja joustavassa säännöstössä yrityksille jää liikkumatilaa määritellä tarvittavat toimet ja prosessit vastaamaan oman toimintansa ja toimintaympäristönsä olosuhteita.”

”Kannatamme Finnwatchin lausunnossa esittämää ehdotusta, että yritysten tukemiseksi perustetaan yritysvastuuvaltuutettu ja -lautakunta.”

Eettisen kaupan puolesta ry

(samat huomiot kuin Fingolla yllä)

Keskuskauppakamari

”Selvityksessä varsinainen velvoite (asianmukainen huolellisuus) ja rangaistus-/vahingonkorvausvastuun edellytyksenä oleva huolimattomuus tuntuvat menevän osin sekaisin. Kuten selvityksessä todetaan, varsinaisia velvoitteita voi olla kahdenlaisia 1) sisällöltään avoin ja suhteellisuutta painottava velvoite ja 2) täsmällisiä toimia sisältävä velvoite. Näiden lisäksi edellytetään vahingontekijältä huolimattomuutta. Selvitys ei tarjoa juuri mitään huolimattomuuden arviointikriteerejä tai esimerkkitalanteita.”

Kaupan liitto ry

”Yrityksen täytyy voida luottaa siihen, että tietyllä tavalla toimimalla se täyttää asetetut vaatimukset. Toisin sanoen asianmukaisen huolellisuuden velvoite on määriteltävä niin, että yritys kykenee itse arvioimaan, noudattaako se lakia.”

”Kaupan liitto on yhtä mieltä selvityksen kanssa siitä, että toiminnan huolellisuudesta raportointi edellyttää yrityksiltä resursseja ja raportointivelvoitteen osalta tulisi harkittavaksi rajatumpi soveltamisala kuin muun huolellisuuden velvoitteen osalta. Raportointivelvoitteen ei tulisi olla kytköksissä yrityksen kokoon vaan sen toiminnan riskipitoisuuteen.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Suomen Tekstiili & Muoti ry:n näkemyksen mukaan yritysten tulee pystyä selkeästi arvioimaan niille mahdollisessa lainsäädännössä asetetut vaatimukset. Mahdollisen lainsäädännön asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen ulottaminen yritysten hankintaketjussa alihankkijoihin ja mahdollisesti heidän alihankkijoihinsa on keskeinen kysymys sen suhteen, kuinka paljon toimenpiteitä ja resursseja huolellisuusvelvoitteen toimeenpano yrityksissä vaatii.”

Akava ry

(ks. SAK)

Ylva

”Toiminnan huolellisuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon mm. yritysten koko, toimiala ja -ympäristö ja käytettävissä olevat resurssit sekä ihmisoikeusriskien vakavuus YK-periaatteiden mukaisesti.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

(ks. kohta 3.1.)

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”Riippumatta siitä, onko yritys tunnistanut riskit ja/tai raportoinut niistä, sillä on oltava velvoite kunnioittaa ihmisoikeuksia ja noudattaa asianmukaista huolellisuutta ja näiden laiminlyönnin tulee johtaa sanktioihin.”

”Velvollisuudet on ulotettava YK-periaatteiden ja OECD:n toimintaohjeiden mukaisesti yrityksen koko arvoketjuun, jotta velvollisuuksia ei voida kiertää esimerkiksi pilkkomalla toimintaa alihankintaketjuihin.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Mahdollisessa jatkovalmistelussa on mielestämme panostettava yrityksen ominaispiirteet huomioivaan joustavaan huolellisuuden arviointiin, jossa keskeisiä piirteitä ovat tilannekohtaisuus ja suhteellisuus.”

Black Moda Oy

”Toiminnan huolellisuuden tulee olla suhteessa yrityksen ihmisoikeusriskeihin.”

Finlayson

”Asianmukainen huolellisuus ja sen riittävyys tulee laissa määritellä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden mukaisesti.”

Structured Profitability Oy

”Asianmukaisen huolellisuuden velvoite tulisi määritellä yleisenä velvollisuutena toimia huolellisesti kielteisten ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutusten ehkäisemiseksi. Näin yritys voisi itse määritellä sen toimintaan sopivat menettelytavat ja käyttää hyväkseen jo toimivia menettelyjä.”

”Toiminnan huolellisuuden arviointi tulisi pääosin jättää sidosryhmien tehtäväksi. Tämä edellyttää asianmukaista raportointia.”

Voglia Oy

”Ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite on jatkuva prosessi, jossa yritykset selvittävät niiden toimintaan liittyvät ihmisoikeusriskit, ryhtyvät selvitysten pohjalta toimenpiteisiin riskien ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, seuraavat toimenpiteiden vaikutuksia ja tiedottavat niistä. Yritysvastuulain tulisi perustua näihin asioihin.”

WWF Suomi

”Huolellisuusvelvoite tulee kohdistua yrityksen koko arvoketjuun. Huolellisuusvelvoitteen valvomiseen, yhdenmukaistettujen toimintatapojen luomiseen ja neuvontaan on varattava riittävät viranomaisresurssit. Myös uuden valvovan viranomaisen, kuten yritysvastuuvallutetun viran perustamista on syytä harkita lain tehokkaan valvomisen ja noudattamisen edistämiseksi.”

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

”Palvelualojen ammattiliitto PAM ry:n mukaan on tärkeää, että yrityksille tulee säätää velvollisuus raportoida korjaavien, ehkäisevien ja lieventävien toimenpiteiden vaikutuksista. Raportoinnin tulee sisältää riittävät tiedot yrityksen noudattaman huolellisuuden asianmukaisuuden arvioimiseksi.” – ”Raportointivelvollisuudessa tulee huomata asianmukaisuuden velvoite eli sen kattavuus perustuen yrityksen tunnistamiin ihmisoikeusriskeihin. Raportoinnissa tulee painottaa asianmukaisuuden velvoitetta, ei niinkään tiukkaa määrämuotoa.”

”Raportointivelvoite tulee nähdä osana huolellisuusvelvoitetta. Raportoinnin myötä viranomaiselle ja sidosryhmille syntyy mahdollisuus valvoa yritysvastuun toteutumista ja pyrkiä Ohjaavien periaatteiden tavoitteiden mukaisesti puuttumaan ihmisoikeusriskeihin ennaltaehkäisevästi.”

”Sidosryhmien kuulemisen on oltava merkittävä osa yrityksen huolellisuusvelvoitetta.”

Finnwatch ry

”Huolellisuuden asianmukaisuutta painottavalla, avoimella ja joustavalla säännöksellä on monia hyviä puolia, joihin myös selvityksessä viitataan. Näitä ovat esimerkiksi se, että joustavuus mahdollistaa soveltamisalaltaan laajan mutta samalla pk-yrityksille kustannusvaikutuksiltaan verrattain matalan säännöksen, jolla vältetään huolellisuusvelvoitteen “tarkistuslistamaisuus”. Lisäksi huolellisuuden asianmukaisuutta painottava säännös mahdollistaa velvollisuuksien ulottamisen YK-periaatteiden ja OECD:n oppaan mukaisesti yrityksen koko arvoketjuun.”

”Finnwatch yhtyy selvityksessä esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan huolellisuuden asianmukaisuutta painottavan säännöksen oikeusvarmuutta voidaan lisätä ja yrityksiä tukea huolellisuusvelvoitteen toimeenpanossa ohjeistuksen ja neuvonnan kautta. Tällaista ohjeistusta voisi antaa erillinen viranomainen. Yritysten tukemiseksi ehdotamme yritysvastuuvallutetun ja -lautakunnan perustamista.”

”Finnwatch ei puolla näkemystä, jonka mukaan tiettyä standardia tai auditointijärjestelmää soveltava tai tietyn sertifikaatin omaavan yrityksen katsottaisiin lähtökohtaisesti noudattavan asianmukaista huolellisuutta yritysvastuulain tarkoittamalla tavalla. Tällainen lähesty-

mistapa siirtäisi vastuuta yrityksiltä auditointi- ja sertifiointijärjestelmille sekä viranomaisille (jotka ylläpitäisivät listaa hyväksytyistä järjestelmistä). Se ei myöskään ottaisi huomioon auditointi- ja sertifiointijärjestelmissä olevia merkittäviä puutteita niin kriteerien kunnianhimon tasossa, vastuullisuusvalvonnan laadussa kuin läpinäkyvyydessäkin.”

Sillanpää, Anna

”On säädettävä tarkemmin syrjintä, esim. palkka-avoimuus, työn arvioinnin ja positioiden valintakriteerien läpinäkyvyys, kaikki palkan ylennykseen johtavat toimet on laitettava ainakin yrityksessä yleisesti haettavaksi, kiellettävä (ja tehtävä jo tehtyt tehottomiksi) NDA:t kokemusten kertomisen osalta, erityisesti elinikäiset tai muuten hyvin pitkäaikaiset. Kiusaaminen ja työnhärinä on tehtävä rangaistavaksi niin että yritykseltä vaadittavat korvaukset ovat suuria, kiusaamiseen puuttuminen on tehtävä pakolliseksi, esim. kaikki toistuva kiusaaminen on kirjattava ylös (nykyään mihinkään ei puututa ja kaikki unohdetaan).”

Stora Enso

”Mahdollisessa yritysvastuulainsäädännössä tulisi harkita tarkkaan, mitä yrityksiltä odotetaan, ja miten tätä valvotaan ja arvioidaan.”

Pelastakaa lapset ry

”Koska lasten ei ole mahdollista itse tunnistaa tilanteita jossa heidän omia oikeuksiaan loukata, tulee yrityksille tarjota raportointiväliteiden ohella myös välineitä näiden tilanteiden tunnistamiseen ja tätä kautta mahdollisesti aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten välttämiseen. Lisäksi tarjolla tulisi olla vaikuttamiskanava jonka kautta myös heikommassa asemassa olevat ihmiset (kuten lapset) voisivat saada äänensä kuuluville jos heidän oikeuksiinsa rikotaan.”

Kehityspoliittinen toimikunta

- ”Yritysvastuulain tulee velvoittaa yrityksiä olemaan entistä tarkemmin selvillä yritystoimintansa ihmisoikeusvaikutuksista ja -riskeistä. Yritysten on myös seurattava ja raportoitava niistä.”
- ”Lain sisältö on muotoiltava riittävän selkeästi ja sen noudattamista on ohjeistettava, jotta yritysten on mahdollista arvioida ja linjata toimintaansa sen mukaisesti. On myös varmistettava, että huolellisuusvelvoitteen valvomiseen ja siihen liittyvään neuvontaan on tarkoituksenmukaiset viranomaisresurssit.”

3.3. Määritelmät

Reilu kauppa ry

”On tärkeää, että jatkovalmistelussa ja mahdollisessa tulevassa laissa määritellään selkeästi, että huolellisuusvelvoite kohdistuu yrityksen toiminnasta ihmisille ja mahdolliselle ympäristölle aiheutuviin riskeihin ja vaikutuksiin.”

Suomen YK-nuoret

”Suomen YK-nuoret painottaa, että Suomen yritys vastuulain määritelmien tulee kattaa kansainväliset ihmisoikeussopimukset, erityisesti YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen; kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen; taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen sekä kansainvälisen työjärjestö ILO:n yleissopimuksen.”

”Ympäristö tulee määritellä asianmukaisen huolellisuuden suojakohteeksi, jotta ympäristön säilyminen varmistetaan myös tuleville sukupolville.”

Metsäteollisuus ry

”Ihmisoikeuksien määrittely jää hyvin keskeneräiseksi selvityksessä. Selvityksessä viitataan lähinnä erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin.”

”Ympäristöä koskevat määritelmät ovat usein epätäsmällisiä. Kuten selvityksessä todetaan, ympäristölainsäädännön tarkoituksena ei ole estää kaikkia toiminnan haittavaikutuksia ympäristöön. Toiminnanharjoittajat saavat harjoittaa toimintaansa useimmiten tiettyjen raja-arvojen puitteissa. Jää hyvin epäselväksi, missä asianmukaisen huolellisuuden raja kulkisi ja kuka tekisi tämän määrittelyn.”

”Kuten selvityksessä todetaan, toimitusketjun määrittelyssä olennaista on määritellä, kuinka pitkälle yrityksen toimitusketjussa asianmukainen huolellisuus ulottuu.”

HEUNI

”Toimitusketjun käsitteen määrittelyssä tulisi huomioida, että se voi viitata myös kansallisiin tai Euroopan sisäisiin toimitusketjuihin.”

Amnesty International Suomen osasto

”Amnesty ei puolla yritys vastuulain soveltamisalaa supistavien lisämääreiden kuten “vakava”, “merkittävä” tai “olennainen” käyttämisestä kuvaamaan sellaisia ihmisoikeusvaikutuksia, joista yritysten tulee olla selvillä tai joita ne ovat velvollisia ehkäisemään, lieventämään tai korjaamaan.”

SAK ry

”Määritelmien tulee olla tarkkoja, sillä haitallisten ihmisoikeusvaikutusten ymmärrystä ja tulkintaa ei voi jättää yrityksen tulkinnan varaan. Lähtökohtana tulee olla se, että ihmisoikeudet määritellään kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Yritys vastuulain pitäisi kattaa kaikki Suomen ratifioimissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määritellyt ihmisoikeudet ilman lisämääreitä. Ympäristövaikutuksista tähän lakiin voisi sisällyttää sellaiset, joilla on myös ihmisoikeusvaikutuksia.”

”Toimitus- ja arvoketjujen osalta palkansaajat toteavat, että lain tulee kattaa mm. YK:n ohjaavien periaatteiden ja OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeiden mukaisesti yritysten toimitus- ja arvoketjut. Suorien sopimussuhteiden lisäksi määritelmiin olisi syytä sisällyttää näiden sopimuskumppanit, joihin yrityksillä ei ole suoraa sopimussuhdetta.”

”Yritysten velvollisuuden tulee kattaa myös vahingonkorvausvelvollisuus ja uhrien mahdollisuus päästä korvaavien toimenpiteiden piiriin laajemmin kuin vain yrityksen määräysvallassa olevien tytäryhtiöiden toiminnan osalta, jos yritys ei ole toimeenpannut huolellisuusvelvoitettaan.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Lainsäädännön mahdollisessa jatkovalmistelussa on kuitenkin keskeistä määritellä soveltamisala selkeästi ja vaikutusarvioinnissa huomioida sääntelyn vaikutukset eri kokosiin yrityksiin.”

”Näin ollen, on keskeistä, että kattavien sidosryhmäkuulemisten avulla voidaan ymmärtää tapauskohtaisen huolellisuusvelvoitteen riittävä tulkinta. Tämän johdosta laissa tulisi seikaperäisesti määritellä, miten sidosryhmä määriteltäisiin niin kattavasti, että yritysten tulee ottaa huomioon potentiaaliset ja tapahtuneet ihmisoikeusloukkausten uhrit osana huolellisuusvelvoitteen ennakoarviointia, kehittämistä ja korjaavia toimenpiteitä.”

”Monessa oikeusjärjestyksessä ympäristölainsäädäntö ja monesti myös sitä tehokkaasti soveltava valvontakoneisto on suomalaisesta ja EU-näkökulmasta katsottuna puutteellista. Tällöin arvioitavaksi nousee, mikä merkitys huolellisuuden tason määrittämiselle on yhtäältä kansainvälisillä sopimuksilla ja toisaalta muulla normatiivisella aineistolla.”

Suomen UNICEF ry

”Ihmisoikeusmääritelmän tulisi kattaa YK:n ohjaavien periaatteiden mukaisesti vähintään YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, Kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa, Taloudellisia sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa sekä ILO:n yleissopimuksissa kuvatut oikeudet, sekä lapsen oikeuksien sopimuksessa kuvatut oikeudet.”

Suomen Yrittäjät

”Yritysten oikeusvarmuuden ja sääntelyn selkeyden vuoksi on tärkeää, että lainsäädännöllä suojattavat oikeushyvät olisivat määritelty riittävän konkreettisella ja ymmärrettävällä tavalla.”

”Pidämme sellaisia keinoja kannatettavina, jotka lisäävät sääntelyn soveltamisen ennakoitavuutta. Tämän vuoksi pidämme esitettyjä lisämääreitä, kuten vakava, merkittävä ja olennainen lähtökohtaisesti kannatettavia.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Suojattavat oikeushyvät tulee määritellä riittävän tarkkarajaisesti.”

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy

”Jatkoselvityksissä olisi hyvä tarkastella laajemmin ympäristön määritelmää sekä ympäristönsuojelulain 6§ mukaista selvilläolovelvoitetta sekä määritelmien lainsäädännöllisen historian ja oikeuskäytännön kautta esimerkiksi ympäristöpilaantumisen määritelmää ja ympäristöoikeudellista sietämisvelvoitetta.”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

”Tärkeimpien termien määrittely, kuten ihmisoikeuksien, suojeltavien ympäristöarvojen ja toimitusketjun erityisesti kansallisen lainsäädännön velvoitteiden merkityksessä jää tekemättä. Termejä käsitellään lyhyesti ja termeistä olennaisimman, eli ihmisoikeuksien osalta viitataan lähinnä lukuisiin kansainvälisiin sopimuksiin.”

”Ympäristöä koskevat määritelmät ovat usein epätäsmällisiä. Kuten selvityksessä todetaan, ympäristölainsäädännön tarkoituksena ei ole estää kaikkia toiminnan haittavaikutuksia ympäristöön. Toiminnanharjoittajat saavat harjoittaa toimintaansa useimmiten tiettyjen raja-arvojen puitteissa. Jää hyvin epäselväksi, missä asianmukaisen huolellisuuden raja kulkisi ja kuka tekisi tämän määrittelyn.”

SOK

”Yritysten näkökulmasta on erittäin tärkeää, että asianmukaisen huolellisuuden sisältö määritellään ja ohjeistetaan niin, että yrityksen on mahdollista arvioida noudattaako se lakia.”

”Huolellisuusvelvollisuuden ulottuvuus arvoketjuissa tulee määritellä kohtuulliseksi, eli mihin yrityksen on kohtuudella mahdollisuus vaikuttaa, YK:n ohjaavien periaatteiden ajatuksen mukaisesti.”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry

”Emme kannata yritysvastuulain soveltamisalaa supistavien lisämääreiden kuten ”vakava”, ”merkittävä” tai ”olennainen” käyttämistä kuvaamaan niitä ihmisoikeusvaikutuksia, joista yritysten tulee olla selvillä tai joita ne ovat velvollisia ehkäisemään, lieventämään ja korjaamaan.”

”Lain tulee kattaa ihmisten oikeus terveelliseen, turvalliseen ja vakaaseen ympäristöön.”

Osuustoimintakeskus Pellervo ry

”Säätelyllä määriteltävien velvoitteiden sisältö tulee olla yksiselitteinen ja sekä kansallisella että ylikansallisella tasolla määritelmien tulee olla yhteneväiset.”

Eettisen kaupan puolesta ry

Samat huomiot kuin Fingolla yllä ja lisäksi:

”Selvityksessä esitetään, että on vaikea löytää perusteita sille, että lain soveltamisala rajoitettaisiin tiettyyn yritysmuotoon. Olemme samaa mieltä ja katsomme, että yritysvastuulain on tärkeää koskea mahdollisimman laajasti kaikkia suomalaisia ja Suomessa toimivia yri-

tyksiä, yritysmuodosta, yrityksen koosta ja toimialasta riippumatta. Mikroyritykset ja yksityiset elinkeinonharjoittajat (toiminimet) on tarvittaessa mahdollista jättää sääntelyn ulkopuolelle.”

Keskuskauppakamari

”Määritelmien avulla tulisi pystyä erottamaan normaali, lainmukainen yritystoiminta sellaisesta yritystoiminnasta, joka tapahtuu toimintaympäristössä, jossa lainkäyttöä ja oikeusjärjestelmää voidaan pitää ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta riittämättöminä.”

”Määritelmien tulisi niin ikään heijastella sitä tosiasiaa, että ihmisoikeuksia ja niiden loukkauksia on monenlaisia, joista osa on vakavampia kuin toiset. Tähän perustuu myös riskiperusteinen lähestymistapa, jossa arvioinnin kohteena on paitsi ihmisoikeusloukkausten todennäköisyys myös niiden vakavuus.”

”Määritelmien osalta on tärkeää löytää riittävän täsmälliset ja tarkoituksenmukaiset määritelmät. Esimerkiksi ”haitalliset ihmisoikeusvaikutukset” voi olla kelvallinen määritelmä, jos puhutaan yleisestä selonottovelvollisuudesta, mutta se ei sovi vahingonkorvausvastuun perusteeksi.”

”Vaikka ympäristövaikutuksilla voi olla merkitystä ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta, lainsäädännöllisesti on selkeintä, että ihmisoikeuksia koskevat velvoitteet pidetään erillään ympäristövelvoitteista.”

Kauppan liitto ry

”Määritelmien osalta pitäisi pysyttäytyä vakiintuneissa, kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sisältyvissä määritelmissä.”

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

”Mahdollisen lain ja selvityksen nimi itsessään voi olla harhaanjohtava: ”yritysvastuulain” voi olettaa koskettavan myös esim. ympäristövastuuta ja taloudellista vastuuta.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Suomen Tekstiili & Muoti ry pitää tärkeänä, että nyt selvitystyössä melko yleiselle tasolle jäänyt termien määrittely tehdään siten, että siinä huomioidaan mahdollisen kansallisen lainsäädännön velvoitteet.”

Akava ry

(ks. SAK)

Finanssiala ry

”EU määrittelee parhaillaan kestäväää taloudellista toimintaa. Ensimmäiset osat kriteeristöstä tulevat voimaan ensi vuoden alussa, ja valmistelu jatkuu ympäristö- ja sosiaalisen vastuun normiston rakentamisessa. Finanssialan yritykset ovat valmistautuneet suuntaamaan rahoitustaan tämän EU:n normiston mukaisesti, ja olemme vahvasti sitä mieltä, että sen tulisi olla lähtökohta kaikelle EU:n alueella tehtävälle yritys vastuun määrittelylle.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”Ihmisoikeuksien ja ympäristökysymysten määrittelyn vaikeus: Kansainvälissä sopimuksissa asetetaan valtioille ihmisoikeuksiin ja ympäristönsuojelun liittyviä velvoitteita. Kansainvälisissä standardeissa ja itsesääntelysuosituksissa annetaan yrityksille suosituksia näistä teemoista. Oikeudellinen selvitys (s 21-29) osoittaa, että eri maiden kansallisissa laeissa on hyvin toisistaan poikkeavasti määritelty lakien tavoitteet.”

”Yritysvastuu käsitteenä ymmärretään kattavan yrityksen taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen vastuun osana yhteiskuntaa. Täten jo käsite Yritysvastuulaki, joka koskisi esimerkiksi vain ihmisoikeuksia ja ympäristökysymyksiä on harhaanjohtava.”

”Mielestämme jos Suomessa halutaan kehittää ihmisoikeuksiin ja ympäristökysymyksiin liittyviä velvoitteita, pitäisi entistä tarkemmin määritellä, mikä on sääntelyn nimenomaisena kohteena ja tavoitteena. Toisaalta voidaan perustellusti kysyä, eikö olisi järkevintä kehittää näitä koskevaa erityislainsäädäntöä yleisen yritysvastuulain sijasta?”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”Lain soveltamista ei tule rajata määreillä ”vakava” / ”merkittävä” / ”olennainen”, sillä kuten selvityksessä todetaan, tämä saattaisi johtaa siihen, että yritykset eivät tunnista joitakin niiden toiminnan kannalta keskeisiä ihmisoikeusvaikutuksia. Tällaisia voivat olla esimerkiksi palkkaan, muihin työehtoihin tai työelämän oikeuksiin liittyvät paikalliset rakenteelliset ongelmat.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Mikäli Suomessa katsottaisiin tarpeelliseksi edistää kansallista yritysvastuulakia, on huomioitava mitä epävarmuustekijöitä kansainvälisesti toimiville yrityksille aiheutuu siitä, jos kansallisen lainsäädännön määritelmät poikkeavat toisessa valtiossa sovellettavan lainsäädännön tai ylikansallisen sääntelyn määritelmistä ja sitä kautta velvoitteiden sisällöstä.”

Finlayson

”Lain henkilöllisen soveltamisalan tulee kattaa mahdollisimman laajasti kaikki Suomessa toimivat yritykset. Tämä tarkoittaa sitä, että lain tulee koskea niin suuryrityksiä kuin pk-yrityksiä esimerkiksi yritysmuodosta, toimialasta ja toimintaympäristöstä riippumatta.”

Structured Profitability Oy

”Yritysvastuulaissa ja sen nojalla annetuissa säädöksissä tulisi olla avainkäsitteiden selkeät määritelmät, jotta lain tulkinta olisi yritysten näkökulmasta mahdollisimman ennustettavaa.”

WWF Suomi

”Lain määritelmät on muotoiltava riittävän selkeästi. Lisämääreiden kuten ”vakava”, ”merkittävä” tai ”olennainen” käyttäminen arvioinnissa saattaa kaventaa lain soveltamisalaa liikaa ja johtaa vaikeisiin tulkintakysymyksiin esimerkiksi ympäristövaikutusten arvioinnissa.”

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

”Turvattujen ihmisoikeuksien tulee kattaa laajasti kaikki Suomen ratifioimissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määritellyt ihmisoikeudet ja Kansainvälisen työjärjestön julkistuksessa ilmaistut työelämän peruseriaatteet ja -oikeudet. Näillä turvattaisiin pitkien alihankintaketjujen työntekijöiden oikeudet, ml. oikeus säälliseen toimentuloon, järjestäytymis- ja neuvotteluoikeus sekä pakko- ja lapsityönkäytön estäminen.”

”Palvelualojen ammattiliiton mukaan tulevan lain tulee kattaa laajasti yritysten toimitus- ja arvoketjut, pitäen sisällään suorien sopimussuhteiden lisäksi näiden omia sopimuskumppaneita, joihin yrityksellä ei ole suoraa sopimussuhdetta, huomioiden YK:n ohjaavat periaatteet ja asianmukaisen huolellisuuden velvoite.”

Finnwatch ry

”Finnwatch ei puolla yritysvastuulain soveltamisalaa supistavien lisämääreiden kuten ”vakava”, ”merkittävä” tai ”olennainen” käyttämistä kuvaamaan niitä ihmisoikeusvaikutuksia, joista yritysten tulee olla selvillä tai joita ne ovat velvollisia ehkäisemään, lieventämään ja korjaamaan.”

Stora Enso

”Sääntelyn, jonka soveltamisala perustuu korkean riskin toimialaan tai maantieteelliseen toiminta-alueeseen, tulee määritellä nuo toimialat ja toiminta-alueet tarkasti ja faktoihin perustuen.”

Kehityspoliittinen toimikunta

”Huolellisuusvelvoitteen ulottuminen arvoketjuissa on määriteltävä yrityksen kannalta niin, että se kattaa ne toimet ja toimijat, joihin yritys voi kohtuullisesti vaikuttaa. Velvoitteen on kuitenkin oltava riittävä, jotta lailla on toivottavaa vaikuttavuutta.”

3.4. Soveltamisala

Reilu kauppa ry

”Reilu kauppa ry kannattaa laaja-alaista ja joustavaa yritysvastuulakia, joka YK-periaatteiden mukaisesti painottaa huolellisuuden asianmukaisuutta. Asianmukaisuuden painottaminen johtaisi siihen, että vähäriskisillä toimialoilla ja -alueilla toimiviin yrityksiin kohdistuvat odotukset olisivat yrityskoosta riippumatta hyvin pienet, kun taas korkean riskin toiminnassa myös pk-yritysten odotettaisiin kartoittavan, vähentävän ja kertovan oman toimintansa ja arvoketjunjensa kielteisistä vaikutuksista, omien resurssiensa ja vaikutusvaltansa sallimissa rajoissa.”

”Toimitusketjujen sisällyttäminen huolellisuusvelvoitteen piiriin on olennaista, jotta yritysvastuulain voidaan katsoa perustuvan YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskeville ohjaaville periaatteille.”

Suomen YK-nuoret

”Suomen YK-nuoret toivoo, että oikeudellisessa selvityksessä sekä sääntelyn jatkovalmistelussa määritellään tyhjentävästi riskipitoinen toiminta ja siihen kuuluvat alat. Lisäksi jatkovalmistelussa tulee määritellä tyhjentävästi maantieteellinen rajausta sekä pohtia erilaisten maantieteellisten rajaustavoitteiden hyötyjä ja haasteita.”

”Suomen YK-nuoret painottaa, että sääntelyn jatkovalmistelussa tulee määritellä, mihin yrityksiin asianmukaisen huolellisuuden velvoite ulotetaan sekä kuinka ehkäistä haitalliset vaikutukset, jos asianmukaisen huolellisuuden vaatimukset eivät ole kaikille yrityksille samat. Suomen YK-nuoret toivoo asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen sekä sen arviointi- ja raportointivelvoitteen ulottamista mahdollisimman laajalla skaalalla yrityksiin, joiden globaaleissa tuotantoketjuissa on mahdollisuus ihmisoikeuksien ja/tai ympäristönsuojelun puutteelliseen toteutumiseen.”

Metsäteollisuus ry

”Mahdollisella lainsäädännöllä voisi olla myös epäsuoria vaikutuksia pienempiin yrityksiin, vaikka ne eivät olisi soveltamisalan piirissä. Tekisikö mahdollisen lain soveltamisalassa oleva (isompi) yritys sopimuksia ainoastaan isompien yritysten kanssa, koska suuremmilla yrityksillä on lähtökohtaisesti paremmat edellytykset huolehtia ihmisoikeusvaikutuksista hankintaketjussa?”

Pure Waste Textiles oy

”Näemme, että lain tulee kattaa mahdollisimman laajasti kaikki Suomessa toimivat yritykset toimialaan, yrityksen kokoon ja yritysmuotoon katsomatta. Lain tulee kattaa kaikki ihmisoikeudet.”

Amnesty International Suomen osasto

”Amnesty International katsoo, että yritysvastuulain tulee kattaa kaikenkokoiset yritykset jokaiselta toimialalta. Tärkeää on myös, että mukaan otetaan toiminta koko arvoketjulta.”

SAK ry

”Yritysvastuulain tulee koskea mahdollisimman laajasti kaikkia suomalaisia ja Suomessa toimivia yrityksiä ml. mikroyritykset ja elinkeinonharjoittajat sekä kaikki toimialat.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Yritysvastuulakipohdintaa olisi tärkeä käydä Suomen oikeusjärjestelmän rakenteista ja reunaehdoista käsin, eli millainen laki voisi toimia juurikin suomalaisessa sääntely-ympäristössä. Viittaaminen toisissa maissa tehtyihin lainsäädäntöratkaisuihin tuo tärkeää tietoa, mutta ei ole riittävä pohja mahdollisen suomalaisen lain sisällön täsmentämiselle.”

Suomen UNICEF ry

”Suomen UNICEF katsoo, että yritysvastuulain tulisi tämän mukaisesti kattaa mahdollisimman laajasti suomalaiset ja Suomessa toimivat yritykset sekä näiden globaalit arvoketjut.”

Suomen Yrittäjät

”Soveltamisalaa voitaisiin rajata kohdistamalla asianmukaisen huolellisuuden velvoite ainoastaan tietyn kokoiisiin yrityksiin.” – ”Yrityskoon mukaan tapahtuva rajausta ei ole kuitenkaan täysin ongelmaton, eikä soveltamisalan rajausta tarkoita sitä, etteivätkö lainsäädännön vaikutukset ulottuisi sen soveltamisalan ulkopuolelle jääviin yrityksiin.”

”Soveltamisalaa voitaisiin myös rajata kohdistamalla sen soveltaminen riskipitoisella toimialalla toimiviin yrityksiin. Selvityksessä ei erikseen käydä läpi, mitkä olisivat tällaiset riskipitoiset toimialat, joten soveltamisalan rajausta, edellä mainitulla perusteella, on vaikea arvioida.”

”Katsomme, ettei läpi toimitusketjun ulottuva soveltamisala ole realistinen siihen liittyvien vaikeuksien vuoksi. Näin laaja soveltamisala vaatisi merkittäviä valvontaan tarvittavia resursseja, joita pk-yrityksillä ei ole. Lisäksi heikon neuvotteluaseman vuoksi pk-yritysten mahdollisuudet käyttää vaikutusvaltaansa alihankintaketjuissa ovat hyvin rajatut.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Nähdäksemme lain tulee koskea mahdollisimman laajasti kaikkia suomalaisia ja Suomessa toimivia yrityksiä mm. yritysmuodosta, yrityksen koosta ja toimialasta riippumatta.”

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy

”Missä määrin kansallisessa lainsäädännössä asetetut velvoitteet voisivat ulottua esimerkiksi konserniyhtiöihin tai hankintaketjuihin Suomen ulkopuolella? Miten velvoite suhtautuisi voimassa olevaan lainsäädäntöön (ml. perustuslaki) ja oikeuskäytäntöön sekä kansainvälisen oikeuden ulottuvuuteen? Miten velvoite suhtautuisi voimassa oleviin kansainvälisiin ohjeistuksiin ja periaatteisiin, kuten YK:n ja OECD:n ohjaaviin periaatteisiin?”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

”On selvyyden vuoksi syytä korostaa, että näitä kansallisia ongelmia varten meillä on kattavaa ja toimivaa lainsäädäntöä, esimerkiksi tilaajavastuulaki ja lukuisia työaikoja, työoloja,

työturvallisuutta ja ympäristön suojelua koskevia lakeja. Tämän lisäksi meillä on toimiva viranomaiskoneisto näiden asioiden ratkaisemiseksi viime kädessä tuomioistuintasolla. Mikäli tässä lainsäädännössä tai sen valvonnassa on kotimaassa puutteita, ne tulee korjata asianomaista kotimaista lainsäädäntöä täsmentämällä. Yritysvastuulakihanke tähtää luonteeltaan kansainvälisten ongelmien ratkaisemiseen eikä sitä tule sekoittaa kansallisen tason ilmiöihin.”

SOK

”Tämä tarkoittaa sitä, että lain tulee koskea niin suuryrityksiä kuin PK-yrityksiä esimerkiksi yritysmuodosta, toimialasta ja toimintaympäristöstä riippumatta.”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry

”Olemme samaa mieltä ja katsomme, että yritysvastuulain on tärkeää koskea mahdollisimman laajasti kaikkia suomalaisia ja Suomessa toimivia yrityksiä, yritysmuodosta, yrityksen koosta ja toimialasta riippumatta.”

”Yritysvastuulain soveltamisalaa ei tule rajata vain suuriin yrityksiin ja pk-yrityksiin, jotka toimivat korkean riskin toimialoilla tai -alueilla.”

”Soveltamisalaa ei tule rajata vain korkean riskin alueiksi tunnistetuissa maissa tapahtuvaan toimintaan.”

”Yritysvastuulain on tärkeää kattaa kaikki Suomen ratifioimissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määritellyt ihmisoikeudet.”

Osuustoimintakeskus Pellervo ry

”Lainsäädännön tulisi olla soveltamisalaltaan yleinen ja samanaikaisesti riittävän joustavaa, jotta toimialojen eroavaisuudet voidaan ottaa huomioon.”

Eettisen kaupan puolesta ry

(samat huomiot kuin Fingolla yllä)

Keskuskauppakamari

”Sääntelyn tulisi siksi keskittyä ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta olennaisiin epäkohtiin, kuten hankintaketjujen vastuulliseen hallintaan ja yritysten toimintaan niissä maissa, joissa ihmisoikeuksien suoja on puutteellinen.”

Kaupan liitto ry

”Lainsäädännön tulisi olla soveltamisalaltaan yleinen ja samanaikaisesti riittävän joustavaa, jotta toimialojen eroavaisuudet voidaan ottaa huomioon.”

”Huolellisuusvelvollisuuden ulottuvuus arvoketjuissa tulee määritellä kohtuulliseksi, eli mihiin yrityksen on kohtuudella mahdollisuus vaikuttaa, YK:n ohjaavien periaatteiden ajatuksen mukaisesti.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Suomen Tekstiili & Muoti ry pitää erittäin tärkeänä, että mahdollisen lainsäädännön soveltamisala on selkeästi määriteltävissä ja kattaa myös ulkomaalaiset Suomessa toimivat yritykset.”

Akava ry

(ks. SAK)

Ylva

”Yritysvastuulain tulisi koskea laajasti eri kokoisia yrityksiä ja kattaa kaikki ihmisoikeudet.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”Mahdollisessa jatkovalmistelussa on syytä hyvin tarkoin arvioida, millaisia tosiasiallisia vaikutuksia sääntelyn ulottamisesta olisi koko yrityskenttään pk-yritykset mukaan lukien ja voidaanko tehdä toimialakohtaisia eroja vai säännellä kaikkea yritystoimintaa.”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”Yritysvastuulain tulee koskea mahdollisimman laajasti kaikkia suomalaisia ja Suomessa toimivia yrityksiä yritysmuodosta, yrityksen koosta ja toimialasta riippumatta.”

”Velvoitteet on kuitenkin ulotettava YK-periaatteiden ja OECD:n toimintaohjeiden mukaisesti yrityksen koko arvoketjuun (ulkoistus- ja alihankintaketjuihin).”

”Yritysvastuulain tulee niin ikään kattaa kaikki Suomen ratifioimissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määritellyt ihmisoikeudet, sisältäen ILO:n sopimusten työelämän perusoikeudet.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Soveltamisalan rajaaminen esimerkiksi kirjanpitosääntelyn raja-arvojen perusteella on yksiselitteinen tapa määritellä soveltamisala. Vaikuttavuutta tavoiteltaessa on kuitenkin huomioitava sääntelyn kohteina olevien yritysten heterogeenisyys. Siksi jatkovalmistelussa on arvioitava, olisiko soveltamisalaa rajattava yrityksen koon lisäksi tai sen sijaan muiden kriteerien, kuten toimiala, toiminta-alue, konsernirakenne, perusteella.”

Black Moda Oy

”Yritysvastuulain pitää koskea kaikkia Suomessa toimivia yrityksiä niiden kokoon tai toimialaan katsomatta. Lisäksi lain tulee kattaa kaikki ihmisoikeudet.”

Structured Profitability Oy

”Lainsäädännön soveltamisala tulisi laajentaa koskemaan kaikkia taloudellisia toimijoita jäljempänä mainituin poikkeuksin.”

”Mikroyritykset ja vastaavat muut pienet taloudelliset toimijat tulisi jättää lain soveltamisalan ulkopuolelle.”

”Asianmukaisen huolellisuuden vaatimuksen kohteena tulisi olla sekä ihmisoikeudet että ympäristö.”

Voglia Oy

”Yritysvastuulain tulisi koskea kaiken kokoisia ja eri toimialoilla toimivia yrityksiä mahdollisimman laajasti. Sen pitäisi myös kattaa kaikki ihmisoikeudet.”

WWF Suomi

”Lain soveltamisala tulee kohdentaa niin, että sen vaikutus on mahdollisimman tehokas. Myös pienemmällä toimijoilla tulee olla velvollisuus olla tietoisia liiketoimintansa ympäristö- ja ihmisoikeusriskeistä sekä velvollisuutta vaikuttaa niihin.”

Palveluajon ammattiliitto PAM ry

”Palveluajon ammattiliitto PAM ry:n mukaan ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja huolellisuusvelvoitteen tulee koskea laajasti Suomessa toimivia ja suomalaisia kansainvälisesti toimivia yrityksiä yritysmuodosta ja -koosta riippumatta.”

”Palveluajon ammattiliitto katsoo, että tulevassa laissa ei tule kategorisesti poistaa raportointivelvollisuutta tietyntyökoisilta yrityksiltä, vaan raportointivelvollisuuden ja laajuuden tulisi määräytyä yrityksen riskiarvioiden pohjalta, ml. riskialoilla ja konfliktialueilla toimiminen. Toisaalta konfliktialueella toimivan pienenkin yrityksen on kannettava vastuunsa ja tehtävä riskiarvio asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen täyttämiseksi.”

Finnwatch ry

”Katsomme, että yritysvastuulain tulee koskea mahdollisimman laajasti kaikkia suomalaisia ja Suomessa toimivia yrityksiä mm. yritysmuodosta, yrityksen koosta ja toimialasta riippumatta.”

”Finnwatch ei puolla näkemystä, jonka mukaan yritysvastuulain soveltamisala voitaisiin rajata vain suuriin yrityksiin ja pk-yrityksiin, jotka toimivat korkean riskin toimialoilla tai -alueilla.”

”Finnwatch katsoo, että yritysvastuulain tulee kattaa kaikki Suomen ratifioimissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määritellyt ihmisoikeudet.”

Sillanpää, Anna

”Tasa-arvolaki, työturvallisuuslaki, good governance laki (uusi) ja yksityisten yritysten lahjonnan estävä laki.”

Stora Enso

”Mahdollisen kansallisen yritysvastuulain soveltamisalan tulisi ulottua kaikkiin yrityksiin, jotka toimivat Suomessa.”

Kehityspoliittinen toimikunta

”Lain tulisi koskea yritysmuodosta, toimialasta tai toimintaympäristöstä riippumatta niin suuryrityksiä kuin PK-yrityksiä, joiden toiminnassa on ihmisoikeus- ja ympäristöriskejä.”

3.5. Valvonta ja sanktiot***Reilu kauppa ry***

”Valvonta ja sanktiot ovat tärkeitä – ilman niitä sääntelyä ei voida pitää sitovana. Samaan aikaan Reilu kauppa ry pitää erityisen tärkeänä ohjeistuksen ja neuvonnan tarjoaminen yrityksille, esimerkiksi uuden yritysvastuuvaltuutetun ja -lautakunnan kautta.”

Suomen ympäristökeskus SYKE, Vesivastuu2030-hanke

”On hyvä, että selvityksessä on tarkasteltu myös mahdollista valvonta- ja sanktiojärjestelmää sekä mahdollisuuksia ulottaa vastuu ihmisoikeusloukkauksista ja ympäristövahingoista johtoyritykseen. Sanktiojärjestelmää tärkeämpää voi kuitenkin olla, että luodaan lainsäädännölliset edellytykset yritysten kannustamiseksi vastuullisuuteen.”

Suomen YK-nuoret

”Suomen YK-nuoret painottaa, että sekä kansallisen että kansainvälisen yritysvastuusäätelyn tavoitteen tulee olla mahdollisten ympäristö- ja ihmisoikeusrikkomusten ennaltaehkäiseminen sekä rikkomusten sattuessa yritysten saattaminen vastuuseen toimintansa seurauksista.”

”Suomen YK-nuoret toivoo selvityksessä tarkempaa pohdintaa siitä, minkä maan lakia sovelletaan vahingon sattuessa globaalissa arvoketjussa ja keneen asianmukaisen huolellisuuden laiminlyönnin seuraamukset kohdistetaan.”

”Suomen YK-nuoret toivovat seuraavissa kappaleissa esitettyjen asioiden tarkkaa pohtimista ja huomioon ottamista sääntelyn jatkovalmistelussa valvonnan ja sanktioiden osalta:

- Vahingonkärsijän todistustaakkaa tulee keventää ja vahingonkärsijöillä tulee olla mahdollisuus ilmoittaa kärsimästään vahingosta nykyistä matalammalla kynnyksellä kolmannelle osapuolelle.”
- ”Haitalliset seuraukset tulee siirtää täysin vahingonaiheuttajan vastuulle. Ympäristöön kohdistuvat vahingot tulee sisällyttää itsessään vahingonkorvauksen piiriin.

Korjaamis- ja korvaamisvelvoitteiden vaikutusten eroja tulee arvioida huolella ja on pidettävä huolta, että lain pykälien väärinkäytön vaaraa ei muodostu missään olosuhteissa.”

- ”Valvonnan muotoja tulee myös arvioida huolella ja niiden tulee tukea ympäristö- ja ihmisoikeusrikkomusten ennaltaehkäisyä.”

Metsäteollisuus ry

”Selvityksessä ei millään tavalla oteta kantaa siihen, miten asianmukaisen huolellisuuden toteutuminen kansainvälisissä toimitusketjuissa valvottaisiin. Ymmärtääksemme tämä osoittaa, ettei se olisi käytännössä mahdollista. Selvityksestä saa kuvan, että kansainvälisten toimitusketjujen osalta raportointivelvoite olisi ainoa valvottavissa oleva vaihtoehto.”

”Myös mahdollisten sanktioiden osalta on hyvin vaikeaa nähdä miten viranomaiset ja tuomioistuimet pystyisivät arvioimaan, onko riittävää huolellisuutta noudatettu.”

”Vahingonkorvausvastuun osalta keskeinen johtopäätös on, että yritysten asettaminen vahingonkorvausvastuuseen kokonaan sen vaikutusvallan ulkopuolisista ja/tai vaikeasti ennakoitavista vahingoista ei ole perusteltua. Vaikka yritysten tulisi pyrkiä estämään tai lieventämään niiden toimintaan liittyviä haitallisia vaikutuksia, tarkoituksena ei ole siirtää vastuuta vaikutuksen aiheuttajalta sen kanssa liikesuhteessa olevalle yritykselle.”

Pure Waste Textiles oy

”Lakiin tulisi sisältyä sekä ns. ennakkovalvontaa, jolla voitaisiin puuttua yritysten mahdollisesti puutteellisiin huolellisuusvelvoiteprosesseihin, sekä jälkivalvontaa, kuten vahingonkorvausoikeudellinen vastuu.”

Amnesty International Suomen osasto

”Valvonnan osalta Amnesty painottaa, että valvontaan on oltava riittävät viranomaisresurssit. Myös ennakkovalvontaan ja ohjeistukseen on osoitettava asianmukaiset resurssit tehokkaan viranomaistoiminnan mahdollistamiseksi.”

”Sanktioiden suhteen Amnesty näkee, että yrityksillä on velvollisuus paitsi tehdä korjaavia toimenpiteitä niin myös korvata aiheuttamansa vahingot koko arvoketjun osalta. Yritysten tulee olla oikeudellisesti vastuussa aiheuttamistaan ihmisoikeusloukkauksista ja ympäristövahingoista, johtuivatpa ne sitten niiden toiminnasta tai toimimattomuudesta. Mikäli kaksi tai useampaa yritystä on vastuussa samasta vahingosta, on niiden oltava oikeudellisesti vastuussa sekä yhdessä että erikseen.”

SAK ry

”Kun pohditaan, mitä lakiin on syytä kirjata erityisesti yritysten valvonnan ja sanktioinnin osalta, on erityisen tärkeää ymmärtää, ettei yritysten toimintaan liittyvien riskien toteutuminen tarkoita automaattisesti sitä, että huolellisuusvelvoitetta olisi laiminlyöty.”

”Lisäksi yritysten tulee korjata sellaiset haitalliset ihmisoikeusvaikutukset, joita ne ovat aiheuttaneet tai joiden aiheuttamiseen ne ovat huomattavasti myötävaikuttaneet.”

”Yritysvastuulain velvoitteiden toimeenpanoa pitää valvoa sekä ennako- että jälkivalvonnan kautta. Selvityksessä ehdotetaan, että ennakkovalvonta voitaisiin liittää yritysten selvitys- ja raportointivelvoitteeseen esimerkiksi siten, että yritykselle, joka ei julkaise vaadittua raporttia, määrättäisiin sakkorangaistus.” – ”Palkansaajat kannattaa esitystä ja yritysten raportoinnin avoimuutta sekä kannustaa etsimään siihen soveltuvia keinoja.”

”Myös sidosryhmien on voitava valvoa yritysten asianmukaisen huolellisuuden toteutumista.”

”On syytä selvittää sellaisen uuden viranomaisen perustamista tähän tehtävään, joka suorittaisi ennakkovalvonnan lisäksi ohjeistusta ja neuvontaa.”

”Vahingonkorvaus on keskeinen hyvitysmuoto, jolla pyritään jakamaan vahingosta aiheutuneet haitalliset seuraukset vahingonkärsijän ja aiheuttajan kesken. Hyvitysvaikutuksen lisäksi vahingonkorvauksella on ehkäisevä vaikutus. Vahingonkorvausvastuun on ihmisoi-
keuksien loukkaamattomuuden vuoksi ulotuttava riittävän pitkälle yritysten toimintaket-
jussa asianmukaisen huolellisuuden avulla.”

”Vahingonkärsijälle asetetun todistustaakan on katsottu vaikeuttavan pääsyä korjaavien toimenpiteiden pariin. Asian ratkaisemiseksi on säädettävä käänteisestä todistustaakasta.”

”Ihmisoikeusloukkausten uhrien on saatava oikeutta Suomesta, mikäli sitä ei ole saatavissa uhrin kotimaassa.”

”Ammattiliitoille ja muille ihmisoi-
keuksia edistäville toimijoille tulee myöntää kanneoi-
keus uhrin puolesta.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Kysymys lain asettaman velvoitteen valvonnasta ja sanktioinnista liittyy olennaisesti vahingonkorvausvelvollisuuteen, jota voidaan periaatteessa pitää yritysvastuun yksityisoi-
kellisenä ajurina.”

”Selvityksessä ehdotetut sääntelyvaihtoehdot, esimerkiksi osittain käännetty todistustaakka ja Suomen lain ulottaminen kansainvälisiin vahingonkorvauskanteisiin, ovat oikeuskirjalli-
suudessa usein esitettyjä ratkaisuja ylikansallisten kanteiden ongelmiin, mutta niiden toimi-
vuudesta ei ole juurikaan kokemusta. Kysymykset ovat vaikeita sekä yritysvastuun yleisen
edistämisen että ylikansallisten vahingonkorvauskanteiden käytännön toimintaperiaatteiden
näkökulmasta. Muidenkaan valtioiden lainsäätäjät ole vielä löytäneet yksiselitteistä ratkai-
sua yritysvastuuliitännäisten vahinkojen, yleisen vahingonkorvausoikeuden ja rajatumpien
yritysvastuulakien keskinäisriippuvuuksien selventämiseen.”

”Yritysvastuuoikeuden yhdistys kiinnittää huomiota esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Kysymys lakiin otettavasta pakottavasta säännöksestä on paitsi periaatteellisesti myös käytännöllisesti hyvin olennainen.” – ”Rooma II -asetuksen 16 artikla mahdollistaa vastuukysymysten määrittämisen kansallisesti pakottaviksi säännöksiksi, joita voitaisiin soveltaa vahingon ilmenemispai-
kasta huolimatta. Kansallisesti pa-

kottava säännös voisi ainakin joissain tapauksissa helpottaa ulkomaisen vahingonkäräjän asemaa, sillä esimerkiksi monessa keski- ja lounais-Aasian valtiossa vahingonkorvauskanteille asetetaan ankarat vanhentumisajat. Toisaalta Suomen oikeuden soveltaminen voi johtaa ongelmiin esimerkiksi henkilövahinkojen korvaustason kohdalla.”

- 2) Näyttötaakkakysymysten lisäksi jatkovalmistelussa olisi syytä pohtia, voiko ylikansallisten vahingonkorvauskanteiden ja erityisesti heikoimmassa asemassa olevien vahingonkäräjien kanne-edellytyksiä parantaa muilla tavoin. Lainvalmistelussa voitaisiin pohtia esimerkiksi sitä, voitaisiinko kanneoikeus antaa työntekijöitä edustavalle järjestölle tai olisiko syytä säätää, että suomalainen yritys vastaisi pääsääntöisesti aina omista oikeudenkäyntikuluistaan, ellei kanne ole ilmeisen perusteeton.
- 3) Asianmukaisen huolellisuuden (due diligence) -velvoitteen kohdalla jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida yrityksen passiivisuuden ja vahingonkorvausvelvollisuuden suhdetta. Lainvalmistelussa voitaisiin pohtia, olisiko syytä nimenomaisesti säätää yrityksen vastuusta, mikäli se ei ryhdy toimenpiteisiin havaittuaan, että sen tuotanto- tai toimitusketjussa on syyllistytty esimerkiksi vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin.
- 4) Yritysvastuulakiin mahdollisesti otettava vahingonkorvaussäännös voi johtaa merkittävään vahingonkorvausoikeuden systematiikan muutokseen, jossa puututtaisiin perustavanlaatuisella tavalla oikeushenkilöiden erillisyyden periaatteeseen.”

”Valtioiden ylläpitämät muut kuin oikeudelliset valitusmekanismit sen sijaan voisivat tarjota nopeutta, joustavuutta ja halpuutta suhteessa oikeudellisiin mekanismeihin. Ottaen huomioon tuomioistuinjärjestelmään liittyvät haasteet, yksi esimerkki muista kuin oikeudellisista mekanismeista voisi olla kansallisen yritysvastuuvaltuutetun toimiston perustaminen kevyempänä valitusmekanismina.”

”Viimekätisenä mekanismina oikeudelliset mekanismit eli tuomioistuimet ovat ainoa, mutta välttämätön toimija haettaessa oikeussuojaa vakavia ihmisoikeusloukkauksia ajatellen, jolloin rikosoikeudelliset sanktiot voivat olla tarpeellisia.”

”Kaikkien mekanismien kannalta on kuitenkin oleellista, että lainsäädäntö edellyttää niiltä perusteltavuutta, saatavuutta, ennakoitavuutta, oikeudenmukaisuutta, läpinäkyvyyttä, ihmisoikeuksien noudattamista sekä olemista jatkuvan oppimisen lähteenä. On syytä korostaa, että mekanismeilla tulee olla riittävät toimivaltuudet, mitä tulee informaation kulkuun, valitusten tutkintaan ja päätösten toimenpantavuuteen.”

”Osana laajempaa oikeudellista valvontajärjestelmää jatkovalmistelussa voisi selvittää, miltä osin tilintarkastajilla on mahdollisuudet valvoa, varmentaa tai ohjeistaa yrityksiä lainsäädännön osalta, mitä tulee tehokkaan ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen noudattamiseen.”

Suomen UNICEF ry

”Oikeussuojan varmistamiseksi valtioiden tulee varmistaa pääsy tehokkaihin tuomioistuinmenettelyihin sekä lapselle, että hänen perheelleen. Oikeusavun turvaaminen lapsille on erittäin tärkeää, sillä heille on hankalaa tai mahdotonta saada tarvittavaa tietoa ja edistää oikeusprosesseja ilman aikuisen apua. Iso kysymys on tämän varmistaminen niissä tapauksissa, jolloin rike tapahtuu pitkässä ja monimutkaisessa globaalissa arvoketjussa.”

Suomen Yrittäjät

”Katsomme, ettei raportointivelvollisuuden avulla toteutettava valvonta olisi välttämättä kaikkein tarkoituksenmukaisin toteuttamistapa valvonnalle.” – ”Raportointivelvollisuus lisää velvollisuuden piiriin kuuluvien yrityksen kustannuksia, tuomatta kuitenkaan vastavassa suhteessa hyötyjä huolellisuuden edistämiseen.”

”Vahingonkorvausvastuun tekisi kohtuuttoman laajaksi se, että vahingonkorvausvastuuta ulotettaisiin pitkällä toimitusketjussa tapahtuneisiin vahinkoihin. Vahinkojen ennakoiminen olisi myös hankalaa. Esitetyn mukainen vahingonkorvausvastuu ei olisi yhteensopiva Suomen yleisiin vahingonkorvausoikeudellisiin periaatteisiin nähden.”

”Näiden seikkojen vuoksi lähtökohtana tulisi olla, että vahingonkorvausvastuu rajautuisi vain määräysvallassa oleviin yhtiöihin.”

”Ylipäättään mahdollisten sanktioiden tulisi olla oikeasuhtaisia, eikä ne saisi olla ylimitoitettuja lainsäädännön tavoitteiden saavuttamiseksi. Vahingonkorvauksen ja sanktioinnin osalta haluamme korostaa selvityksessä esiintuotua lähestymistapaa, jonka mukaan niiden lisäämistä mahdolliseen lakiin voitaisiin harkita myöhäisemmässä vaiheessa, jotta yrityksille olisi riittävästi aikaa sopeutua uusiin vaatimuksiin.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Lakiin tulisi sisällyttää sekä ennakkovalvontaa että jälkikäteistä valvontaa. Lisäksi myös vahingonkorvausvelvollisuudesta olisi hyvä olla säännökset.”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

”Viranomaisvalvonnan haasteellisuutta selvityksessä kuvataan jonkin verran, mutta siinä ei oteta kantaa siihen, mikä viranomaistaho ja millä perusteella olisi oikea taho toimimaan näissä asioissa.”

SOK

”Valvova viranomainen voisi myös neuvoa yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten uhreja ja ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi.”

”Mahdollisten sanktioiden käytön tulisi olla oikeasuhteisia ja rajautua tiukasti yrityksen määräysvallan piirissä tehtyihin toimiin tai laiminlyönteihin, ja perustua nimenomaiseen ja tarkkarajaiseen laissa kielletyksi tai rangaistavaksi säädettyyn tekoon tai laiminlyöntiin, mihin myös selvityksessä on viitattu. Mahdolliset sanktiot tulee aina ensisijaisesti kohdistaa siihen tahoon, joka on varsinainen vastuullinen taho ihmisoikeusrikkomuksesta.”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry

Yhtyvät Finnwatchin lausuntoon. Lisäksi:

”Painotamme erityisesti seuraavaa: ennakkovalvonnan merkitystä; laadullisuuden huomioiduista ennakkovalvonnassa; uuden viranomaisen perustamista (yritysvastuuvalluutettu ja -lautakunta), jonka tehtäviin kuuluu ohjeistuksen ja neuvonnan lisäksi ennakkovalvonta ja sovittelutoiminta; velvollisuus korjaaviin toimenpiteisiin; vahingonkorvausvelvollisuuden laajuus, että yritys on vastuussa sen niistä liikesuhteiden aiheuttamista haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista, jotka asianmukainen huolellisuus olisi voinut estää.”

Osuustoimintakeskus Pellervo ry

”Sanktioiden määräämisperusteiden tulisi joka tapauksessa olla tarkasti ja yksiselitteisesti määriteltyjä, ja lähtökohtaisesti mahdollistaa oman toimintavan korjaaminen kehotuksesta ennen sanktiointiin ryhtymistä. Mahdolliset sanktiot tulee aina ensisijaisesti kohdistaa siihen tahoon, joka on varsinainen vastuullinen taho”

Eettisen kaupan puolesta ry

”Valvonnan ja sanktioiden osalta painotamme ennakkovalvonnan merkitystä sekä velvollisuutta korjaaviin toimenpiteisiin. Vahingonkorvausvelvollisuuden tulee kattaa yrityksen vastuu sen liikesuhteiden aiheuttamista haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista, jotka asianmukainen huolellisuus olisi voinut estää.”

Keskuskauppakamari

”Valvonnan ja sanktioiden tulee tukea lainsäädännöllistä tavoitetta eli ihmisoikeusrikkomusten vähentämistä ja ennaltaehkäisyä.”

”Kuten selvityksessäkkin on todettu, Suomen rikoslaissa on jo kriminalisoitu sekä ympäristö että ihmisoikeuksia koskevat rikokset. Suomen lainsäädäntö mahdollistaa myös tietyissä tapauksissa sekä luonnollisten että oikeushenkilöiden asettamisen rikosoikeudelliseen vastuuseen Suomen rajojen ulkopuolella tehdyistä rikoksista. Tältä osin selvitys ei tarjoa mitään perusteluja sille, miksi tulisi säätää uusista sanktioista.”

”Kansallisella lainsäädännöllä voidaan toisaalta vaikuttaa vain rajallisesti sanktioiden määräämiseen tilanteissa, joissa ihmisoikeusrikkomukset tapahtuvat Suomen ulkopuolella – riippumatta siitä käsitetäänkö sanktioilla, hallinnollisia seuraamuksia vai vahingonkorvauksia.”

”Selvityksessä ei ole käsitelty lainkaan yritysten oikeussuojaa ja oikeusvarmuutta, mikä on kuitenkin olennainen osa sanktiojärjestelmien vertailua.”

Kaupan liitto ry

”Niin vahingonkorvauksen kuin hallinnollisten ja rikosoikeudellisten sanktioiden osalta Kaupan liitto toteaa, että niiden käytön tulisi rajautua tiukasti yrityksen määräysvallan piirissä tehtyihin toimiin tai laiminlyönteihin, ei alihankinta- tai toimitusketjuissa ilmeneviin seikkoihin, joiden seurantaan yrityksellä on vain rajatut mahdollisuudet.”

”Käännettyä todistustaakka vahingonkorvausasioissa ei voida pitää kohtuullisena yritysten kannalta, kun kyse on yksinomaan huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnistä.”

”Rikosoikeudellisten sanktioiden tulisi perustua nimenomaiseen ja tarkkarajaiseen laissa kielletyksi tai rangaistavaksi säädettyyn tekoon tai laiminlyöntiin, mihin myös selvityksessä on viitattu.”

”Pelkästään asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen tai siihen liittyvän raportointivelvoitteen rikkomiseen, jotka jäävät väistämättä hyvin tulkinnanvaraisiksi, ei pitäisi liittää rikosoikeudellista sanktiota edes silloin, kun kyse on tahalliseksi arvioidusta teosta tai laiminlyönnistä. Tällöin kyseeseen tulevat lähinnä hallinnolliset sanktiot, joiden määräämisperusteiden tulisi olla tarkasti ja yksiselitteisesti määriteltyjä ja mahdollistaa omaehtoinen toimintatapojen korjaaminen kehotuksesta ennen sanktion määräämistä.”

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

”On tärkeää, että mahdollisen lain valvontaan kiinnitetään riittävästi huomiota ja resursseja.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Selvitystyö jättää mielestämme edelleen avoimeksi sen, miten valvonta ja mahdolliset asianmukaisen huolellisuuden laiminlyönnistä yrityksille asetettava vahingonkorvausvastuu voitaisiin ulottaa alihankintaketjuissa Suomen ulkopuolelle.”

Akava ry

(ks. SAK)

Finanssiala ry

”Korostamme, että rahoittajien riskienhallinnan ja tuoton tavoittelun kannalta on erittäin olennaista selvittää yritysten vastuullisuuteen liittyvät riskit sekä mahdollisuudet. Tällainen markkinoiden harjoittama ”valvonta” on yleinen käytäntö.”

”Sanktioiden osalta toteamme, että jos sellaisia luotaisiin, ne pitäisi rajata viranomaisvalvontaan ja hallinnollisiin seuraamuksiin.”

Ylva

”Selvitys tarkastelee yritysvastuulain velvoitteiden toimeenpanoa niin ennakkovalvonnan kuin jälkivalvonnan kautta. Molemmat toimeenpanon tavat tulisi sisällyttää lakiin. On tärkeää, että lain noudattamatta jättämiseen voidaan puuttua myös jo ennen vahingon tapahtumista. Yritysvastuulain tulisi lisäksi mahdollistaa niin oikeudelliset kuin matalan kynnyksen ei-oikeudelliset toimeenpanokeinot.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”Mielestämme mahdolliseen yritysvastuulakiin sisältyvät seuraamuksia pitää olla sellaisia, että ne edistävät lain tavoitteiden toteutumista tosiasiallisesti ja tarjoavat yrityksille mahdollisuuden toimillaan korjata mahdollisia epäkohtia. Rahalliset sanktiot, sakot tai vahingonkorvaukset ovat usein hyvin vaikeata suhteuttaa oikealle tasolle tämän tyyppisissä asioissa. Samalla on syytä muistaa, mikäli yrityksen toiminnassa havaitaan mahdollisia epäkohtia esimerkiksi ihmisoikeus- tai ympäristöasioissa, ovat ne pääasiallisesti aina esillä julkisuudessa, mikä vaikuttaa yritysten arvoon ja heikentää yrityskuvaa.”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry,

”Myös sidosryhmillä on oltava mahdollisuus valvoa velvoitteiden toimeenpanoa.”

”Asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen toteuttamiseksi tarvitaan ehdottomasti tehokkaat sanktiot, ja uhreilla on oltava oikeus päästä tehokkaiden korjaavien toimenpiteiden piiriin.”

”JHL ei kannata selvityksessä esiin nostettua vahingonkorvausvastuun jättämistä ulkopuolelle lainsäädännön ensimmäisessä vaiheessa, sillä yritysten korjaavat toimenpiteet tilanteissa, joissa ne ovat toiminnallaan aiheuttaneet kielteisiä vaikutuksia, ovat tärkeä osa YK:n ohjaavia periaatteita.”

”Vahingonkorvausvelvollisuuden on ulotuttava yrityksen koko arvoketjuun (ulkoistus- ja alihankintaketjuihin), eikä sitä tule rajata vain yrityksen tytäryhtiöiden aiheuttamiin haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Mahdollisessa jatkovalmistelussa olisi huomioitava se, missä määrin jo olemassa oleva lainsäädäntö ja siihen liittyvä ennakkollinen valvonta sekä jälkikäteiset oikeussuojakeinot, kuten vahingonkorvausvastuu, suojaavat yritysvastuusääntelyn intressejä.”

”Jatkovalmistelussa on huomioitava, missä määrin sanktioiden sijaan tai niiden ohella tavoiteltavaan lopputulokseen voitaisiin päästä yritysvastuulain nojalla raportoitavien tietojen varmentamisella.”

Black Moda Oy

”Tästä johtuu että myös sanktioinnin tulee kohdistua haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin eikä ainakaan pelkästään esim. raportointiin. On kuitenkin suositeltavaa, että sanktiot astuisivat voimaan vasta kohtuullisen siirtymäajan jälkeen niin että yrityksillä olisi aikaa ensin laittaa prosessinsa kuntoon.”

Finlayson

”Tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi lakiin tulee sisällyttää niin hallinnollisia kuin siviili- ja rikosoikeudellisia sanktioita.”

”Hallinnollisissa sanktioissa ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen noudattaminen tulee sanktoida esimerkiksi uhkasakoin (= ennen vahinkoa -toimeenpanokeinot). Huo-

lellisuusvelvoitteen noudattamista valvomaan tulee luoda viranomaiselimiä, kuten yritys- vastuuvaltuutettu ja -lautakunta, jotka myös tukevat yritys vastuuvollisia huolellisuusvelvoitteen noudattamisessa mm. antamalla suosituksia ja neuvontaa esimerkiksi toimialakoh- taisesti tai yhteiskunnallisesti erityisen merkittävässä tapauksissa.”

”Yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeusturvan paranta- miseksi yritys vastuuvolliset tulee voida asettaa myös vahingonkorvausvastuuseen. Yri- tys vastuuvollisille tulee myös säätää velvollisuus korjata vahingot, joiden aiheutumiseen ne ovat myötävaikuttaneet tai olleet osallisina liiketoimintasuhteidensa kautta.”

Structured Profitability Oy

”Lain tarkoitusten toteuttamista, vaatimusten ennustettavuutta ja yritysten toiminnan hel- pottamista varten tulisi perustaa yritys vastuulautakunta.”

”Mikäli lainsäädäntöön sisällytettäisiin sanktioita, olisi hallinnollinen menettely sanktioiden toteuttamisessa paras vaihtoehto rikos- ja kärjäprossia kevyempänä ja usein nopeampana menettelynä.”

Voglia Oy

”Hallituksen esityksen Suomen kansallisesta yritys vastuulaista tulisi sisältää myös sanktiot ja muut keinot lain tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi.”

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

”Yritys vastuun tarkoituksena on erityisesti estää ihmisoikeusloukkauksia ennalta ja tämän vuoksi yritysten toiminnan, ml. riittävän raportoinnin valvonta on välttämätöntä, ja sidos- ryhmien laajasti ymmärtäen on voitava valvoa yritysten asianmukaisen huolellisuuden to- teutumista. Yritys vastuun tosialliseksi toteuttamiseksi valtion tulee lisäksi valvoa yritysten toimia.”

”Asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta rikkoneen yrityksen on näin korvattava vahinko tai parhaassa tapauksessa ennallistettava tilanne loukkausta edeltävään tilaan. PAM jakaa raportin näkemyksen siitä, että vahingonkorvaus on keskeinen hyvitysmuoto, jolla pyritään jakamaan vahingosta aiheutuneet haitalliset seuraukset vahingonkärsijän ja vahingonaiheut- tajan kesken. Hyvitysvaikutuksen lisäksi vahingonkorvaus vastuulla on ehkäisevä vaikutus: mahdollisen vahingonkorvauksen uhka kannustaa toimijaa järjestämään toimintansa tavalla, joka mahdollistaa vahinkojen välttämisen. Katsomme, että yritys vastuun tavoitteiden eli ihmisoikeuksien loukkaamattomuuden vuoksi vastuun vahingoista on ulotuttava riittävän pitkälle yritysten toimintaketjuissa ja tämä voidaan toteuttaa asianmukaisen huolellisuuden arvioinnin avulla.”

”Ihmisoikeusloukkauksen uhrin on voitava saada oikeutta, ja mikäli sitä ei ole saatavissa uhrin kotimaassa, tulee oikeutta voida saada Suomesta.”

”Ammattiliitoille ja muille ihmisoikeuksia edistäville toimijoille tulee myöntää kannei- keus uhrin puolesta. Vain laajalla kanneoikeudella voidaan taata mahdollisuudet usein erit- täin heikossa asemassa olevien uhrien oikeusturvan toteutumiselle.”

”Palvelualojen ammattiliitto kannattaa ehdotusta käänteisestä todistustaakasta lain tavoitteiden toteutumiseksi. Palvelualojen ammattiliitto ei puolestaan kannata esiin nostettua mahdollisuutta olla säättämättä valvonta- tai vahingonkorvausvastuusta ihmisoikeusloukkausten johdosta lain ensimmäisessä vaiheessa.”

Finnwatch ry

”Selvityksessä esitetään, että ennakkovalvonta voitaisiin liittää yritysten selvitys- ja raportointivelvoitteeseen esimerkiksi siten, että yritykselle, joka ei julkaise vaadittua raporttia, määrättäisiin sakkorangaistus. Finnwatch pitää ehdotusta kannatettavana, mutta sellaisenaan riittämättömänä ennakkovalvontana. Näkemyksemme on, että ennakkovalvontaan tulee sisältyä myös laadullinen elementti.”

”Ennakkovalvonnan lisäksi yritysvastuuvaltuutettu voisi ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi yritysvastuulain noudattamista koskevassa asiassa silloin, kun ihmisoikeusloukkauksen uhri päättää viedä asian sovitteluun tuomioistuimen sijaan.”

”Kuten edellä on todettu, Finnwatchin näkemyksen mukaan yritysvastuulaissa yrityksille tulee säätää velvollisuus korjaaviin toimenpiteisiin. Tilanteissa, joissa yritys ei ryhdy tai osallistu korjaaviin toimenpiteisiin, tai ne eivät ole riittäviä tai osapuolten oikeasuhtaisina pitämiä, korjaavat toimenpiteet tulee tarjota valtiollisten vahingonkorvausoikeudellisten mekanismien kautta.”

”Finnwatch ei kannata vahingonkorvausvelvollisuuden rajaamista esimerkiksi vain yrityksen tytäryhtiöiden aiheuttamiin vahinkoihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yritys olisi vastuussa kaikista sen liikesuhteiden aiheuttamista haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista vaan vain niistä, jotka asianmukainen huolellisuus olisi voinut estää.”

”Finnwatchin näkemyksen mukaan yrityksille tulee säätää tuottamuksesta riippumaton vastuu korvata niiden itse aiheuttamat vahingot.” – ”Lainvalmisteluvaiheessa harkittavaksi tulee myös yhteisvastuullisuus, joka tarkoittaisi sitä, että yritys ja sen määräysvallassa olevat yritykset voivat sopia keskinäisestä vastuunjaosta vahinkotapauksissa ilman, että se vaikuttaa uhrin mahdollisuuksiin hakea ja saada vahingonkorvausta yritysvastuulain soveltamisalaan kuuluvalta yritykseltä.”

”Tilanteissa, joissa yritys ei itse ole aiheuttanut vahinkoa, tulee Finnwatchin näkemyksen mukaan sovellettavaksi tuottamuksellinen vastuu. Tällaisissakin tapauksissa uhrin oikeus suojan toteutuminen edellyttää Finnwatchin näkemyksen mukaan käänteistä todistustaakkaa vähintään tuottamuksellisuuden osalta.”

”Finnwatch pitää tarpeellisena ja myös oikeusvarmuutta lisäävänä sitä, että yritysvastuulaki olisi nk. kansainvälisesti pakottava säädös eli että sen perusteella nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovelletaan Suomen lakia.”

”Finnwatch ei puolla näkemystä, jonka mukaan vahingonkorvausvastuu voitaisiin jättää kokonaan yritysvastuulain ulkopuolelle.” – ”Finnwatchin näkemyksen mukaan on kuitenkin perusteltua, että yritysvastuulakiin perustuva vahingonkorvausvastuu (ja yritysvastuulain muut sanktiot) tulisivat voimaan vasta kohtuullisen siirtymäajan jälkeen.”

”Finnwatchin näkemyksen mukaan viranomaisille, kuten yritysvastuuvaltuutetulle ja lautakunnalle, tulee säätää mahdollisuus määrätä yritysvastuulain soveltamisalaan kuuluville yrityksille paitsi hallinnollisia seuraamuksia (uhkasakot) että hallinnollisia sanktioita (sakko, toimenpidekielto/markkinoilleasettamiskielto) tilanteissa, joissa yritys ei uhkasakoista huolimatta ryhdy tietyn määräajan kuluessa sille määrättyihin toimenpiteisiin.”

”Yritysvastuulain valmisteluvaiheessa arvioitavaksi tulevat myös mahdolliset rikosoikeudelliset sanktiot, joita voitaisiin soveltaa kaikkein vakavimmissa laiminlyönneissä.”

Sillanpää Anna

”Sanktiot oltava riittävät, eli taloudelliset seuraamukset yrityksille ja riittävät korvaukset uhrille, ja valvonta on tehtävä tehokkaaksi.”

Muoti- ja urheilukauppa ry

”Jotta toimeenpano olisi tehokasta, tulisi täsmentää, millainen globaali sopimus/säädösympäristö jakaisi vastuuta myös niille maille, joiden toimeenpanovallan alueella alihankintaketjut toimivat.”

Stora Enso

”Mahdollisessa yritysvastuulainsäädännössä tulisi harkita tarkkaan, mitä yrityksiltä odotetaan, ja miten tätä valvotaan ja arvioidaan.”

Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV

”Yrityselämän järjestöillä ja toimijoilla on jo käynnissä erilaisia vastuullisuushankkeita ja niiden hyödyntäminen voisi tässä yhteydessä olla parempi vaihtoehto kuin viranomaisvalvonta, mikäli itsesääntelyllä on selkeät pelisäännöt ja keskustelu tapahtuu rajatun viitekehysten sisällä, eivätkä vahvimmat toimijat pääse sanelemaan sääntöjä omien etujensa mukaisiksi. Suomessa on jo näissä asioissa tietyin osin viranomaistoimintaa erityisesti törkeimpien rikkomuksia varten.”

Kehityspoliittinen toimikunta

”Lain sisältö on muotoiltava riittävän selkeästi ja sen noudattamista on ohjeistettava, jotta yritysten on mahdollista arvioida ja linjata toimintaansa sen mukaisesti. On myös varmistettava, että huolellisuusvelvoitteen valvomiseen ja siihen liittyvään neuvontaan on tarkoitukseenmukaiset viranomaisresurssit.”

3.6. Säätelytavat

Suomen ympäristökeskus SYKE, Vesivastuu2030-hanke

”Kansallisten säätelyratkaisuiden on oltava linjassa EU-lainsäädännön kanssa.”

Suomen YK-nuoret

”Suomen YK-nuoret toivoo yritysvastuusäntelyn jatkovalmistelussa kattavaa pohdintaa erillislain mahdollisuudesta asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen säätelyyn sekä mahdollisen erillislain vaikutuksista muuhun kansalliseen lainsäädäntöön ja siitä, kuinka kansallista lainsäädäntöä tulisi mahdollisesti muuttaa, jos säätely toteutetaan erillislailla.”

”Suomen YK-nuoret painottaa, että kansallisen yritysvastuusäntelyn jatkovalmistelussa on tarkkaan pohdittava keinoja ratkaista mahdollinen kansallisen ja Euroopan unionin tason lainsäädäntöjen päällekkäisyys.”

Pure Waste Textiles oy

”Näemme, että selkeintä olisi säätää erillislaki eli yritysvastuulaki.”

Amnesty International Suomen osasto

”Amnesty International kannattaa erillislain säätämistä yritysten vastuusta kunnioittaa ihmisoikeuksia ja noudattaa huolellisuusvelvoitetta, sillä erillislaki selkeyttää säätelyä ja on siten perusteltu.”

SAK ry

”Yritysten vastuullisuuteen pitää kuulua ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Siihen liittyvästä asianmukaisen huolellisuuden noudattamisesta on säädettävä erillinen laki.”

”Kansallista lakia on sopeutettava vastaamaan EU-säätelyä yritysten tasapuolisten toimintaedellytysten ja kilpailukyvn turvaamiseksi.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Selvitys ei selvennä millaisin lainsäädäntötoimin on ylipäättään mahdollista säännellä Suomen ulkopuolella tapahtuvia tapahtumia tai toimintaa. Ekstraterritoriaalisuuteen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä kansallisen lainsäädäntöprosessin kysymyksiä, kun toteutetaan valtioiden ihmisoikeusvastuuta.”

”Raportin mukaan toiminnan vastuullisuuden näkökulmasta uhkana on pidetty sitä, että yrityksiin kohdistuvat sisällöltään ja soveltamisalaltaan vaihtelevat vaatimukset. Pistemäiset ratkaisut saattavat haitata kokonaisvaltaisten ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskevien prosessien käyttöönottoa yrityksissä.”

”Kansallisen lain jatkovalmistelussa on syytä ottaa tarkasti huomioon tuleva EU-tason tuleva säätely, ja Suomen tulisi myös varata riittävät resurssit myös EU-tason lainsäädäntöhankkeeseen vaikuttamiseksi.”

Suomen UNICEF ry

”Suomen UNICEF yhtyy selvityksen arvioon, että säätäminen erillislakina olla paras vaihtoehto säätelyn ymmärrettävyyden kannalta.”

Suomen Yrittäjät

”Mikäli yritysvastuun osalta halutaan luoda velvoittavaa sääntelyä, tulee se toteuttaa EU-tasolla. Kansallisella tasolla tulee keskittyä muihin, kuin velvoittavan sääntelyn ohjauskeinoihin.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Kuluttajaliitto yhtyy selvityksessä esitettyyn näkemykseen, että selvyuden ja ymmärrettävyyden vuoksi tarkoituksenmukaisin tapa toteuttaa sääntely lienee oma erillislaki.”

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy

”Jatkovalmistelussa tulisi selvittää, minkälaisia tuloksia asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen vahvistamisessa olisi saavutettavissa muiden kuin kansallisvaltion lainsäädännön kautta – esimerkiksi itsesääntelyn keinoin tai EU-tason sääntelyllä.”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

(ks. aiemmat kysymykset)

SOK

”Yritysten näkökulmasta, jotta lainsäädäntö olisi tasapuolista ja vaikuttaisi aidosti ihmisoikeuksien toteutumiseen, sen pitäisi olla vähintään EU-tasoista ja koskea mahdollisimman laajaa joukkoa yrityksiä.”

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry

”Suomen laillisessa toimintaympäristössä on luontevaa säätää erillislailla yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia ja noudattaa ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta, sillä kansallinen erityislainsäädäntö sisältää meillä johdonmukaisesti oman säännöksen tilanteissa, joissa yritys joutuu vastuuseen tietyn yhteiskuntavelvoitteen täyttämättä jäämisestä.”

Osuustoimintakeskus Pellervo ry

”Mahdollinen sääntely erillislailla on toimivin vaihtoehto. Viittaamme kuitenkin alussa esittämäämme kannanottoon siitä, että pidämme ensisijaisena vaihtoehtona Suomen lainsäädännön kehittämistä EU-tasoisien sääntelyn pohjalta.”

Eettisen kaupan puolesta ry

(samat huomiot kuin Fingolla yllä)

Keskuskauppakamari

”Sääntelytavan tulisi ehdottomasti noudattaa EU:ssa säädettävää rakennetta.”

”Ihmisoikeuksien edistämisen kannalta tehokkain ratkaisu on todennäköisesti erillislaki, jonka soveltaminen tulisi kiinnittää ensisijaisesti yrityksen tosiasialliseen toimintaan ja vaikutusmahdollisuuksiin, esimerkiksi alihankintaketjujen hallintaan sekä yritykseltä kohtuudella edellytettäviin resursseihin. Erillislaki mahdollistaa myös lain kehittämisen joustavasti, esimerkiksi soveltamisalaa kuuluvien yritysten osalta.”

Kaupan liitto ry

”Kaupan liitto toteaa lopuksi, että kansallisen sääntelyhankkeen eteenpäin vieminen ei tässä vaiheessa ole perusteltua, vaan rajalliset resurssit tulisi käyttää komission suunnitteleman EU-lainsäädännön valmistelun seurantaan ja siihen vaikuttamiseen.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Yhdymme kuitenkin selvitystyössä esitettyyn näkemykseen siitä, että mahdollisen uuden sekä ihmisoikeuksia että ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen kohdalla säätäminen uutena erillislakina olisi paras vaihtoehto sääntelyn ymmärrettävyyden kannalta.”

Akava ry

(ks. SAK)

Finanssiala ry

”EU-tason sääntely on oikea ratkaisu edistää suomalaisten yritysten asianmukaista huolellisuutta.”

Ylva

”Yritysvastuulain tulisi olla erillinen laki.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”Mahdollisessa jatkovalmistelussa olisi syytä laajemmin kartoittaa, kuinka erilaiset itsesääntelyohjeet vaikuttavat käytännössä jo nyt suomalaisyrityksissä esimerkiksi riskienhallintaan ihmisoikeuksien ja ympäristön osalta. Tosiasiallisesti erilaisilla itsesääntelyohjeilla, suosituksilla ja niihin perustuvilla prosesseilla yritykset ennaltaehkäisevät jo nyt laajasti esimerkiksi ihmisoikeuksiin liittyviä riskejään. Useat näistä itsesääntelyohjeista perustuvat yritysten, kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten yhteistyöhön, koska itsesääntely on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi ennaltaehkäistä yritysvastuuseen liittyviä ongelmia erilaisissa toimintaympäristöissä oikeusjärjestelmissä ja kulttuureissa.”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”JHL kannattaa selvityksessä esitettyä arviota siitä, että paras vaihtoehto säätää asianmukaisen huolellisuudenvelvoitteesta olisi säätäminen erillislakina sääntelyn ymmärrettävyyden kannalta.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Yhdymme yritysvastuulain oikeudellisessa selvityksessä esitettyyn näkemykseen siitä, että mahdollinen kansallisen yritysvastuulain säätäminen erillislakina olisi toimivin ratkaisu.”

Black Moda Oy

”Erillislaki. Tämä helpottaisi velvollisuuksien ja kokonaisuuden hahmottamista.”

Voglia Oy

”Velvollisuuksien hahmottamisen kannalta olisi selkeintä, jos yritysten ihmisoikeusvastuusta säädettäisiin erillisellä yritysvastuulla.”

Palveluajon ammattiliitto PAM ry

”Palveluajon ammattiliitto PAM yhtyy oikeudellisen selvityksen kantaan siitä, että säädettäessä yrityksille ihmisoikeuksia koskevan asianmukaisen huolellisuuden velvoite, vaikuttaa lainsäädäntökehikon hahmottamisen ja ymmärrettävyyden kannalta tarkoituksenmukaiselta säätää kyseinen velvoite erillislakina.”

Finnwatch ry

”Näin ollen Finnwatch pitää luontevana että yritysten vastuusta kunnioittaa ihmisoikeuksia ja noudattaa ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta säädettäisiin erillislaissa. Kuten selvityksessä todetaan, säätäminen erillislaissa olisi todennäköisesti paras vaihtoehto sääntelyn ymmärtämisen kannalta.”

Sillanpää, Anna

”Tehokkaat lait.”

Muoti- ja urheilukauppa ry

”Ongelmallista on, että säädöshankkeissa sivuutetaan ne maat, joiden alueella ongelmia havaitaan, vaikka juuri näillä itsenäisillä valtioilla olisi parhaat edellytykset ongelmien poistamiseen.”

4. Vaikutusarviointi

4.1. Mitä olisi huomioitava mahdollisen lainsäädännön vaikutusarvioinnissa?

Reilu kauppa ry

”Lainsäädännön vaikutukset ihmisoikeuksille ja ympäristölle riippuvat olennaisesti lain sisällöstä. Äärimmäisessä tapauksessa lailla voi olla kielteisiä vaikutuksia: Esimerkiksi jos soveltamisalaa rajataan riskialueisiin, tämä luo yrityksille kannustimen siirtää ostojaan pois näiltä alueilta ja leikkaa haavoittuvassa asemassa olevia toimittajia ulos tuotantoketjuista, näiden toimittajien vastuullisuustyöstä riippumatta.”

Teollisuusliitto ry

”Vaikutusarvioinnissa tulee kiinnittää erityistä huomioita lain vaikutuksiin erikokoisten yritysten toimintaedellytyksiin ja kilpailukykyyn mahdollisimman kattavasti.”

”Lisäksi vaikutusarvioinnissa on arvioitava selvitystä kattavammin lain muita kuin kustannuksiin liittyviä vaikutuksia.”

Suomen YK-nuoret

”Vaikutuksia tulisi arvioida niin kansallisella, Euroopan unionin kuin globaalilla tasolla.”

”Vaikutukset ihmisoikeuksiin, ilmastoon ja ympäristöön korostuvat globaalissa yritystoiminnassa. Ihmisoikeus-, ilmasto- ja ympäristövaikutusten lisäksi on suositeltava huomioida myös seuraavia vaikutuksia: vaikutukset luonnonvarojen ja energian käyttöön, tuotteiden valmistukseen, ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen, yritysten toiminnasta ja tuotteiden tuottamisesta syntyvän jätteen määrään sekä tapoihin hyödyntää tuotantoketjuista syntyvää jätettä.”

”Vaikutusarvioinnissa tulisi huomioida erityisesti mahdollisia uhkia: yritysten edellytyksiä toteuttaa viherpesua sekä yritysten mahdollisuuksia kiertää lainsäädäntöä esimerkiksi viemällä toimintaansa heikomman sääntelyn alihankintamaihin, jos globaalit tuotantoketjut jätetään lainsäädännön ulkopuolelle ja mukaan otetaan vain Suomen markkinoilla toimivat yritykset ilman niiden alihankintaketjuja.”

”Muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitaessa kansallisella tasolla olisi hyvä huomioida ainakin seuraavanlaisia vaikutuksia: vaikutukset kansalaisten asemaan ja toimintaan yhteiskunnassa, vaikutukset alkuperäiskansamme saamelaisiin, sosiaaliset vaikutukset, vaikutukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen, vaikutukset työllisyyteen ja työelämään sekä aluekehitysvaikutukset.”

Outokumpu Oyj, Group Sustainability

”Mahdollisen lainsäädännön vaikutusarvioinnissa olisi näin ollen erittäin tärkeätä huomioida kansallisen yritysvastuulain vaikutukset suomalaisten yritysten kilpailukykyyn kansainvälisillä markkinoilla ja erityisesti suhteessa keskeisiin kilpailijamaihin.”

Metsäteollisuus ry

”Keskeistä on arvioida mahdollisen lain vaikutuksia suomalaisten yritysten kilpailukykyyn.” – ”Vaikutusarvioinnissa tulisi huomioida myös Suomeen kohdistuva maahantuonti ja tältäkin osin ”level playing field”. Mahdollisen lain vaikutuksia yritysten oikeusturvaan

pitää myös arvioida. Lisäksi tulisi arvioida mitä lisäarvoa kansallinen laki toisi suhteessa jo olemassa oleviin toimiin ja sääntelyyn, sekä myös muihin sääntelyvaihtoehtoihin.”

Pure Waste Textiles oy

”Lain vaikutusarvioinnissa positiiviset vaikutukset kestäväan kehitykseen tulee ottaa huomioon eikä keskittyä pelkästään kustannusvaikutuksiin yrityksille.”

Amnesty International Suomen osasto

”Vaikutusarvioinnissa on tärkeää huomioida yritys vastuulain tavoitteiden toteutuminen: lain ensisijaisena tavoitteena on yritystoiminnasta johtuvien ihmisoikeusloukkausten ennaltaehkäisy. Vaikutusarvioinnissa tulee siten laajasti arvioida lainsäädännön ja sen toimeenpanon vaikutusta ihmisoikeuksien toteutumiselle, mukaan lukien ihmisoikeusloukkausten ennaltaehkäisy, haitallisen toiminnan korjaaminen sekä uhrien oikeussuojan toteutuminen.”

SAK ry

”Taloudellisen vastuullisuuden lisäksi ekologinen ja sosiaalinen vastuullisuus ovat yritykselle tänä päivänä yhä useammin kilpailuetu. Vaikutusarvioinnissa on syytä selvittää lain mahdollisia vaikutuksia yritysten kilpailuasemaan sekä kansallisella että EU-tasolla.”

”Yritysvastuulain keskeisenä tavoitteena on parantaa ihmisoikeuksien, mm. työntekijöiden oikeuksien, loukkausten uhrien asemaa ja vähentää ihmisoikeusloukkauksia. Vaikutusten arvioinnissa on olennaista keskittyä näiden tavoitteiden toteutumiseen ja niiden merkittävyyteen.”

”Yritystoimintaa koskevan vaikutusarvioinnin osuuden tulisi keskittyä selvittämään yrityksille asetettavaa asianmukaisen huolellisuuden velvollisuuden asianmukaisuuden vaatimusta, joka selventäisi yritysten mahdollisia kustannuksia ja toimia lain velvoitteiden noudattamiseksi.”

”Laajasta soveltamisalasta aiheutuu pk-yrityksille hallinnollista taakkaa, mikä on huomioitava vaikutusarvioinnissa.”

Yritysvastuuoikeuden yhdistys

”Taloudellisten vaikutusten suhteen lainsäädännön vaikutusarvioinnissa tulisi huomioida sekä yritys vastuulain vaikutus yritysten kustannusten kannalta (yrityksen koko, maantieteellinen sijainti, henkilöstö) sekä valtion taloudelliset kustannukset viranomaisten voimavaroihin (valvonta, sanktiot yms.). Yritysvastuulain muut yhteiskunnalliset vaikutukset ihmisoikeuksien ja ympäristöasioiden edistämisen kannalta ovat niin ikään lainsäädännön vaikutusarvioinnin kannalta keskeisiä.”

Teknolomiteollisuus ry

”Mahdollisen lainsäädännön vaikutusarvioinnissa olisi näin ollen erittäin tärkeätä huomioida kansallisen yritys vastuulain vaikutukset suomalaisten yritysten kilpailukykyyn kansainvälisillä markkinoilla ja erityisesti suhteessa keskeisiin kilpailijamaihin.”

Suomen UNICEF ry

”Suomen UNICEFin mielestä olisi tärkeää selvittää yritysvaluuttain suhde mahdolliseen tulevaan EU-sääntelyyn.”

Suomen Yrittäjät

”Yrityksille aiheutuvien vaikutusten selvittäminen tulisikin tapahtua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jo ennen säätämistä koskevaa päätöksentekoa. Lainsäädännön yritysvaikutuksia arvioitaessa on tärkeää huomioida yrityskehityksen rakennetta koskevat seikat. Lähtökohtana tulee olla realistinen käsitys erikokoisten yritysten vaikutusmahdollisuuksista ja yritysten tosiasiallisista mahdollisuuksista suoriutua lainsäädännön velvoitteista.”

”Kustannusten osalta tulee huomioida, että kaikille yrityksille säädettävä yhtäläisen velvoitteen suhteellinen kustannus on pk-yrityksille suurempi kuin suurille yrityksille.”

”Vaikutustenarviossa tulisi myös arvioida, miten lainsäädäntö vaikuttaa eri osapuolten kannustimiin ja käyttäytymiseen. Vaikutustenarvioissa olisi huomioitava vaikutukset pk-yrityksiin ja niiden kasvumahdollisuuksiin sekä kasvuhaluun, erityisesti tilanteessa, jossa velvoitteet kohdistuisivat vain tietyn kokoisiin yrityksiin. Vaikutustenarviossa olisi huomioitava vaikutukset suomalaisten yritysten kilpailukykyyn sekä vaikutukset erilaisiin velvoitteisiin noudattavien yritysten väliseen kilpailuun.”

”On myös tärkeää läpikäydä riittävän kattavasti ne eri vaihtoehdot, joita valmisteluvaiheessa ja ennen siihen ryhtymistä on tunnustettu ja syyt miksi ne on hylätty. Erityisesti tässä yhteydessä tulisi selvittää, miksi kansallisen lainsäädäntö on nähty parempana vaihtoehtona EU-tason sääntelyyn verrattuna.”

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

”Myös kuluttaja-näkökulma tulee huomioida jatkovalmistelussa ja vaikutustenarvioinnissa.”

Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy

”Vertailu kansallisen lain, EU-sääntelyn ja itsesääntelyn tehokkuuden, selkeyden ja toimivuuden välillä tulisi tehdä pitäen silmällä lain tavoitetta. Mihin ongelmaan halutaan puuttua ja mikä on tähän ongelmaan tehokkain ratkaisu ottaen huomioon lainsäädännön vaikutukset yrityksille, kilpailuun, ihmisoikeuksille ja ympäristölle, kuluttajille, sijoittajille ja viranomaistoimintaan?”

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

”Lainsäädännön vaikutusarviointi on luonnollisesti aina tehtävä selkeästi ja yksityiskohtaisesti määrittäen valittavan sääntelyvaihtoehdon aiheuttamat hyödyt, haasteet ja kustannukset yrityksille ja yhteiskunnalle sekä yritysten kilpailukykyä laajemmin. Vaikutusarvioinnissa tulisi laajasti selvittää kaikki sääntelykeinot ja sääntelyn vaihtoehdot ja niistä aiheutuvat kulut ja hyödyt ja haasteet yrityksille.”

SOK

”Vaikutusarvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota a) kansallisten ratkaisujen vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen suhteessa vastaaviin EU-tason ratkaisuihin, sekä b) huolellisuusvelvoitteen käytännön odotusten vaikutusta yritysten hallinnolliseen taakkaan.”

Kemianteollisuus ry

”Olennaista on, että tehdään kattava, sidosryhmiä laajasti kuuleva vaikutustenarviointi ennen kuin lähdetään säätämään mitään mahdollista kansallista lainsäädäntöä. Vaikutustenarvioinnin tulisi olla virstanpylväs, jonka perusteella voitaisiin vielä perua lainsäädäntöhankkeen eteneminen. Vaikutustenarvioinnissa tulisi ottaa huomioon suomalaisten yritysten toiminta kansainvälisillä markkinoilla huomioiden sekä tavoiteltavat vaikutukset että yritysten kilpailukyky. Mikä on hankkeen vaikutus yritysten työllistämiseen ja investointeihin Suomessa sekä taloudelliset riskit, jotka johtuvat sääntelyyn liittyvistä kansainvälisioikeudellisista kysymyksistä.”

Eettisen kaupan puolesta ry

”Lain keskeisenä tavoitteena on parantaa ihmisoikeuksien toteutumista, vähentää ihmisoikeusloukkauksia ja asettaa keinoja joilla uhrit voivat saada oikeutta. Vaikutusten arvioinnissa on olennaista keskittyä näiden tavoitteiden toteutumiseen ja niiden merkittävyyteen.”

Keskuskauppakamari

”Vaikutusarvion kannalta on ensisijaisen olennaista määritellä ne yhteiskunnalliset ongelmat ja rakenteet, joita pyritään korjaamaan. Huonosti määritelty ongelma johtaa huonosti toimiviin ratkaisuihin. Toisekseen olisi syytä kuvata ne toimintamekanismit, joiden kautta vaikutuksellisuuden oletetaan syntyvän. Ainoastaan tätä kautta on ylipäättään mahdollista arvioida ehdotettujen toimien vaikutuksellisuutta, ja vertailla niitä mahdollisiin vaihtoehtoihin toimenpiteisiin.”

”Esimerkiksi ihmisoikeuksien edistämiseen Suomen oikeudenkäyttöalueella on käytössä laaja toimenpidevalikoima eri oikeudenalojen lainsäädännöstä viranomaistoimenpiteisiin, joita voidaan tarvittaessa kehittää. Sääntelytoimenpiteiden vaikutuksia ja tehokkuutta tulisi verrata näihin muihin käytössä oleviin keinoihin.”

”Kansainvälisessä ympäristössä kansallinen keinovalikoima on suppeampi, mutta tällöinkin tulisi arvioida sääntelyn vaikutuksellisuutta ennen muuta sääntelyn tavoitteiden, eli ihmisoikeusloukkausten vähentämisen ja ennaltaehkäisemisen näkökulmasta, mutta myös sääntelyn muut vaikutukset huomioiden.”

”Tämä tarkoittaa, että kansallisen lainsäädännön kohdalla tulisi arvioida, mitkä ovat ne positiiviset ihmisoikeusvaikutukset, jotka on mahdollista saavuttaa ennaikaisella kansallisella lainsäädännöllä verrattuna (myöhemmin) sovellettavaksi tulevaan EU-tason sääntelyyn.”

Kaupan liitto ry

”Mikäli kansallisen lainsäädäntöhankkeen valmistelua päätetään edistää, vaikutusarvioinnissa tulisi edellä kuvatuista syistä kiinnittää erityistä huomiota kahteen osakokonaisuuteen: 1) kansallisten ratkaisujen vaikuttavuus ja tehokkuus ja miten ne vertautuvat EU-tason vastaaviin ratkaisuihin; sekä 2) kansallisten ratkaisujen aiheuttama hallinnollinen taakka ja vaikutus kilpailukykyyn suhteessa muihin EU-maihin verrattuna tilanteeseen, jossa ratkaisut tehdään EU-tasolla.”

STTK

(ks. SAK)

Suomen Tekstiili & Muoti ry

”Suomen Tekstiili & Muoti ry pitää tärkeänä, että kansallisesti ei luoda hallinnollisesti raskasta menettelyä ilman, että ensin on selvitetty lainsäädännön todellinen tarve ja mahdollisuudet vaikuttaa kolmansien maiden työolosuhteisiin tai ympäristölainsäädäntöön.”

Akava ry

(ks. SAK)

Ylva

”Vaikutusarvioinnin tulisi lähteä positiivisten vaikutusten huomioinnilla, parempi raportointi ja huolellisuusvelvollisuuden toteutuminen parantaa myös yrityksen sisäisiä prosesseja ja vähentää toimintoihin ja hankintaketjuihin liittyviä riskejä.” – ”Olisi myös tärkeä huomioida kuinka yritysvastuulaki tukee kuluttajien tarvetta ja oikeutta saada lisätietoa yritysten konkreettisesti vastuullisuusteosta, jotta kuluttaja pystyy aidosti vaikuttamaan kulusvalinnoillaan.”

Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

”Mielestämme mikäli lainvalmistelussa halutaan edetä, lainsäädännön vaikutusarvioinnit on yritysten, toimialojen, kilpailutilanteen sekä kuluttajien ja sijoittajien näkökulmasta oltava erittäin perusteelliset ja syvälliset sekä laajat.”

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

”Yritysvastuulain keskeisenä tavoitteena on parantaa ihmisoikeuksien, muun muassa työntekijöiden oikeuksien, loukkausten uhrien asemaa ja vähentää ihmisoikeusloukkauksia. Vaikutusten arvioinnissa on olennaista keskittyä näiden tavoitteiden toteutumiseen ja niiden merkittävyyteen.”

”Yrityksille aiheutuvan hallinnollisen taakan arviointi ja mahdolliset keventämisen keinot.”

Suomen Tilintarkastajat ry

”Vaikutusarvioinnissa on erotettava vaikutukset suojeleobjekteihin (ympäristö, ihmisoikeudet) ja sääntelyn kohteisiin (yritykset). Missä määrin kansallisella yritys vastuullailla saataisiin parannettua suojeltavien asemaa, miten niiden tilanne paranisi nykyisestä.”

”Sääntelystä aiheutuu kustannuksia, joista osa on helpommin arvioitavissa kuin toiset. Sääntelyn soveltamisalasta riippuen vaikutukset esimerkiksi vain kotimarkkinoilla toimiviin yrityksiin lienevät erilaiset kuin kansainvälisesti toimiviin yrityksiin.”

”Keskeinen tekijä vaikutusarvioinnissa on se ajanjakso, jolta vaikutuksia arvioidaan. Onko tarkoitus saattaa kansallinen lainsäädäntö vastaamaan EU-tasolla myöhemmin toteutettavaa sääntelyä, vai onko tarkoitus kansallisesti säätää EU:n minimitasoa ylittävää sääntelyä.”

Black Moda Oy

”Vaikutusarvioinnissa tulee ottaa huomioon yritys vastuulain vaikutukset ihmisoikeuksien toteutumiseen niissä maissa, joissa tässä on nyt ongelmia. Kustannusten arvioinnissa tulee pitää mielessä, että keskittämällä tuotantoa maihin joissa poljetaan ihmisoikeuksia polkemalla on tällä hetkellä mahdollista leikata tuotantokustannuksia ja sitä kautta saada epäreilua kilpailuetua markkinoilla.”

Finlayson

”Lain tarkoituksena tulee olla vahvistaa ihmisoikeuksien kunnioittamista kansainvälisessä yritystoiminnassa ja ehkäistä yritystoiminnasta aiheutuvia ihmisoikeusloukkauksia. Lain tulee myös edistää yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeusturvaa sekä sidosryhmien mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen kansainvälisessä yritystoiminnassa. Lain vaikutusarvioinnissa tulee ottaa huomioon nämä tavoitteet sen sijaan, että siinä keskitytään esimerkiksi pelkästään vain lyhyen tähtäimen yrityksille tuleviin euromääräisiin kustannuksiin.”

Structured Profitability Oy

”Vaikutusarvioinnissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota eri kokoisten yritysten todennäköiseen tosiasialliseen käyttäytymiseen. Arvioinnissa tulisi selvittää kokoluokittain esim.

- miten lainsäädäntö vaikuttaisi yritysten sijoittautumiseen?
- miten lainsäädäntö vaikuttaisi investointien kohdentumiseen eri maihin? Johtaisiko lainsäädäntö siihen, että muutoin Suomeen tehtävä investointi tehtäisiinkin lainsäädännön vaikutusten ehkäisemiseksi ulkomaille ja kuinka merkittävässä määrin näin voisi tapahtua?
- miten lainsäädäntö vaikuttaisi make-or-buy -päätöksiin? Johtaisiko lainsäädäntö lisääntyvään ulkoistamiseen ulkomaisiin yrityksiin, erityisesti jos lainsäädäntö ulottuisi vain välittömiin tytäryrityksiin?
- miten todennäköisesti lainsäädännöllä olisi todellista vaikutusta kielteisten ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutusten ehkäisemisessä?”

”Vaikutusarvioinnissa tulisi myös selvittää, voiko yritys, jonka on todettu Suomessa rikkoen yritys vastuulakia, joutua ulkomaisessa tuomioistuimessa epätoivottavalla tavalla muita (esim. paikallisia) yrityksiä huonompaan asemaan jutussa, jossa käsiteltäisiin yrityk-

sen tai sen tytäryhtiön toimintaa a.o. maassa (esim. suomalaisessa tuomioistuimessa tai hallinnollisessa menettelyssä todetun rikkomuksen käyttö näyttönä yritystä vastaan, vaikka yritys ei olisikaan rikkonut paikallista lakia).”

Voglia Oy

”Arvioinnissa tulisi ottaa huomioon paitsi taloudelliset vaikutukset yrityksille myös vaikutukset arvoketjuissa usein heikossa asemassa oleviin ihmisiin.”

WWF Suomi

”WWF kannattaa selvityksessä ehdotettua erillislain säätämistä, jolla ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi saadaan valtavirtaistettua yritysten arkeen. Tuleva sääntely tulee muotoilla niin, että aikaansaadaan mahdollisimman tehokas ihmisoikeuksia suojaava ja ympäristöä turvaava vaikutus.”

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

”Yritysvastuulain keskeisenä tavoitteena on parantaa ihmisoikeuksien, mm. työntekijöiden oikeuksien, loukkausten uhrien asemaa ja vähentää ihmisoikeusloukkauksia. Vaikutusten arvioinnissa on olennaista keskittyä näiden tavoitteiden toteutumiseen ja niiden merkittävyyteen.”

”Yritystoimintaa koskevan vaikutusarvioinnin osuuden tulisi keskittyä selvittämään yrityksille asetettavaa asianmukaisen huolellisuuden velvollisuuden asianmukaisuuden vaatimusta, joka selventäisi yritysten mahdollisia kustannuksia ja toimia lain velvoitteiden noudattamiseksi.”

Finnwatch ry

”YK-periaatteiden mukaan velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia koskee kaikkia yrityksiä, ja siksi yritysvastuulain henkilöllisen soveltamisalan tulee kattaa laajasti erilaisia yrityksiä. Laajasta soveltamisalasta aiheutuu ymmärrettävää huolta pk-yritysten hallinnollisen taakan lisääntymisestä. Esitämme seuraavassa listan toimenpiteistä, joilla tätä taakkaa voidaan merkittävästi vähentää.

- Mikroyritykset voitaisiin rajata kokonaan yritysvastuulain soveltamisalan ulkopuolelle.
- Kaikkien lain soveltamisalan piiriin kuuluvien yritysten ei tarvitsisi laatia huolellisuusvelvoitteeseen sisältyvää suunnitelmaa eikä raportoida sen toteutumisesta. Em. toimenpiteet tulee tehdä vain silloin kun yritys itse tunnistaa, että sen toimintaan liittyy ihmisoikeusriskejä. Yritysten omaa selvilläolovastuuta korostavassa lähestymistavassa on tärkeää korostaa, että kaikki lain soveltamisalaan kuuluvat yritykset ovat aina vahingonkorvausvastuussa vahingoista jotka ne ovat itse aiheuttaneet tai jotka asianmukaisen huolellisuus olisi voinut estää
- Kaikilta yrityksiltä ei edellytetä samanlaisia toimenpiteitä asianmukaisen huolellisuuden toteuttamisessa (esim. pörssiyrityksen ja pienen pk-yrityksen resurssit ja vaikutusvalta poikkeavat merkittävästi toisistaan). Yrityksen noudattaman huolellisuuden asianmukaisuutta arvioitaessa seikkoja, jotka tulevat tarkastelun kohteeksi olisivat

YK-periaatteiden ja OECD:n oppaan mukaan mm. yritykset koko, sen käytössä olevat resurssit ja sen vaikutusvalta.

- Finnwatchin esittämät matalan kynnyksen toimeenpanokeinot tukevat pk-yrityksiä huolellisuusvelvoitteen noudattamisessa ja ymmärtämisessä. Yritysvastuuvalluutteen rooliin kuuluisi mm. neuvonta ja esimerkiksi toimialakohtaiset konkreettiset suositukset; yritysvaluutakunnan rooliin lausunnot lain tulkintaan liittyvistä kysymyksistä.”

Sillanpää, Anna

”Suuret kansantaloudelliset säästöt työpaikkakiusaamisen ja työsyryjinnän osalta. Yhteiskunnan maksamien tukien, verotulojen kasvu, työkyvyttömyyseläkkeiden aleneminen. Lisäksi naisten köyhyyden väheneminen ja naisten urakehityksen parantaminen.”

Muoti- ja urheilukauppa ry

”Vastuullisen toiminnan esitetään usein tuovan yrityksille kilpailuetua - muodostuisiko vain Suomessa yrityksille asetettu huolellisuusvelvoite kilpailueduksi vai -haitaksi ja saavutettaisiinko näin rajatulla säädösohjauksella mitään, kun Suomen markkina edustaa alle 1 % EUn markkinoista.”

Stora Enso

”Vaikutukset yritysten oikeusturvaan tulee arvioida varmistaen, että odotukset yritysten asianmukaiselle huolellisuudelle ovat selkeät ja tasavertaiset.”

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

(ks. aiemmat kysymykset)

Kehityspoliittinen toimikunta

”Lisäksi on tärkeä huomioida ympäristö- ja ihmisoikeusriskien väliset kytkökset. Kaikilla ympäristöä vahingoittavilla toimilla voi olla myös ihmisoikeusvaikutuksia.”

”Lisäksi KPT näkee, että lainvalmistelutyössä tulee huomioida sen vaikutukset YK:n kestävä kehityksen tavoitteille (SDG).”